

Kotimaisten kielten keskuksen sanapöimintoja vuosilta 2010–2024

Koosteen on toimittanut *Kielitoimiston sanakirjan* toimitus yhdessä kielenhuoltajien Riitta Erosen, Raija Moilasen ja Henna Leskelän kanssa.

Sanan selityksen lopussa on sulkeissa pöimintavuosi.

Kooste on päivitetty 21.3.2025.

[A](#) [B](#) [C](#) [D](#) [E](#) [F](#) [G](#) [H](#) [I](#) [J](#) [K](#) [L](#) [M](#)
[N](#) [O](#) [P](#) [Q](#) [R](#) [S](#) [T](#) [U](#) [V](#) [W](#) [Y](#) [Z](#) [Ä](#)

#memyös-kampanja ks. *#metoo-kampanja* (2017)

#metoo-kampanja (engl. *me too* 'minä myös') kansainvälinen seksuaalista häirintää vastustava kampanja, jonka rinnalle nousi Suomessa *#memyös-kampanja*. Ilmiö alkoi sosiaalisessa mediassa, mutta laajeni nopeasti esim. perinteiseen mediaan, työpaikoille ja eduskuntaan. (2017)

3D-tulostus = *esinetulostus* (2012)

4B-liike alun perin Etelä-Koreassa alkunsa saanut feministinen protestiliike, jossa naiset kieltäytyvät seurustelusta, seksistä, avioliitosta ja lasten hankkimisesta miesten kanssa. Liike sai kannatusta Yhdysvalloissa, kun Donald Trump voitti presidentinvaalit marraskuussa 2024. Neljä *b*-kirjainta viittaavat neljään koreankieliseen kieltoilmaukseen. (2024)

5:2-dieetti = *pätkäpaasto* (2013)

5G-teknologia uusin, ns. viidennen sukupolven matkapuhelintekniikka, jonka avulla voidaan siirtää aiempaa nopeammin suuria määriä dataa aiempaa lyhyemmällä viiveellä (2019)

100-pack, 100-päkki, satapäkki sadan tölkin olutlaatikko (2017)

A

aakkoset (ark.) = *MDPV* (2010)

aamiaiskaappi keittiökaappi, johon sijoitetaan aamiaisella käytettäviä tarvikkeita, esim. kahvinkeitin, kupit ja murot. Kokoamalla tarvikkeet yhteen kaappiin helpotetaan aamiaisrutiineja ja saadaan keittiö näyttämään siistimmältä. (2018)

aavepyörä, haamupyörä, muistopyörä liikenteessä kuolleen pyöräilijän muistoksi turmapaikalle sijoitettu valkoinen pyörä (2015)

[Kuukauden sana, elokuu 2015](#)

ahneusinflaatio (engl. *greedflation*) inflaatio, jossa hintojen nostaminen ei perustu tuotantokustannusten todelliseen kasvuun vaan pyrkimykseen tehdä enemmän voittoa (2023)

aihetunniste, hashtag (tietotekn.) tunniste, joka esim. Twitterissä ohjaa viestin tai keskustelun haluttuun paikkaan tai jonka avulla voi hakea tiettyyn aiheeseen liittyviä viestejä tai keskusteluita. Hashtag koostuu #-merkistä (= ristikkomerkki, ”risuaita”) ja sen perässä olevasta sanasta tai muusta merkkijonosta, esim. #kuntavaalit. (2012)

aikaikkuna ajanjakso, jonka kuluessa jokin on mahdollista (2015)

aikuispakkaus Marttaliiton kehittämä, mm. tiskiharjan ja villasukat sisältävä selviytymispakkaus kotoa pois muuttaville nuorille (2015)

aikuistelu toimiminen aikuisten tapaan. Nuorten itseironinen ilmaisu siitä, että aletaan ottaa vastuuta ”aikuisten asioista”, kuten vuokranmaksusta. (2018)

aikuisten värityskirja aikuisille rauhoittumiseen ja rentoutumiseen tarkoitettu värityskirja, jonka kuvien värittäminen vaatii aikaa ja keskittymistä (2015)

aivohaveri (lääk., kuv.) aivoverenkiertohäiriötä tarkoittavan englannin *stroke*-sanan tilalle ehdotettu sana. *Aivohaveri* nousi esiin Aikakauskirja Duodecimin ja Lääketieteen sanastolautakunnan järjestämässä sanakilpailussa. (2013)

[Kuukauden sana, marraskuu 2013](#)

aivopesuri muistisairauksien hoitoon käytettävä ultraäänilaite (2023)

akrojooga (pari)akrobatiaa ja joogaa yhdistävä liikuntamuoto (2016)

akselerationismi aatesuuntaus, joka tähtää yhteiskunnan romahduttamiseen terrori-iskujen avulla. Lopullisena päämääränä on oman ideologian mukaisen yhteiskunnan rakentaminen. Suomessa sana tuli tunnetuksi, kun poliisi pidatti joulukuun alussa viisi äärioikeistolaista akselerationismia kannattavaa miestä epäiltyinä terrorismirikoksesta. (2021)

aktiivimalli ks. *osallistumistulo* (2017)

aktivointilauta seisomatyöskentelyyn tarkoitettu, jalkojen alle asetettava joustava levy, joka aktivoi lihaksia ja auttaa seisomaan ryhdikkäästi (2017)

akvaariokypärä jääkiekkokypärä, jossa on koko kasvot peittävä visiiri. Kokovisiiri tuli koronavirustilanteen vuoksi pakolliseksi SM-liigassa joulukuussa 2020. (2021)

alamäkiuinti urheilulaji, jossa uidaan myötävirtaan. Heinäkuussa 2021 järjestettiin ensimmäinen Downhill Swim -alamäkiuintitapahtuma Oulankajoella Oulangan kansallispuistossa. (2021)

Aleppon kellot ks. *saattokellot* (2016)

aluehallintovirasto (lyh. *AVI* tai *avi*) lupa-, valvonta- ja oikeusturvatehtäviä hoitavia alueellisia virastoja, joille vuoden 2010 alussa siirtyivät mm. entisten lääninhallitusten tehtävät (2010)

aluevaalit vaalit, joissa valitaan hyvinvointialueiden aluevaltuustot. Sana lisättiin myös *Kielitoimiston sanakirjaan*. (2022)

[Kuukauden sana, tammikuu 2022](#)

[Kielitoimiston sanakirja: aluevaalit](#)

AMOC (lyh., engl. *Atlantic meridional overturning circulation*) Atlantin monimutkainen virtausjärjestelmä, jota säätelevät mm. tuuli sekä meriveden suolapitoisuus ja lämpötila (2024)

[Kuukauden sana, marraskuu 2024](#)

ananastukka, palmutukka hiusmalli, jossa hiukset ovat hyvin lyhyet sivulta ja takaa mutta pidemmät pään päällä. Hiusmalli oli suosittu mm. vuoden 2014 jalkapallon MM-kisojen pelaajilla. (2014)

antijytky = *vastajytky* (2012)

apinahuume (ark.) = *MDPV* (2010)

apinarokko lievää isorokkoa muistuttava virustauti, joka aiheutti poikkeuksellisen tartuntaryppään Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa touko-heinäkuussa 2022. Maailman terveysjärjestö WHO tiedotti marraskuussa, että *monkeypox*-rokko saa uuden, neutraalimman nimen *mpox*. Ks. *m-rokko*. (2022)

appsi (ark., tietotekn., < engl. *application*) sovellus (2012)

apukinos, keinokinos, tekokinos järven jäälle talkoovoimin kolattavat kinokset, joiden tarkoitus on turvata saimaannorppien pesintä vähälumisina talvina (2014)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2014](#)

arabikevät Pohjois-Afrikan arabimaiden kevään 2011 kansannousu; vrt. *jasmiinivallankumous* (2011)

AR-peli (engl. *AR* = *augmented reality*) mobiilipeli, jossa on mukana täydennetyn todellisuuden aineksia; ks. *täydennetty todellisuus* (2016)

arvouttaa luoda arvo esim. jätteelle, jota aiemmasta poiketen voidaan käyttää ja jalostaa ja joka siksi muuttuukin arvokkaaksi (2014)

ashwagandha, rohtokoisio eräs koisokasvi, jota on käytetty ravintolisänä mm. stressi- ja ahdistusoireiden lievittämiseen. Lääkevalvontaviranomaisen mukaan ashwagandha-valmisteet saattavat kuitenkin vahingoittaa maksaa. *Ashwagandha* on sanskriittia ja merkitsee kirjaimellisesti hevosen hajua. (2024)

atomikerroskasvatus (lyh. *ALD* tai *ald*, engl. *ALD = atomic layer deposition*) eräs hyvin ohuiden eli muutaman atomikerroksen paksuisten ohutkalvojen valmistusmenetelmä. Menetelmän avulla voidaan kehittää esim. mikroprosessoreita ja muistikomponentteja pienemmiksi ja silti tehokkaammiksi. Tekniikan tohtori Tuomo Suntola sai toukokuussa 2018 kansainvälisen Millennium-teknologiapalkinnon jo 1970-luvulla kehittämästään ALD-menetelmästä. (2018)

audiodraama kuunnelma, radiodraama (2020)

audioerotiikka kuunneltava viihde, jonka tarkoitus on kiihottaa kuulijaa (2021)

[Kuukauden sana, toukokuu 2021](#)

audiotreeni äänitallenteen ohjaamana tehtävä urheiluharjoitus (2021)

aulatervehtijä terveysaseman tms. aulassa asiakkaat vastaanottava työntekijä, joka mm. arvioi vakiokysymysten avulla, onko asiakkaalla hengitystieinfektion oireita, ja ohjaa eteenpäin (2020)

avata suhde muuttaa parisuhde tai muu intiimi suhde sellaiseksi, jossa osapuolet voivat tapailia muitakin kuin toisiaan (2020)

AVH, avh (lyh.) aivoverenkiertohäiriö (2011)

AVI, avi (lyh.) = *aluehallintovirasto* (2010)

avoimuusrekisteri, lobbarirekisteri (ark.) rekisteri, jossa on tiedot toimielimiin ja päättäjiin yhteyttä pitävistä edunvalvojista. Rekisteristä kansalaiset ja poliitikot voivat selvittää, mitkä tahot harjoittavat edunvalvontaa, mitä etuja ne ajavat ja miten valvontaa rahoitetaan. (2019)

avokonttorikoulu koulurakennus, jossa on paljon avointa tilaa ja vain vähän tavanomaisia luokkahuoneita. Syksyllä 2023 virisi vilkas keskustelu avointen oppimisympäristöjen hälyisyydestä ja tarpeesta rakentaa avokonttorikouluihin lisää väliseiniä. Avokonttorikoulujen arveltiin olevan myös yhtenä taustatekijänä suomalaisnuorten heikoissa Pisa-tuloksissa. (2023)

B

baarihyppely (leik.) baarikierros, baarista baariin kiertely. Sana yhdistyy meillä sanaan *saarihyppely*, jolla on kuvattu saarelta toiselle matkaamista esim. Kreikassa. Kyseessä lienee käännös englannin kielen sanasta *bar-hopping*. (2013)

balmi (< engl. *balm*) ihonhoitoon käytettävä voide. Osa balmeista on monikäyttöisiä, osa taas on tarkoitettu esim. puhdistamiseen. (2023)

banaanilankku (ark.) lihaskuntoliike, jossa selinmakuulta kohotetaan samanaikaisesti käsivarsia ja jalkoja. Kaareva asento muistuttaa banaanin muotoa. (2024)

Barbenheimer yhteisnimitys samaan aikaan ensi-illassa olleille, suuren suosion saavuttaneille *Barbie-* ja *Oppenheimer*-elokuville (2023)

BB-voide (kosmet., engl. *BB = Blemish Balm, Blemish Base*) hoitava ja sävyttävä päivävoide, jolla on usein myös pohjustus-, peite-, valo- ja aurinkovoiteen ominaisuuksia (2012)

bentsyylibentsoaatti syyhypunkkeihin tehoava lääkeaine, jota ei ollut myynnissä Suomen apteekkeissa ennen kuin heinäkuussa 2024. Bentsyylibentsoaattia sisältävää voidetta saadakseen oli alkuvuonna matkustettava esim. Ruotsiin tai Viroon. Jotkut talven syyhyepidemoista kärsineet turvautuivat jopa hevosille tarkoitettuun voiteeseen. (2024)

biofiktio kaunokirjallinen teos, jossa päähenkilönä on oikea, historiallinen hahmo, jonka elämää ei kuitenkaan pyritä kuvaamaan täysin totuudenmukaisesti niin kuin elämäkerrassa. Sanalla voidaan viitata myös kirjallisuuden lajiin. (2021)

[Kuukauden sana, syyskuu 2021](#)

biohakkerointi oman kehon toimintaan tai ominaisuuksiin puuttuminen terveydellisistä tai ulkonäöllisistä syistä. Kehon toimintaan voidaan pyrkiä vaikuttamaan esim. erilaisten laitteiden avulla saatujen mittaustulosten perusteella. (2013)

biomatkailu matkailu, jonka tarkoituksena on tutustua bioenergiaan ja uusiutuvaan energiaan liittyviin kohteisiin (2018)

biopaussi (leik.) esim. etäkokouksen aikana pidettävä tauko. Sanalla viitataan yleensä vessakäyntiin. (2021)

biotiili biohajoava tiili, joka on valmistettu ureasta ja hiekasta bakteerien avulla kovettamalla (2018)

bitcoin joidenkin internetpalvelujen käytössä oleva virtuaalivaluutta. Bitcoinin arvo muihin valuuttoihin nähden perustuu kysyntään ja tarjontaan. Ks. *virtuaalivaluutta*. (2013)

BLM (lyh., engl. *Black Lives Matter*) Yhdysvalloissa vuonna 2013 alkunsa saanut kansanliike, joka vastustaa mustiin kohdistuvaa syrjintää. BLM tuli tänä vuonna ajankohtaiseksi, kun mustaihoinen George Floyd kuoli väkivaltaisen pidätyksen yhteydessä. (2020)

blondie (ruok., engl.) brownien tapainen vaalea leivonnainen, jota ei ole maustettu tummalla suklaalla tai kaakaolla (2013)

bolševistinen rauhallisuus ilmaus, jota pääministeri Juha Sipilä käytti keskustapuolueen puoluekokouksessa puhuessaan sote-uudistuksen järkähtämättömästä toteuttamisesta. Sipilän mukaan bolševistinen rauhallisuus tarkoittaa äärimmäistä rauhallisuutta. (2018)

boomer

1. (engl., < *baby boomer*) erityisesti sanonnassa ”OK, boomer”, jolla kuitataan nuoria ymmärtämättömien henkilöiden mielipiteet vanhentuneina (2020)

2. (engl. *boomer*) ajastaan jälkeen jääneestä henkilöstä. Sana oli jo vuoden 2020 sanapöiminnöissä, mutta nousi lokakuussa 2021 koko kansan tietoon pääministeri Sanna Marinin somepäivityksen takia. (2021)

[Kuukauden sana, lokakuu 2021](#)

botti (< *robotti*) tietokoneohjelma, joka hoitaa ihmisen puolesta esim. toistoa, päivystystä tai suuren työmäärän käsittelyä vaativia tehtäviä (2017)

bregret (< engl. *British* tai *Britain* + *regret* 'katua') katumus, jota osa brittiläisistä tuntee EU-eron takia; vrt. *brexiteerit* (2021)

Brexit, brexiteerit (< engl. *British* tai *Britain* + *exit*) Britannian ero Euroopan unionista (2016)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2016](#)

briossi, briossineule (engl. *brioche knitting* < ransk. *brioche*) kaksivärisestä patenttineuleesta käytetty nimitys (2022)

[Kuukauden sana, marraskuu 2022](#)

bujoulu (< engl. *bullet journal*; *bullet* mm. 'luettelomerkki') arjen hahmottaminen listojen, piirrosten, kalenterimerkintöjen yms. avulla yhdistämällä muistikirjaan luonnoslehtiön ja päiväkirjan käyttötapoja (2017)

bulevardisoida muuttaa kaupungin keskustaan johtava moottoritienomainen väylä asunto-, liike- ja puistokaduksi (2015)

C

canceloida (< engl. *cancel* 'peruuttaa, mitätöidä') hylkiä tai boikotoida jotakuta esim. tämän vääräksi katsottujen mielipiteiden takia (2021)

[Ilona Lahtinen: Cancel-kulttuuria somen syövereissä \(Kotus-blogi, 8.12.2021\)](#)

CC-voide (kosmet., engl. *CC = Color Correcting* tai *Color Control*) BB-voiteesta edelleen kehitetty, kevyt mutta edeltäjänsä paremmin ihonväriä korjaava ja tasoittava meikkivoide (2013)

chad (< engl. erisnimi *Chad*) nimitys eräälle netissä leviävälle epärealistiselle miesihanteelle. Yksinäisyydestä katkeroituneiden miesten ns. incel-alakulttuurin mukaan naisia kiinnostaisi vain tällainen miehekkään komea, itsevarma ja varakas mies. (2024)

chatbot (engl.), **chattibotti, chattirobotti** chatkeskusteluun eli tsättäilyyn tarkoitettu botti; ks. *botti* (2017)

cheekismi rap-artisti Cheekin sanoituksista poimittu usein jonkinlaisen elämänohjeen kiteyttävä ilmaus (2014)

choker (engl.) tiukasti kaulan ympäri kiinnitettävä pantamainen muotikoru (2016)

cleantech (engl. 'puhdas teknologia') liiketoimintaratkaisuja, joissa pienillä raaka-aine- ja energiamäärillä saadaan aikaan tuotteet ja palvelut ja tuotetaan samalla mahdollisimman vähän päästöjä ja jätettä (2013)

Crapland (halv., < engl. *crap* 'paska' + *Lapland*) talviaikaan lumettomasta Lapista brittimediassa käytetty nimitys (2018)

CRISPR-leikkuri = *geenileikkuri* (2017)

crossfitata (ark.) harrastaa crossfitia eli erästä raskasta kuntourheilulajia, jossa kehitetään mm. voimaa, kestävyyttä ja nopeutta. Sana *CrossFit* on rekisteröity tavaramerkki. (2018)

culottes-housut (ransk. *culottes* 'lyhyet housut') naisten housut, joissa on pohjemitatset leveät lahkeet (2015)

curling-vanhus (kuv.) toimintaa rajoittamalla avuttomaksi hoivattu vanhus (2013)

curly girl -menetelmä (engl. *curly* 'kihara, kiharainen') hiustenhoitomenetelmä, jota noudattamalla taipuisista ja luonnonkiharista hiuksista saadaan entistäkin kiharammat. Menetelmä on kehitetty Yhdysvalloissa 2000-luvun alussa, ja vuonna 2019 siitä innostuttiin laajasti Suomessakin. (2019)

cut out -mekko (engl. *cut out* 'leikata irti, jättää pois') mekko, johon on katseen vangitsemiseksi tehty ihoa paljastavia aukkoja (2021)

D

dalgona-kaavi juoma, jossa on vahvasta makeutetusta pikakahvista vatkattua vaahtoa esim. kuumen maidon päällä. Juoman nimi viittaa korealaiseen dalgona-toffeeseen. (2020)

dataaminen (ark.) tietoteknisten viestintävälineiden (älypuhelimien ym.) käyttäminen (2014)

[Kuukauden sana, helmikuu 2014](#)

DCA-sopimus (engl. *DCA = Defence Cooperation Agreement*) Suomen ja Yhdysvaltojen välinen puolustusyhteistyösopimus, josta alettiin neuvotella Suomen Natoon liittymisen yhteydessä (2023)

deepfake-video ks. *syvävääreännös* (2019)

degrowth (engl.), **talouslasku** aate ja toimintatapa, joka pyrkii hillitsemään talouden jatkuvaa kasvua, jotta maailma ja sen luonnonvarat säästysisivät tulevillekin sukupolville. *Talouslasku* on *talouskasvun* vastakohta. (2010)

déjà-vu-myrsky (ransk. *déjà-vu* 'jo nähty') myrsky, jonka reitti ja kehittyminen ovat samantyyppiset kuin edeltävällä myrskyllä (2020)

[Kuukauden sana, helmikuu 2020](#)

dekantti pieneen suihkepulloon pakattu tuoksunäyte. Hajuvesien suosio on ollut kovassa nousussa etenkin nuorten miesten keskuudessa. Kalleimmat tuoksut voivat maksaa jopa satoja euroja, joten ennen täysikokoisen hajuvesipullon hankkimista kiinnostavaa tuoksua on mahdollista kokeilla muutaman millilitran kokoisella dekantilla. (2024)

delfiiniystävällinen, delfiiniystävällinen tonnikala tonnikala, joka on pyydetty delfiinejä vahingoittamattomin menetelmin (2014)

delta, deltamuunnos, deltavariantti koronaviruksen muunnos, joka leviää herkästi ja joka nousi vuoden 2021 aikana koronaviruksen yleisimmäksi muodoksi. Koronavirusemuunnoksia alettiin nimetä kreikkalaisilla aakkosilla, koska ei haluttu kiinnittää huomiota siihen, missä mikin virusmuunnos oli alkuaan havaittu. Vrt. *omikron*. (2021)

[Sari Maamies: Koronaviruksen muunnosten nimitykset \(Kielikello, 2/2021\)](#)

designpääkaupunki kansainvälisen muotoilujärjestön ICIDin valitsema kaupunki, jossa tietyn vuoden ajan järjestetään runsaasti alan tapahtumia (2011)

dialogiloikka digiloikan rinnalle kaivattu muutos, joka edellyttää esim. eri alojen asiantuntijoiden ja yhteiskunnallisten päättäjien dialogia, vuorovaikutusta. Sitran *Tieto päätöksenteossa – Kohti dialogiloikkaa* -julkaisu ilmestyi syksyllä 2017. Vrt. *digiloikka*. (2018)

digiloikka digitalisoimisen nopeuttaminen panostamalla sähköisten palvelujen ja toimintatapojen kehittämiseen (2016)

diginomadi, läppäriyöläinen (ark.) henkilö, jolla ei ole vakituista työpistettä ja joka työskentelee ”kiertolaisena” kannettavan tietokoneen äärellä (2017)

digipäästöt elektronisten laitteiden ja palveluiden käytöstä johtuvat kasvihuonepäästöt (2022)

digisanelu digitaalinen sanelujärjestelmä, jonka avulla esim. lääkärit voivat sanella potilastiedot suoraan tietokoneelle (2011)

digitaalinen eriarvoisuus tietotekniikan nopeasta yleistymisestä johtuva epätasa-arvo. Digitaalistanut arki on hankalaa esim. monille vanhuksille ja näkövammaisille. (2018)

digitaalinen jalanjälki (engl. *digital footprint*) = *verkkonäkyvyys* (2010)

digitaalinen turvallisuus, digiturva turvatoimet, jotka takaavat, että sähköisiin järjestelmiin tallennettuja tietoa käytetään asiallisesti ja sopimusten mukaisesti (2020)

[Kuukauden sana, lokakuu 2020](#)

digitutor, digituutori henkilö, joka opastaa esim. opettajia tietotekniikan käytössä (2016)

donitsiseinä tav. pystyasennossa oleva levy, jonka pysty- ja vaakariveissä oleviin tappeihin tai koukkuihin laitetaan donitseja tarjolle esim. juhlien jälkiruoaksi. Donitsiseinä on ollut Yhdysvalloissa suosittu jo parin vuoden ajan, ja trendi on saapunut jo Suomeenkin. (2018)

doodlailla piirrellä ajatuksissaan niitä näitä (2017)

[Kuukauden sana, helmikuu 2017](#)

downshiftaus, downshifting (engl.) rauhallinen ja yksinkertainen elämäntapa kiireisen vastakohtana (2011)

drooni (engl. *drone*) tav. kauko-ohjattava miehittämätön ilma-alus. Droonit ovat levinneet sotilaskäytöstä mm. tutkimus- ja huvikäyttöön. Niitä nimitetään usein myös *lennokeiksi*. (2016)

droonivene kauko-ohjattava, miehittämätön vene, jollaisia on kehitetty esim. Ukrainassa sodan alkamisen jälkeen (2023)

dynaaminen hinnoittelu suuria hintaeroja aiheuttava hinnoittelu tarjontaa rajoittamalla ja kysyntäpiikkejä hyödyntämällä. Tällainen toiminta on ollut kritiikin kohteena etenkin junalippujen ja eräiden konserttilippujen myynissä. (2023)

E

ebola, ebolakuume ebolaviruksen aiheuttama vaarallinen tauti (2014)

ebolakättely ebolatartunnan välttämiseksi kehitetty tervehtimistapa, jossa kämmenten sijaan kyynärpäät tai käsivarret koskettavat toisiaan (2014)

eepinen (ark.) nuorten kielessä *Eeppistä!* = 'mahtavaa', 'hienoa' (2014)

EHEC-bakteeri, ehec-bakteeri *enterohemorraginen Escherichia coli* -bakteeri, joka aiheutti kuolemaan johtavia suolistotulehduksia Saksassa keväällä 2011 (2011)

eheytyiskurssi, eheyttämiskurssi uskonnollisten yhteisöjen järjestämiä kursseja, joiden tarkoituksena on eheyttää kyseisten yhteisöjen seksuaalisesti rikkinäisinä pitämiä ihmisiä. Eheytyiskurssit tulivat puheenaiheeksi syksyllä 2012 kristillisen Aslan-yhdistyksen kurssien saatua julkisuutta *Helsingin Sanomien* Kuukausiliitteessä. (2012)

ekoluokka VR:n uusi matkustusluokka, joka korvasi entisen toisen luokan. *Eko* tulee sanasta *economy* (ja viittaa taloudellisuuteen, edullisuuteen) eikä sanasta *ekologinen*. (2011)

ekstraluokka VR:n uusi matkustusluokka, joka korvasi entisen businessluokan (2011)

elektroniikkakoira poliisikoira, joka on koulutettu etsimään kätettyjä elektronisia laitteita. Elektroniikkakoira voi auttaa ratkomaan esim. verkko-, talous- tai seksuaalirikoksia, joihin usein liittyy laitteiden piilottelua. (2024)

elektroninen urheilu, e-urheilu (engl. *e-sports*) digitaalisten pelien pelaaminen kilpailumielessä (2014)

elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (lyh. *ELY* tai *ely*) valtionhallinnon alueellisia kehittämis- ja palvelukeskuksia, joille vuoden 2010 alussa siirtyivät mm. entisten työ- ja elinkeinokeskusten tehtävät (2010)

elinvoimajohtaja mm. kunnan elinkeino- ja kasvupolitiikan kehittämisestä vastaava virkamies (2017)

elpymispaketti, elvytyspaketti 750 miljardin euron arvoinen rahasto, jolla on tarkoitus tukea koronapandemian horjuttamaa eurotaloutta (2020)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2020](#)

ELY, ely (lyh.) = *elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus* (2010)

eläinpoliisi Helsingin poliisiin perustettu tutkintaryhmä, jonka tehtävänä on ennaltaehkäistä ja tutkia eläimiin kohdistuneita rikoksia ja tiedottaa eläinten hyvinvointiin vaikuttavista asioista Helsingin poliisilaitoksen alueella (2019)

eläinsuojeluasiamies maa- ja metsätalousministeriön virkamies, jonka tehtävänä on edistää ja parantaa eläinten hyvinvointia yhteiskunnan eri osa-alueilla. Suomen ensimmäinen eläinsuojeluasiamies aloitti tehtävässään 12.8.2013. (2013)

eläkearmahdus yli 60-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien mahdollinen pääsy ennenaikaiselle eläkkeelle, nimityksenä myös *Lex Lindström* työ- ja oikeusministeri Jari Lindströmin mukaan (2016)

elättäjäkulttuuri = *provider-kulttuuri* (2024)

emoji (jap. 'kuvakirjoitusmerkki') hymiöitä monipuolisempia, pikaviestinnässä käytettäviä kuvasymboleja. Suomen ulkoministeriö julkaisee maailman ensimmäiset kansalliset emojiit, "Suomi-emojiit", osana This is Finland -maakuvasivuston joulukalenteria joulukuussa 2015. (2015)

energia-ase (kuv.) energiakaupan hyödyntäminen sodankäynnin välineenä. Esim. Venäjä on pyrkinyt käyttämään hyväkseen Euroopan riippuvuutta venäläisestä kaasusta. (2023)

energiaprosentti tietyn energiaravintoaineen, esim. proteiinin tai rasvan, osuudesta päivän kokonaisenergiansaannista (2014)

energiasääennuste aurinko- ja tuulienergian käytössä hyödynnettävä sääennuste, joka kertoo paikkakuntaakohtaisesti auringonpaisteen ja tuulen kilowattitunteina seuraavan 24 tunnin aikana (2016)

energiatalkoot Euroopan energiakriisiin liittyvä energiansäästökampanja (2022)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2022](#)

enkelidrinkki (< engl. *Angel shot*) kuvitteellinen drinkki, jonka tilaamalla voi ravintolassa vaivihkaisesti pyytää henkilökunnalta apua, kun tuntee olonsa turvattomaksi esim. seuralaisensa vuoksi (2024)

ennallistamisasetus EU:n asetus, joka määrää, että viidesosa EU:n maa- ja merialueista täytyy palauttaa lähemmäs alkuperäistä tilaa. Kiistaa aiheuttanut ennallistamisasetus astui voimaan 18.8.2024. (2024)

ensihoidtopolkupyörä, polkupyöräambulanssi polkupyörä, joka on varustettu ensihoitoon tarvittavalla välineistöllä (2017)

ensitunnustelija (kuv.) kevään ensimmäisiä muuttolintuja (2017)

e-polttoaine = *sähköpolttoaine* (2023)

eritekoira erityisesti seksuaali- ja väkivaltarikosten tutkimisessa apuna käytettävä poliisikoira, joka on mukana rikospaikkatutkinnassa. Poliisihallitus on hyväksynyt eritekoirien koulutuksen uudeksi erikoiskoulutusalaaksi. (2022)

erityisherkkä keskimääräistä herkempi ihminen, joka reagoi voimakkaasti erilaisiin ärsykeisiin (2014)

ERVA (lyh.) sosiaali- ja terveystalouden erityisvastuualue (2014)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2014](#)

ERVV (lyh., tal.), **Euroopan rahoitusvakaussäilytysrahasto** euromaiden kesäkuussa 2010 perustama osakeyhtiömuotoinen rahasto (Euroopan väliaikainen vakaussäilytysrahasto), joka voi myöntää euromaille lainoja kolmen vuoden ajan (2011)

esidiabetes diabeteksen puhkeamista ennakoiva tila, jossa veren glukoosipitoisuus on jo hieman suurentunut (2019)

e-SIM (lyh., engl. *embedded subscriber identity module*) matkapuhelimeen langattomasti ladattava tunnistin, joka sisältää tilaajan tunnistamiseen ja radioliikenteen salaamiseen tarvittavia tietoja. Jos puhelimesta on e-SIM, siihen ei tarvita enää perinteistä muovista SIM-korttia. (2019)

esineiden internet internetin avulla toimiva erilaisten laitteiden ja muiden esineiden välinen tietoverkko, jossa esineet ovat yhteydessä toisiinsa ja kommunikoiivat keskenään (2013)

esinetulostus, 3D-tulostus (engl. *3D printing*) esineiden valmistaminen yksi kerrallaan siihen kehitetyllä tulostimella (2012)

eskimo eräistä arktisista kansoista käytetty vanha yhteisnimitys, jonka halventavuudesta puhuttiin mm. Yhdysvalloissa, Tanskassa ja Suomessa. Tanskan kansallismuseo kertoi luopuvansa *eskimo*-sanan käytöstä, ja *Eskimo*-nimisiä tuotteita on nimetty uudelleen eri maissa. (2020)

ET (lyh., leik.) esiteini, varhaisteini (2012)

etuosa, etuinen runsaasti etuja sisältävä, edullinen (mainoksessa: ”etuisin luuri”) (2015)

etähoito, etähoiva, virtuaalihoito tietotekniikkaa ja nettiyhteyksiä käyttämällä annettava sairaan- tai vanhustenhoito. Hoitojärjestelmään voidaan kytkeä esim. verenpainemittari, jonka mittaustiedot välittyvät hoitohenkilöstölle. (2016)

etävirvonta virpominen virtuaalisesti tai muulla tavoin etäältä, esim. parvekkeelta (2020)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2020](#)

EU:n tarkkailuluokka (kuv.) Euroopan komission erityisseuranta, joka koskee sellaisia EU:n jäsenvaltioita, joiden julkisen talouden alijäämä on yli 3 prosenttia bruttokansantuotteesta (2024)

e-urheilu = *elektroninen urheilu* (2014)

[Kuukauden sana, tammikuu 2014](#)

eurobondi (tal.) suunniteltuja euromaiden yhteisesti liikkeeseen laskemia joukkovelkakirjoja, joilla otettaisiin yhteisvastuu euromaiden veloista (2011)

EU-taksonomia = *taksonomia* (2021)

evakkopäiväkoti päiväkotia, johon muutetaan tilapäisesti oman päiväkodin korjausten ajaksi; vrt. *väistökoulu* (2014)

evakuointikäytävä tulitauon ajaksi avattu väylä siviilien evakuoimiseksi sota-alueelta (2022)

evakuointilento Kabulista länsimaihin järjestettyjä lentoja talibanliikkeen noustua valtaan Afganistanissa (2021)

[Kuukauden sana, elokuu 2021](#)

evali (lyh., engl. *e-cigarette or vaping use-associated lung injury*) sähkötupakan aiheuttama sairaus, joka vaikuttaa erityisesti keuhkoihin mutta myös esim. ruoansulatusjärjestelmään ja sydämeen (2024)

EVM (lyh., tal.), **Euroopan vakausmekanismi** euromaiden pysyvä kansainvälinen rahoituslaitos, johon kukin euromaa antaa sovitun määrän pääomaa ja takuupääomaa ja josta myönnetään lainoja apua tarvitseville euromaille (aloittanee toimintansa vuoden 2013 heinäkuun alussa) (2011)

exit-strategia suunnitelma koronarajoitusten purkamiseksi (2021)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2021](#)

F

fanipassi (engl. *Fan ID*) vuoden 2018 jalkapallon MM-kisoihin Venäjälle saapuneilta ulkomaalaisilta turisteilta vaadittu dokumentti, joka korvasi viisumin ja oikeutti käyttämään Pietarin julkisia liikennevälineitä (2018)

farkkumuna suuri denimpäällysteinen munarakennelma, josta Suomen Euroviisu-edustaja Windows95man eli Teemu Keisteri kuoriutui kilpailuesityksessään (2024)

[Kuukauden sana, helmikuu 2024](#)

feimi (ark., < engl. *fame*) sosiaalisessa mediassa suosikiksi noussut henkilö (2013)

ferritiini raudan ja erään valkuaisaineen (apoferritiinin) muodostama raudan imeytymis- ja varastoitumismuoto. Ferritiinistä käytetään myös ilmausta *varastorauta*. (2020)

FFP-maski viruksen aerosolileviämistä sekä maskin käyttäjään että toisiin ihmisiin estävä tav. kuppimainen kasvomaski (2021)

firettäjä (< engl. *FIRE = Financial independence, retire early*) nuori aikuinen, joka haluaa saavuttaa taloudellisen riippumattomuuden voidakseen jäädä eläkkeelle mahdollisimman varhain (2018)

flippaus (< engl. *flipped learning* 'käänteinen oppiminen') opetus- ja oppimistapa, jossa korostetaan oppilaan itsenäistä työskentelyä opettajalähtöisyyden sijaan (2018)

flossaus, hammaslankatanssi (< engl. *floss* 'hammaslanka') lasten ja nuorten muotitanssi, jossa heilutetaan lantiota ja käsiä edestakaisin tavalla, joka muistuttaa hammaslangan käyttöä (2018)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2018](#)

follata (ark., < engl. *to follow* 'seurata') seurata esim. tiettyä Twitter-tiliä, tilata sen päivitykset, olla sen seuraaja (2014)

fosfiini myrkyllinen fosforin ja vedyn muodostama yhdiste. Fosfiini nousi puheenaiheeksi, kun tutkijat löysivät sitä Venuksen kaasukehästä. Fosfiinia syntyy yleensä vain biologisissa prosesseissa, joten löytö antoi vihjeen siitä, että Venuksessa on joskus voinut olla jonkinasteista elämää. (2020)

[Riina Klemettinen & Minna Pyhälähti: Koronavuonna koronattomiakin uudissanvoja \(Udissanataulu-vlogi, 30.9.2020\)](#)

fossiilimainos mainos, jossa markkinoidaan fossiilisia polttoaineita kuluttavaa tuotetta tai palvelua. Tällaisia ovat esim. bensa-asemien ja lentoyhtiöiden mainokset. (2022)

fudge (engl.) lohkeava kerma- tai maitokaramelli, kinuski, toffee (2012)

fun dining (engl. *fun* 'hauska, kiva' ja *dining* 'ruokailu, ateriointi') hienostuneen *fine diningin* vastapainoksi syntynyt ravintolakulttuuri, jossa panostetaan ruoan laadun lisäksi mm. viihtyvyyteen (2023)

funikulaari = *kiskohissi* (2019)

fursuittaus (< engl. *fur* 'turkki', *suit* 'puku') = *turripukuilu* (2021)

G

gaslighting (engl.) manipuloinnin muoto, jolla pyritään saamaan toisen ihmisen todellisuudentaju ja mielenterveys järkkymään. Sanan taustalla on 1930-luvulla kirjoitettu näytelmä *Gas Light* ('kaasuvalo') ja sen pohjalta tehdyt elokuvaversiot. Suomeksi ilmiöstä on käytetty sanaa *sumuttaminen* ja suoraa käännöstä *kaasuvalottaminen*. (2023)

gayby (< engl. *gay* + *baby*) samaa sukupuolta olevan pariskunnan lapsi (2013)

GDPR (lyh., engl. *General Data Protection Regulation* 'yleinen tietosuoja-asetus') = *tietosuoja-asetus* (2018)

geenileikkuri, geenisakset, CRISPR-leikkuri geenitekniikan menetelmä, jolla saadaan tietty entsyymi leikkaamaan DNA:sta haitallisia pätkiä tai lisäämään siihen toivottuja (2017)

[Kuukauden sana, elokuu 2017](#)

geenisakset = *geenileikkuri* (2017)

genomitieto ihmisen koko perimää eli genomia koskeva tieto (2015)

[Sari Maamies: Perimätieto ja genomitieto \(Kielikello, 3/2015\)](#)

genretietoisuus tekstilajin eli genren huomioon ottaminen; tilanteen ja siihen sopivan tyylin tiedostaminen (2012)

globaalienglanti, globish (< engl. *global* + *English*), **maailmanenglanti** kansainvälisissä yhteyksissä käytettävä, rakenteeltaan yksinkertainen englanti (2010)

gluttaus (ark., ruok.) gluteenittoman ruokavalion noudattaminen ilman lääketieteellistä syytä (2013)

Google-lasit ks. *älylasit* (2013)

granola (ruok.) rapea ja paakkuinen myslin kaltainen paahdettu seos (2014)

gravitaatioaalto, painovoima-aalto aaltoliikkeenä etenevä aika-avaruuden värähtely, jonka kiihtyvässä liikkeessä oleva massa saa aikaan. Albert Einsteinin yleisen suhteellisuusteorian ennustamat aallot löydettiin kokeellisesti vasta vuonna 2015, kun kansainvälinen tutkimusryhmä oli kehittänyt laitteen niiden havaitsemiseksi. Ryhmään kuuluneet Rainer Weiss, Kip Thorne ja Barry Barish voittivat vuonna 2017 fysiikan Nobel-palkinnon. (2017)

greige (< engl. *grey* + *beige*) harmaanruskea (2013)

Grexit (< engl. *Greece* + *exit*) EU-lyhenteenä: Kreikan (mahdollinen) irtautuminen eurosta (2015)

grooming (engl.) lapsen tai nuoren houkutteleminen seksuaaliseen toimintaan; varsinkin verkkoviettelystä (2019)

[Kuukauden sana, tammikuu 2019](#)

gua sha kiinalaisen lääketieteen menetelmä, jossa ihoa hierotaan esim. jadekivistä valmistetulla välineellä mm. verenkierron ja lymfakierron voimistamiseksi. Väline voi olla vaikkapa kamman, lastan tai lusikan mallinen. Kosmeettisessa gua shassa keskitytään etenkin pään, kaulan ja dekolteen alueeseen. (2019)

H

haamuasema (saks. *Geisterbahnhof*) suljettu, käytöstä poistettu tai alkujaankin käyttämättömäksi jäänyt julkisen raideliikenteen asema. Haamuasemat ovat olleet esillä länsimetron valmistumisen yhteydessä. Helsingissä on neljä suurta maanalaista hallia, jotka on aikanaan louhittu metroasemiksi mutta jotka ovat jääneet syrjään nykyisistä raiteista. (2017)

haamunimi (engl. *deadname*) transsukupuolisen henkilön entisestä, käytöstä pois jätetystä nimestä (2022)

haamupyörä = *aavepyörä* (2015)

haisunäätätukka (engl. *skunk hair*) kahdella toisistaan selvästi erottuvalla värillä värjätty tukka. Nimitys viittaa haisunäädän mustavalkoiseen turkkiin. (2021)

hajuharjoittelu harjoittelu, jonka tavoitteena on esim. koronataudin vuoksi heikentyneen hajuaistin palautuminen (2022)

haktivismi (< *hakkeri* + *aktivismi*) laiton aktivismi verkossa (2010)

hakurei (jap.) vaalea ja mehukas mininauris. Kasvis on erityisen suosittu Japanissa, mutta sen suomalaisversiota alkoi näkyä kaupoissa *hakurei*-nimellä markkinoituna alkuvuonna 2024. (2024)

hakutulosten poistopyyntö = *tietojenpoistopyyntö* (2014)

hallintohimmeli, hallintohäkkyrä (kuv.) varsinkin kuntauudistuksiin liittyvistä organisaatiomuutoksista aiheutuvia mutkikkaita hallinnon rakenteita (2012)

hallusinoida (engl. *hallucinate*) tekoälyn toimintaa kuvaava verbi. Tekoäly hallusinoi, kun se vastaa sille osoitettuihin kehoitteisiin tuottamalla epärealistisia tai järjettömiä vastauksia. (2024)

halpabussiyhtiö bussiyhtiö, joka hinnoittelee lippunsa normaalia tuntuvasti halvemmiksi (2014)

halpuuttaa tehdä halvemmaksi (mainoksessa: ”halpuutimme hintoja”) (2015)

[Kuukauden sana, tammikuu 2015](#)

Haminan mursu Norjanmereltä Tanskan salmien kautta Itämerelle harhautunut mursu, joka rantautui Haminaan ja vieraili myös Kotkassa heinäkuussa 2022. Nälkiintynyt mursu menehtyi matkalla villieläinsairaalaan, ja sille järjestettiin muistotilaisuus Kotkan meripäivillä. Mursun nahka ja luut konservoitiin Luonnontieteellisessä keskusmuseossa. (2022)

hammaslankatanssi = *flossaus* (2018)

hanhinyrkki (leik.) työryhmä, jossa pohditaan valkuposkivanhanien esim. viljelyksille aiheuttamien haittojen vähentämistä. Yksi *nyrkin* merkityksistä on ’vallankäytön, toiminnan tms. väline’. *Nyrkki*-sana on ollut esillä myös koronakriisin yhteydessä viittaamassa asiaa hoitavaan kriisiryhmään. (2020)

hapanolut mikrobien (esim. maitohappobakteerien) avulla valmistettu pintahiivaolut. Erilaisia hapanoluita ovat mm. lambic, gose ja berliner weisse. (2021)

harmaa aika epämääräinen ajanjakso Nato-hakemuksen jättämisen ja jäseneksi hyväksymisen välillä (2022)

[Kuukauden sana, toukokuu 2022](#)

hashtag = *aihetunniste* (2012)

haudutuspata ruokaa hitaasti kypsentävä kattilamainen kodinkone (2016)

hautaustahto tahdonilmaus omien hautajaisten järjestämisestä (2019)

[Kuukauden sana, lokakuu 2019](#)

heavyneulonta eläytyvä, näyttävä neulominen hevimusiikin tahtiin. Ensimmäiset heavyneulonnan MM-kisat järjestettiin Joensuussa kesällä 2019. (2019)

[Ilona Paajanen & Minna Pyhälahti: Tunnelukot auki ja puikoilla tiluttelemaan \(Uudissanataulu-vlogi, 29.4.2019\)](#)

hellekupoli = *käristyskupoli* (2018)

helleuupumus kuumuuteen ja auringossa oleskeluun liittyvä huonovointisuus, joka johtuu elimistön kuivumisesta ja suolanmenetyksestä (2021)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2021](#)

hellevaroitus sää tiedotuksen yhteydessä annettava virallinen varoitus odotettavissa olevasta kovasta helteestä (Ilmatieteen laitoksen uusi palvelu) (2010)

helmittee = *kuplatee* (2012)

hen naista tarkoittava 3. persoonan pronomini (engl. *she*) Leevi Lehdon uudessa James Joycen *Ulysses*-teoksen suomennoksessa. Sanaa on ennenkin esitetty samaan tarkoitukseen suomen kieleen. (Ruotsissa taas on viime aikoina pyritty sukupuolineutraaliin käytäntöön siten, että mm. eräissä lastenkirjoissa viitataan molempiin sukupuoliin uudispronominilla *hen*.) (2012)

henkilöskanneri, ”alastonskanneri”, lentokenttien turvatarkastuksessa käytettävä, matkustajan alastomana näyttävä kuvauslaite (2010)

herkkuvero, **terveysvero** nimitys THL:n ja Kelan ehdottamalle verolle, joka koskisi terveydelle vahingollisia elintarvikkeita (2023)

hermomyrkkykriisi kansainvälinen diplomaattinen kriisi, joka syntyi venäläisen kaksoisagentin ja hänen tyttärensä murhayrityksestä hermomyrkyllä Salisburyssa Englannissa (2018)

hevibaletti metallimusiikin säestämä baletti. Black Sabbath -yhtyeen musiikkia sisältävä Birmingham Royal Ballet'n esitys sai ensi-iltansa syyskuussa 2023. (2023)

hevosenlihakohu kohu, joka nousi monissa maissa, kun havaittiin, että hevosenlihaa oli myyty muuna lihana (2013)

hidaskassa kiireettömän kassa-asioinnin mahdollistava palvelu eräissä marketeissa (2011)

[Kuukauden sana, lokakuu 2011](#)

hietalisko Suomessa ennen tuntematon, Turun seudulla keväällä 2014 havaittu sisilisko suurempi lisko (2014)

Higgsin bosoni, Higgsin hiukkanen fysiikan teorian ennustama alkeishiukkanen, jollainen ehkä löydettiin hiukkaskiihdyttimellä heinäkuussa 2012 (2012)

hihtomuusikko (leik.) äänitekniikko, joka lisää hiihtokisoista välitettävään lähetykseen sopivia hiihtämisen ääniä syntetisaattorilla, koska aitoja ääniä ei saa taltioitua kaikkialta ladun varresta (2023)

hiilihappokorkki, virvoitusjuomakorkki pulloon kiinnitettävä korkki, jota kääntämällä siitä vapautetaan hiilihappo (ja makuaineneste) pullossa olevaan veteen (2016)

hiilijalanjälki, hiilipaino, ilmastopaino (kuv.) yksilön tai yhteisön kulutuksen tai tuotteen valmistamisen ja sen elinkaaren aiheuttama hiilidioksidipäästöjen määrä (2010)

[Riitta Eronen: Ilmastodieetillä \(Kuukauden kielijuttu, 1.5.2010\)](#)

hiilipaino = *hiilijalanjälki* (2010)

HIIT (lyh., urh., engl. *high intensity interval training*) tehokas intervalliharjoittelun muoto, jossa yksittäinen harjoitus koostuu yleensä kuntopiirissä tehtävistä liikkeistä ja lyhyistä palautumisjaksoista (2013)

hipaisukortti, lähimaksukortti alle 25 euron ostoksiin käyvä maksukortti, josta lähimaksupäätte lukee tiedot pienen etäisyyden päästä ja varmentaa maksutapahtuman ilman maksajan erillistä hyväksyntää. Maksupäätte pyytää tunnuslukua vain satunnaisesti. (2013)

hipsteri urbaania elämäntapaa edustava tyylietoinen nuori aikuinen (2011)

hirvieläinten näivetystauti hullun lehmän tautia vastaava hirvieläinten aivoja tuhoava sairaus, joka uhkaa levitä Pohjois-Amerikasta myös Pohjoismaihin (2016)

hiutaloita sataa hiljalleen, harvakseltaan lunta. Sana otettiin myös *Kielitoimiston sanakirjaan*, ja sen toinen merkitys on 'tehdä jyvistä hiutaleita'. (2021)

[Kuukauden sana, tammikuu 2021](#)

[Kielitoimiston sanakirja: hiutaloita](#)

hoitotaide, hoivataide hoitolaitoksiin sopivaksi muokattu, hoitotilanteet ja hoidettavien erityisvaatimukset huomioon ottava taide, varsinkin taide-esitys (2015)

hoitoyksinäisyys potilaan tuntema, huonosta hoitosuhteesta johtuva yksinäisyys (2017)

hoivataide = *hoitotaide* (2015)

hoivavapaa lain mahdollistama työstä poissa oleminen omaisen tai läheisen (muun kuin lapsen) hoitamista varten (2014)

hollantilainen ote nimitys sille, että autosta poistuva avaa oven kauempana ovesta olevalla kädellä, niin että hän kääntyy samalla takaviistoon ja näkee väistää esim. autoa ohittavaa pyöräilijää (2021)

homepakolainen rakennuksen homevaurioiden vuoksi asuntoa tai työpaikkaa vaihtamaan joutunut henkilö; vrt. *sisäilmasairastunut* (2013)

homing (engl.) = *kotoilu* (2011)

hooppaus (ark., < engl. *hoopdancing, hooping*) = *hulailu* (2013)

hospitalisti = *yhdyslääkäri* (2017)

hotspot (engl.) EU:n piirissä käytetty *järjestelykeskuksen* nimitys (2015)

HPV-rokote (lyh., engl. *human papilloma virus*) kohdunkaulansyöpää ehkäisevä rokote, joka tarjotaan maksutta 6.–9.-luokkalaisille tytöille (2013)

hukkatyö aikaa ja rahaa tarpeettomasti vievä työ (2024)

[Kuukauden sana, lokakuu 2024](#)

hulailu, hulavanteilu, ”hooppaus” liikuntamuoto tai tanssi, jossa pyöritetään hulavanteita. Alun perin *hula* on havaijilainen tanssi. (2013)

huokoistaa (kuv.) tauottaa, pitää taukoja työnteossa (2011)

huoneliha (engl. *room meat*) ihmisistä, jotka istuvat kokouksissa, seminaareissa yms. vain osoittamassa läsnäolollaan niiden tärkeyttä. Käsité on tunnettu satiirisesta elokuvasta *In the Loop*. (2016)

huonepakopeli = *pakopeli* (2015)

huudelma twiitti tai muu pikaviesti (2015)

Huuhkajat (erisnimi) Suomen miesten jalkapallomaajoukkueen lempinimi. Joukkue osallistui kesällä 2021 ensimmäistä kertaa jalkapallon EM-kisoihin. (2021)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2021](#)

huulipunahallitus (kuv.) pääministeri Sanna Marinin naisvaltainen hallitus (2019)

[Kuukauden sana, joulukuu 2019](#)

huumeidenkäyttöhuone, ”piikityshuone”, ”piikkihuone” suonensisäisiä huumeita käyttäville suunniteltu valvottu tila. Helsingin kaupunginhallitus teki keväällä 2019 valtioneuvostolle lainsäädäntöaloitteen huumeidenkäyttöhuoneen kokeilusta. Ks. myös *käyttöhuone*. (2019)

hybridi-immuniteetti immuniteetti, joka kehittyy virusta vastaan rokotuksen ja sairastetun taudin yhteisvaikutuksesta (2022)

hybridimyrsky myrsky, joka syntyy, kun esim. trooppinen hirmumyrsky yhdistyy kohtaamaansa talvimyrskyyn. Yhdysvalloissa tuhoja tehnyttä Sandy-myrskyä kutsuttiin hybridimyrskyksi. (2012)

hybridiosaamiskeskus (virallisesti *Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus*) Helsingissä syyskuussa 2017 avattu hybridiuhkien torjuntaan erikoistunut keskus, jonka toiminnassa on mukana EU- ja Nato-maita (2017)

hybridipunkki kahden ihmisiin tarttuvan punkin, puutiaisen ja taigapunkin, risteymä (2023)

hybridisota aseellisen sodankäynnin ja aseettomien vaikutuskeinojen yhdistelmä (2014)

[Kuukauden sana, syyskuu 2014](#)

hybridistrategia Maailman terveysjärjestön suosituksiin perustuva koronaviruksen torjuntastrategia, jonka toteuttamista on ohjeistettu näin: ”Testaa, jäljitä, eristä ja hoida.” (2020)

hyggeillä (< tansk. *hygge*) oleskella ja viettää aikaa kiireettömästi nautiskellen ja tunnelmoiden, vaikkapa kynttilänvalossa hyvästä ruoasta ja juomasta nauttien (2016)

hygieniatarra myymälöiden ym. liikkeiden siisteyttä kuvaamaan ehdotettu kasvojen ilmeellä viestivä tarra (2010)

hyperloop (tekn., engl. *loop* ’silmukka’) kehitteillä oleva erittäin nopea liikennöintiyhteys, jossa alipaineistetussa putkessa liikkuva kapseli kuljettaisi sekä matkustajia että rahtia. Putkesta on käytetty nimeä *matkustusputki*. (2016)

hyperlähiruoka todella lähellä kuluttajaa tuotettu ruoka. Hyperlähiruokaa voidaan valmistaa esim. ravintolan omissa tiloissa kasvatetuista sirkoista. (2018)

hyte, HYTE (lyh.) hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (2018)

hyttysansa, hyttyskeräin laite, jonka luvataan houkuttelevan hyttysiä ja imuroivan ne säiliöönsä kuolemaan (2012)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2012](#)

hyvinvointialue sote-uudistuksessa syksyllä 2020 käyttöön otettu uuden hallinnollisen yksikön ja toimialueen nimitys. Kotimaisten kielten keskus ei suosita nimitystä vaan on esittänyt, että sen sijaan käytettäisiin vakiintunutta *maakunta*-sanaa. (2020)

hyväntekeväisyysyhteiskunta USA:n mallin mukainen monia palveluja pitkälti yksityisen rahoituksen avulla tuottava yhteiskunta (*hyvinvointivaltion* vastakohtana) (2015)

hyytelösammaleläin hyytelömäisiä yhdyskuntia järviin muodostava vieraslaji, jonka nimitykseksi *Helsingin Sanomien* lukijat ehdottivat mm. sanoja *järviperuna* ja *limalo* (2018)

hyönteisleipä (ruok.) kuivattuja ja jauhettuja hyönteisiä sisältävä leipä. Hyönteisten kasvattaminen ja myyminen elintarvikkeena tuli Suomessa lailliseksi syksyllä 2017. (2017)

hyönteissyönti hyönteisten käyttö ravintona (2013)

[Kuukauden sana, toukokuu 2013](#)

häirikölumi runsas, mm. rautatieliikennettä häiritsevä lumi (2010)

hätäjarru (kuv.) hallituksen suunnittelemat tiukat valtakunnalliset toimet koronavirusepidemian taltuttamiseksi (2021)

[Kuukauden sana, joulukuu 2021](#)

hävikkiravintola, hävikkiruokaravintola ravintola, jossa tarjottava ruoka valmistetaan kaupoista yli jääneistä ruoka-aineista (2016)

I

ideamyynti, ideanmyynti = *pitsaus* (2010)

ihmissuhdeanarkia, suhdeanarkia ajattelutapa, jossa erilaisten ihmissuhteiden välille ei tehdä jyrkkää eroa, joten esim. sukupuoli- ja ystävyys-suhteita ei pidetä tiukasti erillään (2018)

ihmisvastaaja palvelupuhelimeen vastaava ihminen (puhelinvastaajan vastakohtana) (2023)

ikuisuuskemikaali (engl. *forever chemical*) ympäristössä erittäin hitaasti hajoavista PFAS-yhdisteistä käytetty nimitys. Euroopan komissio asetti vuoden 2023 alussa raja-arvot elintarvikkeiden suurimmille sallituille PFAS-pitoisuuksille. (2023)

ikälaki ks. *vanhuspalvelulaki* (2011)

ilmaantuvuusluku tietyinä ajanjaksona ilmaantuvien uusien tautitapausten määrä suhteessa väestön kokoon (2020)

ilmastoahdistus ilmastonmuutoksesta ja sen pohtimisesta johtuva ahdistus (2018)

[Kuukauden sana, lokakuu 2018](#)

ilmastodieetti (kuv.) hiili- eli ilmastopainoa keventävä, entistä vähemmän luonnonvaroja kuluttava elämäntapa (2010)

ilmastohätätila (engl. *climate emergency*) tilanne, jossa tarvitaan välittömiä toimia ilmastonmuutoksen vaikutusten rajaamiseksi. Euroopan parlamentti julisti ilmastohätätilan marraskuussa 2019, sen jälkeen saman ovat tehneet useat maat ja esim. Helsingin kaupunki. (2020)

ilmastokaaos ilmaston nopean kuumenemisen aiheuttama kaaottinen tila. YK:n alainen Maailman ilmatieteen järjestö WMO julkaisi marraskuussa 2022 Egyptin ilmastokokouksen alla raportin, joka kuvaa YK:n pääsihteeri António Guterresin mukaan ilmastokaaosta. (2022)

ilmastokanne korkeimmalle hallinto-oikeudelle (KHO) jätetty valitus valtion ilmastotoimien riittämättömyydestä. Elokuussa 2024 joukko ympäristö- ja ihmisoikeusjärjestöjä haastoi Petteri Orpon hallituksen oikeuteen ilmastolain rikkomisesta. Vuonna 2022 Suomen historian ensimmäinen ilmastokanne raukesi, kun KHO jätti valituksen tutkimatta. (2024)

ilmastokapina useiden Yhdysvaltain osavaltioiden aloittama toiminta Pariisin ilmastopöytäkirjan noudattamiseksi vastalauseena presidentti Trumpin päätökselle vetäytyä sopimuksesta (2017)

ilmastolakko päättäjiltä ilmastotekoja vaativien nuorten koulupäivän aikana järjestämistä mielenosoituksista (2019)

ilmastopaino = *hiilijalanjälki* (2010)

ilmaveivi (urh.) mailalla tehtävä kiepautus, jonka aikana pallo tai kiekko pysyy mailan lavassa (2011)

[Kuukauden sana, toukokuu 2011](#)

ilmiöpohjainen opetus erilaisia ilmiöitä laajemmin kuin vain yhden oppiaineen piirissä käsittelevä opetus. Ilmiöpohjaista opetusta sovelletaan vuonna 2016 voimaan tulevassa peruskoulun opetussuunnitelmassa. (2015)

ilmiöpöytä Antti Rinteen hallitusneuvotteluissa tiettyä keskeistä teemaa pohtinut työryhmä. Kahdeksassa ilmiöpöydässä käsiteltiin eri aiheita kuten ilmastonmuutosta, kestävästä taloudesta ja yhdenvertaisuudesta. Vrt. *reformipöytä*. (2019)

ilmiöviikko kouluviikko, jonka aikana perehdytään johonkin ajankohtaiseen ilmiöön kokonaisvaltaisesti, yli oppiainerajojen (2016)

[Kuukauden sana, syyskuu 2016](#)

influensseri (< engl. *inflencer*) nykyään varsinkin epävirallisia sosiaalisen median kanavia pitkin mielipiteisiin ja toimintatapoihin vaikuttavia henkilöitä; vrt. *mikrovaikuttaja* (2019)

instata (ark.) käyttää Instagram-sovellusta, erityisesti kuvien jakamiseen (2014)

interoseptio = *kehoasti* (2020)

intersektionaalinen feminismi, intersektionaalisuus feminismin suuntaus, jossa vastustetaan moniperustaista eli mm. sukupuoleen, etniseen identiteettiin ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää (2020)

intiimikoordinaattori = *läheisyyskoreografi* (2020)

IPO (lyh.) inhimillinen pääoma; henkilöstön johtamisen termi, joka tarkoittaa työntekijän osaamiseen ja muihin yksilön kykyihin liittyviä tekijöitä. IPO on osa inhimillisiä voimavaroja. (2012)

irtisanomislaki (ark.) henkilöperusteista irtisanomissuojaa heikentävistä muutoksista, joita Juha Sipilän hallitus esitti työsopimuslakiin ja yhteistoimintalakiin (2018)

irtokarkkikalenteri joulukalenteri, jonka luukut on täytetty irtokarkeilla (2022)

Isis-vaimo terroristijärjestö Isisin joukkoihin liittyneiden miesten puolisoista käytetty nimitys (2019)

iskävartalo, isävartalo (engl. *dad bod*[y]) pikemminkin pehmeäkö kuin tiukaksi treenattu miehen vartalo (2015)

[Kuukauden sana, toukokuu 2015](#)

islantilaisneule islantilaistyyppinen neulepusero, jossa on kirjavakuviainen kaarrokeyläosa. Jotkut käyttävät tällaisista neuleista nimitystä *riddari* Védís Jónsdóttirin kehittämän neulemallin, Riddarin, mukaan (islannin *riddari* merkitsee ritaria). (2021)

iso data = *massadata* (2013)

iso kuva (kuv., engl. *big picture*) kokonaisuus, kokonaiskäsitely jostakin; esim. ”Tuomioistuimilta puuttuu yhä iso kuva asiasta”. (2013)

isäneuvola neuvola, jossa isät voivat terveystarkastuksen lisäksi keskustella terveydenhoitajan kanssa isyydestä ja parisuhteesta (2015)

iterointi Juha Sipilän hallitusneuvotteluissa käyttämä sana, jolla tarkoitetaan menetelmää, jossa ongelman ratkaisu tarkentuu työskentelyjaksoissa vähitellen ja tuottaa hieman edellistä tuotosta valmiimman lopputuloksen (2015)

itsehoitokuutio koppimainen mittauspiste, jossa terveydenhuollon asiakas voi mitata itse esim. verenpaineensa tai sykkeensä ennen vastaanottoa (2024)

J

jakamistalous (engl. *sharing economy*) ajattelu- ja toimintatapa, jossa hyödykkeitä lainataan, vuokrataan tai omistetaan yhdessä (2013)

japandi (< *japani* + *skandinaavinen*) japanilais-skandinaavinen sisustustyyli (2020)

jarrumestari Linnanmäen Vuoristoradalla vaunun vauhtia säätelevän työntekijän eli jarrumiehen uusi sukupuolineutraali ammattinimike (2021)

jasmiinivallankumous Tunisiasta 2011 alkunsa saanut arabimaiden kansannousu; vrt. *arabikevät*. (Jasmiini on Tunisian kansalliskukka.) (2011)

[Kuukauden sana, helmikuu 2011](#)

jauholeipomo leipomo, jossa kaikki taikinasta lähtien tehdään itse. Sanaa on alettu käyttää erotukseksi paistopisteistä, joissa käytetään puolivalmisteita. (2013)

jepa (slangia) kiva, hyvä (2010)

jokaisenoikeus termin *jokamiehenoikeus* tilalle ehdotettu sukupuolineutraali ilmaus. Suomen Kotiseutuliitto esitti vastineen käyttöön ottamista jo vuonna 2018, ja sana on ajan mittaan saanut vaihtelevasti näkyvyyttä. Vuonna 2023 aihe nousi jälleen yleiseen keskusteluun, kun Metsähallitus ilmoitti alkavansa puhua *jokaisenoikeuksista* viestinnässään. (2023)

josse länsimetron leikillisenä nimityksenä ennen sen käyttöönottoa (”jos se tulee”); vrt. tamperelainen bussin nimitys *nysse* (”nyt se tulee”) (2017)

joukkoaltistuminen tilanne, jossa virukselle tm. taudinaiheuttajalle altistuu monia ihmisiä yhdellä kertaa (2020)

[Kuukauden sana, elokuu 2020](#)

joukkoirtisanoutuminen työtaistelukeino, jossa suuri työntekijäjoukko irtisanoutuu samaan aikaan. Vuonna 2022 työriidat johtivat joukkoirtisanoutumisten valmisteluihin hoitoalalla. (2022)

joukkorahoitus (engl. *crowdfunding*) jonkin tuotteen tai palvelun rahoituksen kerääminen yksityisiltä henkilöiltä tai yrityksiltä etupäässä internetin välityksellä. Luvan tällaiseen toimintaan saa Suomessa vain yleishyödylliseen tarkoitukseen rahaa keräävä rekisteröity yhdistys. (2012)

joukkovihkiminen, sarjavihkiminen, yhteisvihkiminen varsinkin erikoisten numerosarjojen päivinä (esim. 12.12.12) järjestettäviä tilaisuuksia, joissa vihitään avioliittoon lukuisia pareja peräkkäin (2012)

[Kuukauden sana, joulukuu 2012](#)

joukkoäly, kollektiivinen älykkyys, kollektiiviäly (engl. *collective intelligence*) ryhmän jäsenten vuorovaikutukseen perustuva kyky suorittaa erilaisia älyyn pohjautuvia toimintoja. Sanaa on käytetty varsinkin tietoteknisistä innovaatioista puhuttaessa. (2010)

[Leena Joki: Joukkoälyä ja joukkoälyttämistä \(Sana sanasta, 7.7.2010\)](#)

joulukuusilento (ruots. *julgransflygning*) muodostelmalento, jossa hävittäjäkoneet lentävät nuolimaisessa, joulukuusta muistuttavassa muodostelmassa (2024)

[Kuukauden sana, joulukuu 2024](#)

joulupaita joulun aikaan pidettävä (neule)paita, jolle on tyypillistä kirkas väritys ja jouluinen kuviointi (2018)

[Kuukauden sana, joulukuu 2018](#)

joustokaukalo, turvakaukalo (urh.) mm. joustavien laitojensa ansiosta pelaajien kannalta (varsinkin taklaustilanteissa) turvallisempi kaukalo (2013)

[Kuukauden sana, helmikuu 2013](#)

Jumalan nenä (urh.) leikillinen nimitys tavasta, jolla jalkapalloilija Amanda Rantanen teki Suomen voittomaalin EM-karsintaottelussa Skotlantia vastaan. Pallo kimposi maaliin Rantasen kasvoista. Nimityksen mallina on argentiinalaisen jalkapalloilijan Diego Maradonan käyttämä ilmaus ”Jumalan käsi”, kun pallo meni maaliin hänen omasta kädestään MM-kisoissa vuonna 1986. Ks. myös *naamamaali*. (2020)

jurttakoulu helsinkiläisen Steiner-koulun pihalle pystytetty paimentolaismaja eli jurtta, jota on käytetty koululuokkien väistötilana (2014)

jytty (ark.) jokin iso tai jyrkky; jysäys, pamaus. Timo Soini käytti sanaa Perussuomalaisten menestyksestä vuoden 2011 eduskuntavaaleissa. (2011)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2011](#)

jyttyli (leik., < *jytty* + *Li*) vasemmistopoliitikko Li Anderssonin europarlamenttivaaleissa saama äänivyöry (2024)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2024](#)

jäljittäjä henkilö, joka selvittää koronaviruksen leviämisreittejä tartuntaketjujen katkaisemiseksi (2020)

jäljityssovellus älypuhelimeen ladattava sovellus, johon koronaan sairastunut voi ilmoittaa tiedon sairastumisestaan. Sovellus seuraa älypuhelinien kohtaamisia ja lähettää tarvittaessa ilmoituksen altistumisesta. Suomessa käytettävä sovellus on nimeltään *Koronavilkku*. (2020)

järjestelykeskus turvapaikanhakijoiden vastaanottoyksikkö, jossa maahantulijat rekisteröidään, ennen kuin he voivat siirtyä vastaanottokeskuksiin; vrt. *hotspot*, *käsittelykeskus* (2015)

[Kuukauden sana, syyskuu 2015](#)

jäähyväisvero omaisuusineen pysyvästi ulkomaille muuttavalta perittäväksi suunniteltu vero (2015)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2015](#)

jääkiekkoväkivalta = *kaukaloväkivalta* (2012)

K

kaakaopommi, suklaapommi (ruok.) vaahtokarkeilla tms. täytetty suklaapallo, joka poksahuttaa herkkukaakaoksi, kun sen päälle kaadetaan kuumaa maitoa (2021)

kahvikapseli tietynlaiseen kahvinkeittimeen sopiva kahvijauhetta sisältävä annospakkaus. Vastaavasta kahvijuomasta käytetään nimitystä *kapselikahti*. (2011)

kahvikone laite, jolla valmistetaan varsinkin erikoiskahveja (2011)

kaiketon (leik.) useita tavallisia ruoka-aineita sisältämätön, esim. maidoton, munaton ja gluteeniton (2017)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2017](#)

kakkoskielinen suomea toisena kielenä (oppiaine S2 = suomi kakkonen) oppiva ja käyttävä (2012)

kakutikkari (ruok., engl. *cake pop*) tikkukaramellin muotoinen leivonnainen (2012)

kaksoisviestintä viestintä, jossa on joko tahatonta monitulkintaisuutta tai tarkoituksellisia piilomerkitäyksiä. Joitakin uusia ministereitä syytettiin kaksoisviestinnästä Petteri Orpon hallituksen alkutaipaleella. (2023)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2023](#)

kalifaatti (vars. hist.) kalifin johtama valtio. Sana tuli uudiskäyttöön kesällä 2014, kun ääri-islamilaisten terroristijärjestö ISIS julisti hallussaan olevat Syyrian ja Irakin alueet islamilaiseksi valtioksi, *kalifaatiksi*. (2014)

kalvastoukka sokeritoukkaa muistuttava, väritykseltään (helmen)vaalea sisätilojen tuohyönteinen (2023)

kampusvaltaus, yliopistovaltaus opiskelijoiden mielenosoitus, jossa vallataan oppilaitos tai sen osa. Syys-lokakuussa 2023 kampusvaltauksiset levisivät ympäri Suomen yliopistoista myös muihin oppilaitoksiin. Mielenosoituksilla vastustettiin hallituksen suunnittelemaa leikkauksia opiskelijoiden toimeentuloon. (2023)

kangiannorppa Länsi-Grönlannin jäävuonolla eläviä suurikokoisia norppia, joita kansainvälinen tutkimusryhmä kävi kuvaamassa lokakuussa 2023. Kangiannorpat ovat eläneet eristyksissä muista norpista yli satatuhatta vuotta. Nimitys pohjautuu paikallisten asukkaiden Ilulissatin jäävuonosta käyttämään nimeen. (2023)

kanooppi = *sointilatvus* (2010)

kansalaisaloite lakialoite, jonka kansalainen voi saada eduskunnan käsittelyyn, mikäli onnistuu kokoamaan asiansa puolelle 50 000 äänioikeutettua (2012)

kansalaismaski, kansanmaski edullinen, yleiseen käyttöön tarkoitettu kasvomaski (2020)

kansalaispalvelus kaikkia kansalaisia koskeva maanpuolustuspalvelus, jota on ehdotettu asevelvollisuuden tilalle (2017)

Kansalaispuolue keskustalaisen veteraanipoliitikko Paavo Väyrysen perustama rekisteröity yhdistys uuden eurovastaisen puolueen perustamiseksi (2016)

kansalaistiede muiden kuin asiantuntijoiden osallistuminen tieteentekoon esim. havaintojaan kirjaamalla ja erilaisia aineistoja täydentämällä (2012)

kansalaisuusjuhla Suomen kansalaisuuden saaneille järjestettävä juhla (2017)

kansallinen lapsistrategia YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen perustuva, parlamentaarisen komitean valmisteleva toimeenpanosuunnitelma (2021)

kansallisperhonen kansalliseksi symboliksi valittu perhonen. Itsenäisyyden juhluvuoden kunniaksi Suomeenkin valittiin kansallisperhonen, joksi äänestettiin paatsamasinisiipi. (2017)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2017](#)

kansanmaski = *kansalaismaski* (2020)

kansanrokote väestön koronarokotuksissa pääasiallisesti käytettävä rokote (2021)

kapselikaivi ks. *kahvikapseli* (2011)

kapselipukeutuminen pukeutuminen siten, että valitsee asukokonaisuutensa eri tilanteisiin tyyliältään ja väreiltään etukäteen yhteensovitetun vaatekappaleiden kokonaisuuksista eli ns. kapseleista (2018)

kapselisavuke, kapselitupakka, ”napsutupakka” savuke, jonka aromin voi vaihtaa kesken tupakoinnin napsauttamalla filttierissä olevaa aromikapselia (2016)

karanteenitaide erityisesti korona-ajan harrastus, jossa ihmiset kuvaavat omia versioitaan taideklassikoista kotoa löytyvän rekvisiitan avulla (2020)

karfentaniili eräs erittäin vaarallinen, huumaava lääkeaine, jota käytetään lähinnä eläinten rauhoittamiseen. Karfentaniili on ihmiselle hengenvaarallinen jo hyvin pieninä annoksina. (2017)

karikatyyppi karikatyyripersoonana eli karikatyyripiirroksen kohteeksi hyvin sopiva persoonallinen henkilö. Sanan on kehittänyt Suomen karikatyyristien ja pilapiirtäjien kilta Skarpi, joka valitsi vuoden 2011 karikatyyppiksi valtiovarainministeri Jutta Urpilaisen. (2011)

karppausleipä, karppileipä vähähiilihydraattinen leipä (2011)

karppi (ark.) karppaaja, *karppausta* eli vähähiilihydraattista ruokavaliota noudattava; elintarvikkeesta tms.: vähähiilihydraattinen (2011)

[Kuukauden sana, joulukuu 2011](#)

karuselli (kuv.) Venäjän presidentinvaaleissa: saman henkilön käyminen äänestämässä useassa eri vaalipaikassa (2012)

karvapositiivisuus myönteinen, hyväksyvä suhtautuminen kehon luonnolliseen karvoitukseen; vrt. *kehopositiivisuus* (2022)

karvasukset, karvapohjasukset, pitokarvasukset, ”skinit” pitopohjasukset, joiden pohjassa on pitoa ja luistoa lisäävää mohair- tms. karvaa (2016)

kassahihnalähetys suora nettilähetys, jossa kamera kuvaa asiakkaiden ostoksia kaupan kassahihnalta. Tällainen lähetys on tehty 2017 juhannusyönä ja itsenäisyyspäivän aattona Helsingistä ostoskeskus Kaaren Prismasta. Lähetystä on käytetty osana kansainvälistä maakuvatyötä. (2017)

kastebuumi koronarajoitusten vuoksi siirtyneiden ristiäisten lisääntyminen rajoitusten purkamisen jälkeen (2021)

kasviliha, kasvisliha esillä olleita nimityksiä lihaa korvaaville, kasvipöeräisille ruoan ainesosille (2019)

[Kuukauden sana, marraskuu 2019](#)

kasvinterveysvuosi (engl. *International Year of Plant Health*) YK:n julistama kansainvälinen teemavuosi, jonka tavoitteena on lisätä tietoa ja ymmärrystä terveiden kasvien merkityksestä maailman ruoantuotannolle. Aloitteen kasvinterveysvuodesta teki Suomen maa- ja metsätalousministeriö. (2020)

kasvoteippi, kasvokinesioteippi kasvoille tarkoitettu kinesioiteippi, josta leikattuja paloja käytetään ihon ja lihasten stimulointiin esim. kasvojen kohottamiseksi ja ryppyjen vähentämiseksi (2024)

kasvu- ja työllisyyspaketti, kasvupaketti kesäkuun 2014 minihallitusneuvotteluissa hallitusohjelmaan lisätty suunnitelma taloudellista kasvua edistävästä toimista; ks. *minihallitusneuvottelut* (2014)

kasvuyritys (tal.) kasvava yritys, jonka liikevaihto nousee tietyn prosentin verran kolmen tai useamman peräkkäisen vuoden aikana (2011)

kattokävely opastettu näköalakävely kattoja pitkin. Suomen ensimmäiset kattokävelyt järjestettiin Finlaysonin alueella Tampereella. (2021)

katujengi tiettyihin kaupunginosiin identifioituvia, väkivalta- ja huumerikoksia tekeviä jengejä, joiden jäsenet ovat tyypillisesti ulkomaalaistaustaisia (2023)

kaukaloväkivalta, jääkiekkoväkivalta tappeleminen ym. jääkiekko-ottelun aikainen väkivalta kaukalossa (2012)

kaupunkipulkka pulkka, jonka voi lainata käyttöönsä pulkkaparkista. Rovaniemen kaupunki toi joulukuussa kaupunkilaisille ja matkailijoille 100 kaupunkipulkkaa hupi- ja hyötykäyttöön. (2021)

kaupunkivene asukkaiden virkistyskäyttöön tarkoitettu vene, jollaisia on tarjolla ainakin Espoossa ja Hämeenlinnassa (2018)

kehoaisti, interoseptio kyky aistia kehon sisältä tulevaa tietoa (2020)

kehopositiivisuus myönteinen, arvostava suhtautuminen kaikenlaisiin vartaloihin (2017)

kehotunnekasvatus pienten lasten seksuaalikasvatus (Väestöliiton termi) (2017)

keinokinos = *apukinos* (2014)

keinoliha, tekoliha laboratoriossa keinotekoisesti eläimen kantasoluista kasvatettu liha. Ensimmäinen *keinopihvi* eli *laboratoriopihvi* oli hollantilaisten tutkijoiden elokuussa 2013 valmistama naudanlihapihvi. (2013)

keltaliivi keltaisiin huomioliiveihin pukeutuneista Ranskan mielenosoitusten osallistujista. Mielenosoitukset saivat alkunsa Pariisissa polttoaineveron korotusten vastaisista protesteista, mutta laajenivat yleisiksi mellakoiksi muissakin kaupungeissa. (2018)

keppari (ark.) keppihevonen. Etenkin nuorten tyttöjen suosiossa oleva keppihevosharrastus sai huomiota Selma Vilhusen aihetta käsittelevän dokumenttielokuvan ansiosta. (2017)

kestävyystiede (engl. *sustainability science*) kestävästä kehitystä edistävä, eri tieteenalvoja yhdistävä tiede (2016)

kestävyyssvaje (tal.) heikkous, kestäättömyys, esim. *valtionalouden kestävyysvaje* (2010)

ketterä kehitys yhteiskunnan ja talouselämän joustava, nopeasti muutoksiin sopeutuva kehitys (2012)

kevytauto 15–17-vuotiaille nuorille tarkoitettu, mopoautoa turvallisempi henkilöauton muunnos, jonka enimmäisnopeutta on rajoitettu. Sanaa on kritisoitu, koska auto painaa yhtä paljon kuin pieni henkilöauto. Kevytautoja koskevan lain oli määrä tulla voimaan marraskuun 2019 alusta, mutta EU-komission vaatimukset johtivat lain voimaantulon lykkäämiseen vuodella. (2019)

kevytyrittäjä yrittäjä, joka toimii yksityishenkilönä ilman omaa Y-tunnusta ja antaa laskutuksen hoidettavaksi siihen erikoistuneelle palveluntarjoajalle (2016)

kielenedistäjä (ruots. *språkfrämjare*) uusi tehtävänimike ruotsalaisessa Kielen ja kansanperinteen tutkimuslaitoksessa. Kielenedistäjien tehtävänä on tukea Ruotsin kansallisten vähemmistökielten, kuten suomen, säilyttämistä ja kehittämistä. Vanhastaan kielenedistäjiä on työskennellyt esim. saamen kielten parissa. (2022)

kielimalli suuriin tekstimassoihin ja niissä esiintyvien sanojen esiintymätodennäköisyyksiin perustuvia malleja, joiden avulla tuotetaan sujuvaa, luonnollista kieltä koneellisesti erilaisiin tarkoituksiin (2023)

kiertotalous (tal.) kierrätykseen ja uudelleenkäyttöön panostava talous (2014)

kiinanherhiläinen maailman suurin herhiläislaji, joka tappaa mehiläisiä ja josta on sen vuoksi käytetty myös nimitystä *tappajaherhiläinen*. Sen leviämisestä Aasiasta Yhdysvaltoihin on tehty keväällä 2020 huolestuttava havainto. (2020)

kiky (lyh.), **kiky-sopimus** = *kilpailukyky sopimus* (2016)

kilpailukyky sopimus (lyh. *kiky* tai *kiky-sopimus*) hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen sopimus Suomen kilpailukykyyn parantamiseksi mm. työaikaa pidentämällä. Sopimuksesta käytettiin aluksi sanaa *yhteiskuntasopimus*. (2016)

kilpiiilea (*Pilea peperomioides*) helppohoitoinen, nopeakasvuinen huonekasvi, jossa on pyöreät, kilpimäiset lehdet. Kilpiiilea oli yksi syksyn 2017 trendikasveista. (2017)

kinesioteippaus iholle määrätavalla kiinnitettävä teippi tai teippien muodostelma, jonka tarkoituksena on esim. lievittää kipua tai lisätä liikkuvuutta (2012)

kipsisakka-allas allas, jonka tiivistämiseen on käytetty kipsisakkaa. Talvivaaran kaivoksessa Sotkamossa vuoti rikkoutuneesta kipsisakka-altaasta jätevettä maastoon, mikä aiheutti alueella ympäristöongelmia. (2012)

kirjastokoira = *lukukoira* (2011)

kiskohissi, funikulaari rinteessä kulkeva, vaijerin vetämä vaunu (2019)

[Kuukauden sana, helmikuu 2019](#)

kiskopyörämönkijä Raide-Jokeri-pikaraitiotietä testaava mönkijä, jossa on erikoisvarusteena kiskoilla kulkevat pyörät (2022)

kissakahvila kahvila, jossa asiakkaiden seurana on kissoja (2014)

kivijalkakauppa rakennuksen kivijalassa tai pohjakerroksessa sijaitseva pienehkö liikehuoneisto. Sanaa on alettu käyttää myös uudessa merkityksessä muistakin kauppaliikkeistä ja jopa tavarataloista verkkokaupan vastakohtana. (2014)

klikkausaktivismi, kliktivismi (engl. *clicktivism*) esim. yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuminen ja vaikuttaminen verkossa tviittaamalla tai klikkaamalla ”tykkäämisensä” tms. Ilmiöstä on käytetty myös halventavaa ilmausta *slaktivismi*. (2014)

[Kuukauden sana, toukokuu 2014](#)

klikkausjournalismi (ark.) verkossa julkaistavien uutisten ja niiden otsikoiden muokkaaminen mahdollisimman uteliaisuutta herättäviksi, jotta klikkauksia (ja mainostajia) kertyisi paljon (2013)

klovni-ilmiö kansainvälinen ilmiö, jossa pelleiksi pukeutuneet henkilöt pelottelevat lapsia ja aikuisiakin. Vakavimmissa tapauksissa pellet ovat varustautuneet esim. pesäpallomailoin. (2016)

koirakärryt ostoskärryt, joissa voi kuljettaa myös koiraa (2023)

koirarekisteri toukokuussa 2023 Ruokaviraston käyttöön ottama rekisteri, johon omistajan on ilmoitettava omat ja koiransa tiedot tietyn ajan kuluessa omistajuuden alkamisesta (2023)

kokemusasiantuntija omien kokemustensa myötä (ei opiskellen) asiaan perehtynyt henkilö (2011)

kokonaisarkkitehtuuri toimintaprosessien, tietojen ja (tieto)järjestelmien ym. kokonaisrakenne. Sanaa on käytetty sekä julkisen että yksityisen alan hallintopapereissa. (2012)

kollektiivinen älykkyys = *joukkoäly* (2010)

kollektiiviäly = *joukkoäly* (2010)

kombo (ark., < engl. *combo*) yhdistelmä, kombinaatio (2014)

kombucha hiilihapollinen juoma, joka valmistetaan fermentoimalla makeaa teetä *scobylla*; ks. *scoby*. Tämä terveysvaikutteiseksi väitetty trendijuoma tunnetaan myös nimellä *volgansienitee*. (2019)

kompostitarkastaja kotitalouksien kompostoreita tarkastava ja kompostoinnissa opastava viranomainen (2022)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2022](#)

konesali ks. *palvelinkeskus* (2011)

konmarittaa = *marittaa* (2016)

konttikoti tavarankuljetuskontista muokattu asunto (2014)

[Kuukauden sana, lokakuu 2014](#)

konttiostari tavarankuljetuskonteista rakennettu ostoskeskus, jollaisia on ainakin Englannissa (2015)

koodikoulu lapsille järjestettäviä pajoja tai kerhoja, joissa tutustutaan ohjelmointiin eli koodaukseen (2015)

koppi (kuv.) *saada, ottaa koppi* = tarttua tilaisuuteen, innostua asiasta, puuttua asiaan. Esim. ”Toivottavasti päättäjät ottavat ehdotuksesta kopin”. (2013)

koppimönkijä hytillinen mönkijä (2024)

koristeviiltely leivän pinnan kuviointi veitsellä tehdyin viilloin ennen paistamista (niin että muodostuu esim. kauniita lehtikuvioita) (2020)

korkeapatogeeninen vakavaa tautia aiheuttava. Esim. kesällä 2023 levinnyt korkeapatogeeninen lintuinfluenssa aiheutti suurta kuolleisuutta linnuille ja tarttui myös turkiseläimiin. (2023)

[Kuukauden sana, elokuu 2023](#)

koronaendemia tilanne, jossa ympäri maailman levinnyt koronavirus aiheuttaa paikallisia, kausittain toistuvia epidemioita (2022)

koronapassi EU:n koronatodistus eli todistus koronarokotuksesta, negatiivisesta koronatestituloksesta tai sairastetusta koronasta. Koronapassi mahdollisti sisäänpääsyn esim. ravintoloihin ja erilaisiin tapahtumiin. (2021)

koronavirus eräitä hengitysteiden tulehduksia aiheuttavia viruksia. Sana on ollut *Kielitoimiston sanakirjassa* jo vuodesta 2008, mutta vuonna 2020 sitä käytettiin erityisesti covid-2019-taudin aiheuttajasta. (2020)

[Kuukauden sana, tammikuu 2020](#)

[Kielitoimiston sanakirja: koronavirus](#)

korulaki Tanskan median käyttämä nimitys laista, jonka perusteella turvapaikanhakijalta voidaan takavarikoida käteistä ym. omaisuutta, jos sen arvo ylittää 10 000 kruunua (eli noin 1 300 euroa) (2016)

korvavalo kuulokkeita muistuttavan laitteen kautta korvakäytävään suunnattava valo, jonka tarkoitus on torjua kaamosmasennusta (2011)

[Kuukauden sana, marraskuu 2011](#)

kossuosake (leik.) Valtion alkoholiyhtiön Altian yksityishenkilöille suuntaamista osakkeista (2018)

kotihäpeä häpeän tunne, jota asukas kokee omasta mielestään sotkuisesta kodistaan varsinkin vieraiden tullessa (2018)

kotiposiitivisuus kaikenlaisten kotien hyväksyminen, niin että ketään ei arvoteta sen perusteella, millainen hänen kotinsa on (2018)

kotivara kotitaloudessa hätätilanteiden varalta säilytettävästä vedestä, elintarvikkeista yms. Sana lisättiin myös *Kielitoimiston sanakirjaan*. (2022)

[Kielitoimiston sanakirja: kotivara](#)

kotoilu (engl. *homing*) koti- ja käsitöiden harrastaminen kiireisen elämänrytmin vastapainoksi, myös osana *downshiftauusta* eli hitaampaan elämäntapaan siirtymistä (2011)

kottipyörä = *laatikkopyörä* (2017)

kotvia pitää taukoa työn lomassa. Paradoksaalisesti kotviminen edistää työtehtävien valmistumista, kun aivot saavat välillä askarrella muissa asioissa. (2018)

[Ilona Paaajanen, Minna Pyhälähti & Riikka Tervonen: Käpyhyasintti, valotaulu ja kotvia – vanhaa uuden seassa \(Uudissanataulu-vlogi, 27.11.2018\)](#)

koulushoppailu, koulushoppaus ilmiö, jossa vanhemmat valitsevat lapsensa koulun vertailemalla esim. eri koulujen resursseja, luokkakokoa ja oppilasainesta (2012)

[Kuukauden sana, syyskuu 2012](#)

Kreikan-tauti Euroopan unionia ravisuttanut Kreikan talouskriisi (2010)

krepperia kreppejä eli (täytettyjä) ohukaisia tarjoava ravintola tai kioski (2011)

kriisinhallintaveteraanikortti kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa palvelleille, veteraanistatuksen saaneille rauhanturvaajille myönnettävä kortti, joka oikeuttaa erilaisiin etuuksiin (2016)

kronitsi (ruok.) leivonnainen, joka on donitsin ja croissantin yhdistelmä (2014)

kruunajaispiirakka (engl. *coronation quiche*) pinaattia, papuja ja rakuunaa sisältävä piiras, jonka kuningas Charles III valitsi kruunajaistensa viralliseksi ruokalajiksi (2023)

kufiyya [kuufijja] (arab.) = *palestiinalaishuivi* (2024)

kuha (leik.) kunhan. Sosiaalisessa mediassa levisi syksyllä 2015 villitys, jossa puhekielistä *kuha*-sanaa käytetään *kunhan*-sanan sijasta erilaisissa lausahduksissa, esim. ”talvi ei pääse yllättämään – kuha vaihtaa talvirenkaat”. Sutkukseen liittyy usein eri lähteistä koostettu kuva, jossa kuha-kala toimii ilmauksen kertomalla tavalla (esim. vaihtaa rengasta). (2015)

kuittipakko vuoden 2014 alusta voimaan tullut myyjän velvollisuus tarjota asiakkaalle kuittia ostoksista (2014)

kuiva baari baari, jossa pyritään perinteisten baarien tunnelmaan mutta tarjoillaan vain alkoholittomia juomia (2019)

kukkahattutäti, ”**kukkis**” sana, jolla viitataan mm. vähemmistöjä puolustaviin idealisteihin ja toisten asioihin ja mielipiteisiin puuttuviin ja neuvojaan auliisti jakeleviin (nais)henkilöihin (2010)

kukkis (ark.) = *kukkahattutäti* (2010)

kulhoruoka (engl. *bowl food*) annoskulhoon rakennettu ateria, jossa ainekset ovat usein omina ryhminään (2016)

kulmakarvalaminointi (engl. *brow lift*) kulmakarvojen kestokäsittely, jolla kulmat saadaan asettumaan haluttuun, tav. näyttävään siipimäiseen muotoon (2020)

kultasakaali raskasrakenteinen euraasialainen koiraeläin, josta on tehty ensimmäinen havainto Suomessa vuonna 2019 (2019)

kulttuurinen omiminen toisen kulttuurin ainesten sopimattomana pidetty käyttö, esim. lapinpuku ei-saamelaisella (2016)

kuningatarpuoliso (engl. *queen consort*) hallitsevan kuninkaan puoliso (2022)

[Kuninkaan nimi on Charles III \(Ajankohtaista nimistä, 9.9.2022\)](#)

kuntakartta suunnitelma kuntien yhdistämiseksi (2012)

[Kuukauden sana, helmikuu 2012](#)

kuntoiluportaat, kuntosportaat erityisesti kuntoilua varten kaupunkiympäristöön rakennetut leveät portaat (2017)

[Kuukauden sana, lokakuu 2017](#)

kuolinsiivous (ruots. *döstädning*) omien tavaroiden läpikäynti ja raivaus hyvissä ajoin ennen kuolemaa. Aiheen nosti pintaan ruotsalaisen Margareta Magnussonin esikoiskirja *Döstädning. Ingen sorglig historia* (2017). Suomessa Helena Anhava on käsitellyt aihetta teoksessaan *Toimita talosi* (2006) ja Eeva Kilpi kirjassaan *Kuolinsiivous* (2012). (2017)

kupla (kuv.) samanmielisten ihmisten piiri. Ilmaus yleistyi eduskuntavaalien jälkeen, kun perussuomalaisten menestystä kummastelevien ihmisten sanottiin elävän omassa ”kulttuurikuplassaan”. Vrt. *puna-viherkupla*. (2015)

kuplatee, helmittee, pallerotee (engl. *bubble tea*) alkuaan taiwanilainen makea kylmä tai kuuma teepohjainen juoma, jossa on tapiokahelmiä ja usein myös maitoa, makusiirappia, hedelmä uutetta tai muuta makuainetta (2012)

kupliva tee (engl. *sparkling tea*) kuohuviinin tapaan käytettävä kupliva, alkoholiton juoma, jossa rypälemehuun, alkoholittomaan viiniin tms. on uutettu teetä (2024)

kuppikakku (ruok., engl. *cupcake*) muffinivuoassa valmistettu leivonnainen, jonka pinta on kuorrutettu ja usein myös koristeltu (2012)

kurkkumopo kurkun muotoinen potkumopo, jota ahvenanmaalainen Plasto valmisti vuosina 1971–1988. Muovisen leikkikalun virallinen nimi on *Kuueläin Kurkkumaasta*. Nettikauppapaikan myynti-ilmoitus kurkkumoposta herätti nostalgista innostusta syksyllä 2024. (2024)

kustannustuki yrityksille myönnettävä valtiontuki, jolla korvattiin koronapandemian aiheuttamia tappioita. Laki yritysten määräaikaisesta kustannustuesta tuli voimaan heinäkuussa 2020. (2020)

kutojamummo, neulojamummo julkisella paikalla käsitöitä tekevä ja kaupitteleva eläkeläisnainen. Helsingissä Malmin aseman ylikulikutunnelin kutojamummot nousivat julkisuuteen, kun esitettiin heidän häätämistään paikalta kaupusteluluvan puuttumisen vuoksi. (2012)

kuukautisköyhyys köyhyys, joka estää hankkimasta kuukautissuojia. Kuukautisköyhyys on tavallista kehitysmaissa, mutta ilmiö ei ole tuntematon länsimaissaakaan. Osassa Skotlantia kuukautisköyhyyttä on alettu torjua jakamalla ilmaisia siteitä ja tamponeja. (2018)

kuuraliukkaus tienpintojen liukkaus, joka johtuu vesihöyryn muuttumisesta jääksi. Sana esiintyi monesti lokakuun 2016 sää tiedotuksissa. (2016)

kuvauskooperi ilmakuvia ottava pienikokoinen kauko-ohjattava *multikooperi* (2016)

kyberhyökkäys = *verkkohyökkäys* (2012)

kyberturvallisuus, verkkoturvallisuus (engl. *cyber security*) yhteiskunnan digitaalisen toimintaympäristön turvallisuus ja sen suojaaminen hyökkäyksiltä (2013)

kylmäkahvi kesän 2015 trendijuoma, joka valmistetaan kylmäuuttamalla eli liottamalla kahvijauhetta kylmässä vedessä (2015)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2015](#)

kylmäpesuohjelma pyykinpesukoneen 20 celsiusasteen pesuohjelma, joka on tullut ympäristösyistä pakolliseksi uusissa pesukoneissa EU:n alueella (2014)

kylpytakkikiharat kiharat, jotka tehdään kiertämällä hiukset yöksi kahdelle punokselle kylpytakin vyöllä (2022)

kyläpöllönen aiemmin *kääpiösarvipöllönä* tunnettu pienikokoinen pöllö, joka on tavattu Suomessa vuonna 2018 vasta toista kertaa (2018)

kypärätutka Tikkurilan aseman alikulkutunneliin syksyllä 2020 koeajaksi asennettu tutka, joka seurasi pyöräilijöiden kypäränkäyttöä parin kuukauden ajan (2020)

kyykkyviini (kuv.) halpoja viinejä, joita valittaessa alkoholiliikkeessä täytyy kumartua alahyllyille (2012)

kyynärpäätervehdys tervehtiminen etäältä niin että tervehtijöiden kyynärpäät koskettavat toisiaan. Tervehdys on ollut käytössä ennen korona-aikaa myös ebolakuumeen, lintuinfluenssan ja sikainfluenssan leviämisen estämiseksi. (2020)

kännykkäniska, teknokaula, tekstariniska kännykän ja muiden mobiililaitteiden käyttöön liittyvä kumara asento ja siitä johtuva niskan jäykkyys tms. vaiva (2015)

kännykkäparkki, puhelinparkki kaappi, hylly tai muu paikka, johon kännykät jätetään koulussa oppituntien ajaksi (2013)

[Kuukauden sana, elokuu 2013](#)

käpyhyasintti hyasintin näköinen koriste, jonka kukinto on askarreltu kävyistä (2018)

[Kuukauden sana, marraskuu 2018](#)

käristyskupoli (leik.), **hellekupoli** paikoilleen jämähtänyt helle (2018)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2018](#)

kärkihanke tärkeänä pidetty, etusijalle asetettu hanke. Sana nousi jälleen esiin, kun hallitus julkaisi muutosohjelmassaan 26 kärkihanketta. Varsinkin aiemmin rinnalla on käytetty myös sanaa *keihäänkärkihanke*. (2015)

käsittelykeskus suomennos englanninkielisestä ilmauksesta *processing centre*; vrt. *järjestelykeskus* (2015)

kävelyjalkapallo jalkapallomuunnelma, jossa juokseminen ja fyysinen kontakti on kielletty (2018)

[Kuukauden sana, elokuu 2018](#)

käyttöhuone huumehaittojen vähentämiseksi suunniteltu tila, jossa huumeita voi käyttää puhtaissa, valvotuissa oloissa; ks. myös *huumeidenkäyttöhuone* (2022)

[Kuukauden sana, elokuu 2022](#)

käännetykslaki nimitys poikkeuslaille, jonka nojalla voidaan keskeyttää turvapaikanhaku Suomen rajalla ja käännettää tulijoita ilman valitusoikeutta (2024)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2024](#)

käärijänvihreä Euroviisu-edustaja Käärijän esiintymisboleron värinen kirkkaan- tai neonvihreä (2023)

[Kuukauden sana, toukokuu 2023](#)

L

laajennettu todellisuus = *täydennetty todellisuus* (2016)

laatikkoajattelu (kuv.) pitäytyminen tutuissa toiminta- ja ajattelutavoissa. Jotta luovat ideat pääsisivät esiin, pitäisi tulla ”ulos laatikosta” (engl. *out of the box*). (2014)

laatikkopyörä, kottipyörä polkupyörä, jossa on laatikko lasten- tai tavarankuljetusta varten. Kulkuvälineelle etsittiin nimeä Pyöräilykuntien järjestämässä kilpailussa keväällä 2017. *Laatikkopyörä* voitti ja *kottipyörä* sai kunniainnoksen (*kotti* viittaa kottikärryihin). (2017)

lakkomoukari (kuv.) järeiden lakkojen käyttäminen aseena työtaistelussa (2024)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2024](#)

lammikkohousut, lätäkköhousut (engl. *puddle pants*) ylipitkät housut, joiden leveät lahkeet laskeutuvat jalkaterän ympärille ikään kuin lammikoksi (2022)

lannehelma, lanneröyhelö, peplum vaateen vyötäröltä alkava tav. lyhyt ja poimutettu, lantiota korostava helmamainen osa. Lannehelma voi olla myös irrallinen asuste. (2012)

lapsijalanjälki (kuv.) yhteiskunnallisten päätösten vaikutus lasten elämään ja hyvinvointiin. Lapsijalanjälki pitäisi Lastensuojelun Keskusliiton mukaan saada näkyväksi päätöksenteon yhteydessä tapahtuvalla lapsivaikutusten arvioinnilla. (2014)

lasi-iho iho, joka on meikattu kuultavaksi tai kiiltäväksi kuin lasi (2018)

latauslista lista musiikkikappaleista, joita verkko- ja mobiilikaupassa on ladattu (myyty) eniten (2010)

latosali uudentyyppinen iso leikkaussali, jossa on kaksi tai kolme leikkauspöytää (tavallisen yhden sijaan) (2019)

lattemeikki meikki, jossa käytetään luomilla, poskilla ja huulilla ruskean, kullan ja pronssin sävyjä sekä muita neutraaleja värejä kevyen päivettyneen vaikutelman aikaansaamiseksi (2023)

lauluviiva päiväkodissa teipillä merkitty paikka, jossa lapsi voi laulaa muiden edessä. Lauluviivan kerrotaan helpottavan esiintymisjännitystä. (2017)

laumaimmunitteetti, laumasuoja väestön tai muun populaation saavuttama suoja tartuntataudin leviämistä vastaan, kun riittävän suuri osa yksilöistä on immuuneja (2020)

lautashävikki ruokahävikki, joka syntyy, kun ravintola-asiakkaat lastaavat noutopöydässä lautasensa kukkuralleen eivätkä jaksakaan syödä koko annosta (2019)

lavaruno, puheruno (engl. *spoken word*) runoutta, tarinankerrontaa ja joskus teatraalisia elementtejä sisältävä puhe-esitys. Käsité nousi laajempaan tietoisuuteen, kun Amanda Gorman esitti presidentti Joe Bidenin virkaanastujaisissa kirjoittamansa runon *The Hill We Climb* tammikuussa 2021. (2021)

lavarunous (engl. *poetry slam*) runot, joita niiden kirjoittajat esittävät julkisilla paikoilla, esim. ravintolassa, järjestettävässä kilpailussa. Lavarunouden ensimmäinen suomenmestaruuskilpailu järjestettiin Helsingin juhlaviikoilla vuonna 2010. (2010)

lavatanssijumppa ryhmäkuntoilumuoto, jossa voimisteluun liitetään lavatanssien askeleita (2015)

leikkilima = *slaimi* (2018)

leikkilähetä henkilö, jonka tehtävänä on elvyttää perinneleikkejä. Leikkilähetit ovat osa Suomen Kulttuurirahaston käynnistämää ja rahoittamaa kolmivuotista Koko Suomi leikkii -hanketta. (2014)

lemmekkät ystävänpäivälapaset (2023)

[Riikka Tervonen: Lemmekkät \(Kotus-blogi, 14.2.2023\)](#)

lemmenlukko lukko, johon rakastunut pari kaiverruttaa nimensä ja jonka he kiinnittävät julkiselle paikalle (esim. sillankaiteeseen) rakkautensa merkiksi (2010)

lentohäpeä häpeä, jota ihmiset tuntevat lentomatkoilunsa aiheuttamista ympäristövaikutuksista (2019)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2019](#)

lepenisaatio (< erisnimi *Le Pen*) äärioikeistolaistumisesta Ranskassa käytettävä nimitys (2017)

levitelauta (ruok., engl. *butter board*) leikkuulaudalta tai muulta laakealta alustalta tarjoiltava, jaettavaksi tarkoitettu annos, johon kuuluu kerros esim. yrteillä ja pähkinöillä maustettua levitettä sekä sen ottamiseksi keksejä, leivänpaloja tms. (2022)

liikennekaari liikennettä koskevien säädösten kokonaisuus. Ruotsin vallan ajalta peräisin oleva sana *kaari* on edelleen käytössä eräiden laajojen lakien nimissä. (2016)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2016](#)

liikenne-raivo liikenteessä muihin tienkäyttäjiin kohdistuva raivo, joka voi johtaa vaaralliseen ajotapaan ja onnettomuuksiin (2015)

liipaisinlaki (engl. *trigger law*) Yhdysvalloissa laki, joka tulee voimaan, jos sen voimassaolon este poistuu. Kun Yhdysvaltain korkein oikeus kumosi yleisen aborttioikeuden kesäkuussa 2022, tällainen ennalta säädetty aborttioikeutta voimakkaasti rajoittava laki tuli voimaan eräissä osavaltioissa. (2022)

liittolainen (engl. *ally*) enemmistöön kuuluva henkilö, joka tukee omalla toiminnallaan johonkin vähemmistöryhmään kuuluvia (2021)

lineaarinen televisio perinteisistä televisiolähetyksistä käytetty nimitys erotuksena (tilattavista) suoratoistopalveluista (2020)

lisätty todellisuus = *täydennetty todellisuus* (2016)

livetää (slangia) olla paikalla henkilökohtaisesti, ”livenä”, ei esim. tietokoneyhteyden avulla (2010)

livetysten (ark.) livenä, kasvokkain (2017)

LNG-terminaalilaiva (engl. *LNG = liquefied natural gas*) nesteytetyn maakaasun varastointilaiva, josta kaasua voidaan höyrystettynä siirtää satamassa kaasuverkkoon. Inkoon satamassa sijaitseva *Exemplar-terminaalilaiva* saatiin käyttövalmiiksi tammikuussa 2023. (2023)

lobbarirekisteri (ark.) = *avoimuusrekisteri* (2019)

lohkoketju (tietotekn., engl. *blockchain* tai *block chain*) käyttäjiensä aikajärjestyksessä täydentämä, toisiinsa ketjumaisesti liittyvien tietojen kokonaisuus, joka on tallennettu niin, ettei mitään voi huomaamatta muuttaa tai väärentää (2018)

lohtuleivonta koronavuonna mielialaa kohottanut leipominen (2020)

loikka (kuv.) merkittävän kasvun, lisäyksen tms. aikaansaaminen; vrt. *tuottavuusloikka* (2015)

lokkisota kamppailu lokkien hävittämiseksi Helsingin Kauppatorilta (2011)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2011](#)

lonkkalepo rennolta näyttävä mutta vartaloa kuormittava seisoma-asento, jossa paino on pääosin toisella jalalla ja saman puolen lonkan kudokset ovat venytyksessä. Asentoa on kuvattu myös *Tex Willer -asennoksi*. (2017)

lonkkaliukumäki (kuv.) lonkkaleikkauspotilaiden nopeaan kuntoutumiseen tähtäävä hoito-ohjelma ("heti liikkeelle ja kävelyharjoituksiin") (2012)

lounaspussi varusmiehille jaettava kuivamuonapussi, josta saa kenttäoloissa kylmän *pussilounaan*. Käytäntöä kokeiltiin Suomen armeijassa alkuvuonna 2019. (2019)

Luke (lyh.) = *Luonnonvarakeskus* (2015)

lukuhaaste esim. kirjastojen järjestämiä lukemiseen innostavia tempauksia (2018)

[Kuukauden sana, syyskuu 2018](#)

lukukoira, kirjastokoira koira, joka on koulutettu kuuntelemaan kirjastossa varsinkin lukemaan opettelevien lasten ääneen lukemia satuja (2011)

lumetuskontti, lumitehdas laitteisto, jonka avulla voidaan valmistaa tekolunta riippumatta ulkoilman lämpötilasta. Suomen ensimmäinen lumetuskontti on Hakunilan urheilupuistossa Vantaalla. (2024)

lumihiutaletorttu (ruok.) lumihiutaleen muotoinen joulutorttu (2018)

lumi-inferno liikennekaaoksen synnyttävä lumimyräkkä, jonka kesäinen vastine on *helleinferno*, pitkä hellejakso (2018)

lumiosaaminen, snow-how taito ja tekniikka, jonka avulla pystytään hoitamaan liikenne mm. lentokentillä runsaastakin lumentulosta huolimatta (2010)

[Riitta Hyvärinen: Lumiosaamista \(Kuukauden kielijuttu, tammikuu 2011\)](#)

lumirulla sylinterimäinen luminen muodostuma, joita syntyy tav. aukealle paikalle, kun tuuli pyörittää irtolunta kovalla pinnalla (2016)

[Kuukauden sana, helmikuu 2016](#)

lumitehdas = *lumetuskontti* (2024)

lumivyöryvaroitus, vyöryvaroitus Ilmatieteen laitoksen antama varoitus lumivyöryn mahdollisuudesta (2012)

LUOMUS, Luomus (lyh.) Luonnontieteellinen museo (Kielitoimiston suosittama taivutus: *Luomuksen*) (2012)

luonnontuhonta (engl. *ecocide*) suunnitteilla oleva rikosnimike erittäin vakaville ympäristörikoksille. Ympäristöjärjestöt ajavat luonnontuhontaa koskevaa lakiehdotusta viidenneksi Haagin Kansainvälisen rikostuomioistuimen alaiseksi rikoslainsiksi (mm. kansanmurhan ja sotarikosten lisäksi). (2022)

Luonnonvarakeskus, Luke (lyh.) maa- ja metsätalousministeriön alainen tutkimuslaitos, joka perustettiin 1.1.2015 yhdistämällä mm. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT, Metsäntutkimuslaitos Metla sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos RKTL (2015)

luontojalanjälki tuotteen, palvelun tai toiminnan luonnolle aiheuttama haitta eli kokonaisvaikutus luonnon moninaisuuteen; myös henkilön, yrityksen t. yhteisön aiheuttamasta vastaavasta haitasta käytetty nimitys (2023)

luontokato luonnon monimuotoisuuden eli luonnonkirjon väheneminen (2020)

luostariviski luostarissa valmistettava viski, jollaisen tuotanto on aloitettu Suomessakin Valamon luostarissa (2014)

luottoluokitus (tal.) velanottajan takaisinmaksukyvyn arviointi tietyllä asteikolla (esim. AAA, AA, A, BBB, BB, B tms.). Jos esim. valtion luottoluokitus on hyvä, lainaa saa alhaisemmalla korolla. (2011)

lutkaliike (engl. *slut movement*) Kanadasta lähtöisin oleva liike, joka vaatii naisille oikeutta pukeutua miten vain ilman, että he joutuvat pelkäämään miesten ahdistelua. Liikkeen edustajat haluavat itse käyttää toiminnastaan mahdollisimman hätkähdyttävää sanaa. (2011)

lutkamarssi *lutkaliikkeen* mielenosoitus (2011)

LVI-lääke (lyh., *lisäinformaatiota vaativa itsehoitolääke*) apteekista reseptittä saatavaksi muutettu lääke, jonka asiakas saa ostaa keskusteltuaan ensin sen sopivuudesta farmaseuttisen henkilökunnan kanssa (2016)

lyhytvookraus asunnon vuokraus lyhyeksi ajaksi, esim. muutamaksi päiväksi kerrallaan (2023)

[Kuukauden sana, syyskuu 2023](#)

lyttyperunapiirakka (ruok.) suolainen piirakka, jonka pohja tehdään murskatuista keitetyistä perunoista (2024)

läheisten päivä, läheistenpäivä eräissä päiväkodeissa esim. isänpäivän sijaan tai sen lisäksi vietettävä juhlapäivä (2017)

läheisyyskoreografi, intiimikoordinaattori henkilö, joka suunnittelee elokuvan tai tv-sarjan intiimien kohtausten liikkeitä, elekielen yms. (2020)

lähetysikkuna (engl. *shout-box*) verkkoyhteys, jonka kautta kuuntelijat voivat reaaliaikaisesti kommentoida radiolähetyistä. *Lähetysikkuna* on Ylessä käyttöön otettu sana. (2013)

lähimaksukortti = *hipaisukortti* (2013)

lähityö, läsnätyö työnteko työpaikalla (etätyön vastakohtana) (2021)

[Henna Makkonen-Craig: Etätyö, lähityö ja läsnätyö \(Kielikello, 4/2021\)](#)

lähtötelinekamera pikajuoksussa lähtötelineeseen kiinnitetty kamera, joka kuvaa juoksijaa alaviistosta hänen odottaessaan lähtölaukausta. Dohan MM-kilpailuissa esitelty uutuuksena ei miellyttänyt etenkin naisurheilijoita, jotka pitivät lähtötelinekameran kuvakulmaa kiusallisena. (2019)

läppäryöläinen (ark.) = *diginomadi* (2017)

läpäisyinfektio sellaisen taudinaiheuttajan aiheuttama infektio, jota vastaan henkilö on rokotettu (2021)

läskipyörä (ark.) = *paksupyörä* (2016)

läsnätyö = *lähityö* (2021)

lätäkköhousut = *lammikkohousut* (2022)

lörtsy (ruok.) uppopaistettu litteähkö liha- tai hillotäytteinen piirakka. Kansa kuohahti, kun Eviran elintarvikeoppaan luonnoksessa ei pidetty *lörtsy*-sanaa hyväksyttävänä elintarvikkeen nimityksenä. Evira muutti kantaansa myöhemmin. (2014)

[Kuukauden sana, marraskuu 2014](#)

M

maabrändi valtiosta luotava myönteinen mielikuva, jonka avulla maata pyritään tekemään tunnetuksi ulkomailla (2010)

maahanmuuttokriittisyys kriittinen suhtautuminen maahanmuuttoon (2010)

maailmanenglanti = *globaalienglanti* (2010)

maalittaa asettaa joku maalitauluksi vahingoittamistarkoituksessa (varsinkin sosiaalisessa mediassa). Sana on lähtöisin sotilaskielestä, jossa se tarkoittaa mahdollisten sotatoimien kohteiden kartoittamista. (2019)

maaliviivateknologia Brasilian MM-kisoissa jalkapallossakin käyttöön otettu maalikamerateknikka maalikiistojen ratkaisemiseksi (2014)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2014](#)

maastapoistumisvero arvonnousuverosta, jota on esitetty perittäväksi ulkomaille muuttaneiden myynti- ym. voitoista heidän omaisuutensa Suomessa tapahtuneen arvonnousun osalta. Kiistanalainen lakiesitys ei edennyt eduskuntaan syksyllä 2022. (2022)

maastopalovaroitus säätiedotuksessa annettava varoitus maastopalon uhasta. Nimitys korvasi aiemmat ruohikkopalo- ja metsäpalovaroitukset 1.1.2024 alkaen. (2024)

[Kuukauden sana, toukokuu 2024](#)

magneettiripset tekoriipset, jotka kiinnitetään pareittain hyvin pienten magneettien avulla omien ripsien ylä- ja alapuolelle (2018)

magnitudi (mm. maanjäristyksen) suuruus, voimakkuus (2011)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2011](#)

maksumuuri (engl. *paywall*) verkkosisällön, esim. verkkolehden, ja sen käyttäjien väliin luotu este, joka sallii koko aineiston käyttämisen vain maksua vastaan (2012)

[Kuukauden sana, marraskuu 2012](#)

makukortti, maustamiskortti makuaineita sisältäviä pieniä, ohuita kortteja, jotka maustavat samassa pakkauksessa olevan elintarvikkeen tai muun tuotteen. Toukokuussa 2020 alkaneen mentolisavukkeiden myyntikiellon myötä näitä on käytetty aiempaa enemmän savukkeiden maustamiseen. (2020)

manuli suuren kotikissan kokoinen, paksuturkkinen kissaeläin, joka luonnossa elää Keski-Aasian aroilla. Korkeasaaren eläintarhan manipari sai pennun kesällä 2023. (2023)

marittaa, konmarittaa järjestää ja poistaa liikaa tavaraa japanilaisen Marie Kondon kirjan *KonMari* oppien mukaan (2016)

marjakartta Luonnonvarakeskuksen suunnittelema, mobiililaitteella toimiva kartta, jossa näkyisivät hyvät marja- ja sienipaikat (2015)

markettiviini ruokakaupassa myytävä mieto viini (2024)

marttailla hidastaa, rauhoittaa esim. kotona puuhailuun. Sana on peräisin Marttaliiton Hidastamalla hyvinvointiin -kampanjasta. Samaan on aiemmin viitattu sanoilla *homing* eli *kotoilu* ja *downshifting* eli *hitailu*. (2011)

maskipakko eräissä maissa viranomaisten asettama määräys pitää kasvomaskia esim. koulussa, yleisötilaisuudessa tai joukkoliikenteessä. Tällaisen määräyksen tarpeesta on kiistelty myös Suomessa. (2020)

maskne (< *maski* + *akne*) kasvomaskin tai hengityssuojaimen aiheuttama ihoärsytys (2020)

massadata, iso data (engl. *big data*) data, jota on paljon, jota tulee nopeasti lisää ja joka on muodoltaan vaihtelevaa (2013)

masutuubi putkimainen joustava äitiysvaate (2011)

matcha, matcha-tee japanilainen vihreän teen lehdistä tehty hienojakoinen jauhe, joka jätetään juomaan; tällaisesta jauheesta valmistettu juoma. Suosittu juoma on myös *matcha latte*, jossa on vahvaksi uutetun matcha-teen lisäksi maitoa. (2015)

matkailuporo matkailutoimintaan koulutettu eli hinnassa taluttamiseen, reen vetämiseen ja ihmisiin totutettu poro (2017)

matkasynnytys synnyttäminen matkalla synnytyslaitokseen. Matkasynnytysten pelätään lisääntyvän, kun sairaaloiden toimintoja keskitetään. (2014)

matkasynnytyslaukku ambulanssihenkilöstön mukana matkaavan kättilön tarvikelaukku, jossa on välineet vauvan ja äidin hoitoon matkasynnytyksen varalta (2018)

matkustusputki ks. *hyperloop* (2016)

matoproteiini syötävien hyönteisten toukista saatava proteiini, jota jo jalostetaan teollisesti (2013)

mattopommitus palvelunestohyökkäyksessä käytettävä tekniikka, jossa kuormitetaan yhtä aikaa suurta määrää saman organisaation IP-osoitteita. Syksyllä 2024 varsinkin Nordea-pankkiin kohdistui tällaisia hyökkäyksiä. Mattopommitus on alkuaan tarkoittanut jotakin aluetta kauttaaltaan moukaroivia ilmapommituksia. (2024)

maustamiskortti = *makukortti* (2020)

mauto (ark., < *mopo* + *auto*) mopoauto, pikkuautoa muistuttava kevyt moottoriajoneuvo (2011)

MDPV (lyh.) kemiallinen yhdiste metyleenidioksiapyrovaleroni, jota käytetään huumausaineena ja josta arkikielessä käytetään myös sanoja *aakkoset* ja *apinahuume* (2010)

mediatuomari median työtä tukeva tuomari, joka mm. vastaa oikeusjärjestelmää ja yksittäisiä tuomioita koskeviin toimittajien kysymyksiin. Suomen ensimmäiset mediatuomarit aloittivat Helsingin käräjäoikeudessa vuonna 2018. (2018)

medikaani (< engl. *medicane*) välimerellinen hirmumyrsky, joka aiheutti syyskuussa tuhoja Kreikassa. Sana *medicane* on muodostettu *hurricanen* mallin mukaan. (2020)

[Kuukauden sana, syyskuu 2020](#)

Megxit (< *Meghan* + *exit*; vrt. *Brexit*) prinssi Harryn ja herttuatar Meghanin irrottautuminen Britannian hovista (2020)

menikyyri (< engl. *men* 'miehet' + *manikyyri*) muoti-ilmiö, jossa miehet lakkaavat sormenkynsiään. Esim. rokkarit ovat lakanneet kynsiään jo paljon aiemminkin, mutta vuonna 2020 ilmiö nousi trendiksi. (2020)

menninkäisenlehti peikonlehden sukuisesta, trendikkästä huonekasvista käytetty nimitys (2018)

menseki (jap.) = *numerosokkelo* (2020)

mentalisoida (psyk.) jäsentää ja kuvata tunnetilojaan sekä erottaa omat tunteet muiden tunteista (2012)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2012](#)

mentalisti henkilö, joka varsinkin esiintyvänä taiteilijana haluaa antaa sen vaikutelman, että hänellä on yliluonnollisia psyykkisiä kykyjä (2012)

merenneitoilu (engl. *mermaiding*) harrastus, jossa uidaan ja esiinnyttään merenneidoksi pukeutuneena altaassa tai luonnonvedessä (2017)

merenneitoreidet (ark., engl. *mermaid thighs*) naisen reisistä, joiden sisäpinnat koskettavat toisiaan jalkojen ollessa vierekkäin. Ilmauksella halutaan vastustaa laihuuden ihannointia ja kannustaa kaikenlaisten vartaloiden arvostamiseen. (2016)

MERS, mers (lyh., lääk., engl. *Middle East respiratory syndrome* 'Lähi-idän hengitysoireyhtymä') vaarallinen hengitystieinfektio, joka puhkesi epidemiaksi toukokuussa 2015 Etelä-Koreassa, mistä sen pelättiin leviävän muuallekin (2015)

metsuriseksuaali (leik.) rennosti esim. villa- tai flanellipaitaan pukeutuva parrakas mies, joka tyyli-ihanteena on syrjäyttänyt huolitellun ns. metroseksuaali-miehen (2014)

metsämikrobiuute = *metsäpöly* (2021)

metsäpöly, metsämikrobiuute Suomessa kehitetty luonnon mikrobeja sisältävä uute, jonka uskotaan vahvistavan immuunipuolustusta ja jota hyödynnetään varsinkin ihovoiteissa (2021)

mewing (engl.) kasvojen luuston muovaamiseen tähtäävä harjoitus, jossa kieltä painetaan kitalakeen. Kiistellyn tekniikan väitetään mm. jyrkävöittävän leukalinjaa ja häivyttävän kaksoisleukaa. Harjoitus on saanut nimensä kehittäjältään hammaslääkäri Mike Mew'ltä. (2024)

mielijalanjälki (kuv.) henkisestä kuormasta ym. mielenterveyttä rasittavista tekijöistä (2020)

[Kuukauden sana, marraskuu 2020](#)

miesnuttura = *muttura* (2015)

Mie tuun -kampanja elokuvaohjaaja Markku Pölösen alulle panema kampanja, jolla pyritään edistämään vanhan ajan naapuriapua (2018)

mikromuovi mikroskooppisia muovihiukkasia, jotka aiheuttavat monenlaisia ympäristöongelmia (2018)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2018](#)

mikrovaikuttaja sosiaalisessa mediassa, erityisesti Instagramissa, toimivia mielipidevaikuttajia, jotka suosittelevat seuraajilleen erilaisia tuotteita ja palveluja. Suomessa mikrovaikuttajiksi lasketaan ihmiset, joilla on alle 10 000 seuraajaa. Vrt. *influensseri*. (2019)

millenniaalisukat (leik.) aiemmin muodissa olleet varrettomat sukat, joita nuoret pitävät nyt noloina ”kolmekymppisten” sukkina (2024)

mimmikirjallisuus (ark., engl. *chick lit*) varsinkin nuorille naisille suunnattu romanttinen ja usein myös huumoripitoinen viihdekirjallisuus. Vastaavaa elokuvan lajityyppiä on nimitetty *mimmielokuvaksi* tai *mimmileffaksi* (engl. *chick flick*). (2013)

minihallitusneuvottelut pääministerin (ja muidenkin ministerien) vaihtumisesta johtuvat hallituksen linjaa koskevat neuvottelut kesken hallituskauden (2014)

minisitruuna kuorineen syötäväksi sopiva pieni sitruuna (2022)

misellivesi (kosmet., engl. *micellar [cleansing] water*) ihonpuhdistukseen tarkoitettu mieto saippuaton neste, joka poistaa epäpuhtauksia *misellien* avulla (miselli on pallomainen lipidimolekyyli-rakenne) (2014)

mixie (< engl. *mullet + pixie*) hiusmalli, jossa yhdistyy takatukka eli mullet ja lyhyt, kerroksittain leikattu, pään muotoa mukaileva pixie-malli (2022)

mode (slangia) = *moderaattori, moderoiija* (2011)

moderaattori, moderoiija, ”mode” verkkokeskustelun valvoja (2011)

moderoida valvoa verkkokeskustelua (2011)

MOK (lyh., *monialainen oppimiskokonaisuus*) oppiaineiden yhteistyöhön perustuvia opiskelujaksoja, joiden suunnitteluun myös oppilaat osallistuvat (2016)

momo (lyh., engl. *modest modernism* ’vaatimaton modernismi’) arkkitehtuurin tyyliisuunta, jota edustavat mm. lähiöiden elementtikerrostalot, *momo-talot* (2013)

monilukutaito erilaisten viestien vastaanottamisen, tuottamisen ja arvioimisen taito (2015)

monitilatoimisto työtila, jossa on avotilan lisäksi muita erilaisia työskentelyalueita (2014)

monitoimihävittäjä ominaisuuksiltaan monipuolinen hävittäjäalentokone. Yhdysvaltojen F-35A-monitoimihävittäjä voitti joulukuussa Suomen hävittäjäkilpailutuksen, ja konetyyppi korvaa Puolustusvoimien nykyiset Hornet-hävittäjät muutaman vuoden kuluttua. (2021)

monomeikki meikki, jossa luomilla, poskilla ja huulilla käytetään vain yhtä, tav. jotain punertavaa tai ruskehtavaa värisävyä, esim. persikkaa, korallia tai nudea (2019)

moti (slangia) motivaatio. Koululaisen haastattelussa esim. ”Ei oo motii!” (2017)

m-rokko (engl. *mpox*, ent. *monkeypox* ’apinarokko’) apinarokon uusi virallinen nimi. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) tiedottivat apinarokon uudelleen nimeämisestä *m-rokoksi* elokuussa 2024. (2024)

muistohuone sairaalaan järjestetty rauhallinen huone, jossa omaiset saavat jättää jäähyväiset vainajalle (2013)

muistopyörä = *aavepyörä* (2015)

muistosivu kuollutta (merkki)henkilöä kunnioittava verkkosivu, jolla julkaistaan kirjoituksia, kuvia ja muita muisteluja edesmenneestä (2023)

[Kuukauden sana, lokakuu 2023](#)

mukikakku (ruok., engl. *mug cake*) mikrossa mukissa nopeasti valmistettava kakku (2014)

mukormykoosi (lääk.) = *musta sieni* (2021)

multikopteri helikopterimainen ilma-alus, jossa on vähintään kolme kantoroottoria; vrt. *kuvauskopteri* (2016)

[Minna Haapanen: Tekniikan ihmeitä \(Kielivoimistelua, Kielikello, 2/2016\)](#)

multipasking, multipaskaus (leik.) monen asian tekeminen samanaikaisesti ja sen vuoksi huonosti (vrt. *multitasking* < engl. *multi-* ’moni-’ + *tasking* ’tekeminen, tehtävien suorittaminen’) (2021)

multipotentiaalinen monikykyinen, monesta alasta kiinnostunut. Multipotentiaaliset ihmiset oppivat nopeasti ja kehittyvät hyväksi melkein kaikessa, mitä ryhtyvät tekemään, mutta pääsevät harvoin asiantuntijan tasolle. (2019)

mummolaki (leik.) ulkomaalaislakiin suunniteltu lisäys, joka olisi mahdollistanut Suomessa asuvien siirtolaisten iäkkäiden vanhempien oleskelun lastensa luona (2010)

muovilatu muovinen tekolatu (2021)

[Kuukauden sana, marraskuu 2021](#)

muovivero suunnitteilla oleva muovista maksettava vero, jonka tarkoituksena on vähentää muovijätettä ja vauhdittaa muovin kierrätystä. Veroa on harkittu sekä EU-komissiossa että Suomessa. (2018)

musiikkitahto lista musiikista, jota toivoo soitettavan itselleen, jos ei elämäntilanteensa vuoksi enää kykene ilmaisemaan tahtoaan (2023)

musta perjantai (engl. *Black Friday*) kiitospäivän jälkeinen perjantai, joka aloittaa alennuskampanjoinen joulusesongin Yhdysvalloissa. Siitä tuli marraskuussa 2015 aiempaa vilkkaampi myyntipäivä myös Suomessa. Määrite *musta* johtui alun perin ostoryntäyksen

aiheuttamista liikenneuuhkista, mutta nykyään se usein yhdistetään vanhaan kirjanpitotapaan merkitä tappiot punaisella ja voitot mustalla. (2015)

musta sieni, mukormykoosi (lääk.) *Mucorales*-lahkon sienen aiheuttama infektio, joka on immuunipuolustukseltaan heikentyneelle ihmiselle hengenvaarallinen. Mustaa sientä on tavattu esim. Intiassa ja Venäjällä koronataudista toipuvilla potilailla. (2021)

mitsifarkut (ark., engl. *mom jeans*) korkeavyötäröiset, takamuksesta tiukat mutta muuten hiukan lököttävät farkut (2016)

muttura, miesnuttura miesten nutturakampaus (2015)

muumipuisto ensimmäinen Suomen ulkopuolella oleva muumiteemainen puisto, joka avattiin Japanissa keväällä 2019 (myös *Muumi-puisto*; *Muumi* on tavaramerkinkin nimi) (2019)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2019](#)

muunlajinen, toisenlajinen muuta (eläin)lajia kuin ihmistä edustava. Eläinoikeuspuolue julkaisi alkuvuodesta 2019 eduskuntavaaliohjelmansa, jossa vaadittiin, että muunlajisten eläinten perusoikeudet tulisi kirjata perustuslakiin. (2019)

muunsukupuolinen henkilöstä, jonka sukupuoli-identiteetti ei ole yksiselitteisesti miehen tai naisen, vaan näiden väliltä, näiden yhdistelmä tms. (2016)

muutosneuvottelut työnantajan ja henkilöstön väliset neuvottelut työntekijöiden asemaa uhkaavassa muutostilanteessa. Nimitys on otettu vuoden 2022 alusta voimaan tulleeseen yhteistoimintalakiin *yhteistoiminta-* eli *yt-neuvottelujen* tilalle, ja sana lisättiin myös *Kielitoimiston sanakirjaan*. (2022)

[Kielitoimiston sanakirja: muutosneuvottelu](#)

myrskyvuoksi hurrikaanin yhteydessä esiintyvä tulva, joka syntyy matalapaineen, tuulten ja rankkasateiden yhteisvaikutuksesta (2018)

myteri myrääkää, varsinkin lumimyrskyä tarkoittava murteellinen ilmaus (2022)

[Kuukauden sana, joulukuu 2022](#)

määmatkailu (leik.) yksin matkaileminen (2019)

mörkö vanha sana, joka nousi esille jääkiekon MM-kisojen yhteydessä, kun Suomen mestaruuteen johtanut kapteeni Marko ”Mörkö” Anttila ihastutti otteillaan kaukalossa ja persoonallaan sen ulkopuolella (2019)

[Kuukauden sana, toukokuu 2019](#)

mörköolut vahva tai erikoisvahva olut. Kesällä 2024 sallittiin enintään 8-tilavuusprosenttisten mörköoluiden myynti ruokakaupoissa. (2024)

möyhääjä riidanhaastaja varsinkin nettikeskustelussa (2017)

N

naamamaali (urh.) kasvoilla tehty maali; ks. *Jumalan nenä* (2020)

[Kuukauden sana, joulukuu 2020](#)

naamiokissa kissaroduista, joilla kissan naaman ja korvien väri synnyttää naamiomaisen vaikutelman; erityisesti *neva masquerade* -rotuisesta kissasta, jollaisen presidentti Tarja Halonen sai lahjaksi Venäjän pääministeriltä Dmitri Medvedeviltä (2013)

naapurivahti vapaaehtoistarkkailija, jollaisia on ehdotettu poliisin avustajiksi ja jotka toimisivat poliisin ”silmänä ja korvana” erityisesti haja-asutusalueilla (2012)

nakukakku (ruok., engl. *naked cake* ’alaston kakku’) täytekakku, jonka reunoja ei kuorruteta, vaan kakkupohja- ja täytekerrosten annetaan jäädä näkyviin (2015)

[Kuukauden sana, marraskuu 2015](#)

nalleentua (leik.) omaksua pankinjohtaja Björn (= Nalle) Wahlroosin talouspolitiikkaa koskevia ajatuksia (2012)

nallekriisi Ruotsin ja Valko-Venäjän välinen selkkaus, joka aiheutui siitä, että ruotsalaisen viestintätoimiston tempauksena Valko-Venäjän pääkaupunkiin Minskiin pudotettiin pienkoneesta pehmonalleja, jotka sisälsivät sananvapautta käsitteleviä viestilappuja (2012)

nalleneuvola eräillä terveysasemilla tms. toimiva leikkimielinen pehmoeläinten neuvola, jonka tarkoitus on vähentää lasten neuvolajännitystä (2015)

nanosukset, ”nanot”, nanopinnoitteen pohjansa ansiosta sää- ja latuoloihin mukautuvat sukset, joita ei tarvitse voidella (2010)

napapyörre, polaaripyörre Pohjoisnavalta etelään kiertyvä kylmyys (2018)

[Kuukauden sana, helmikuu 2018](#)

naposte suolainen naposteltava, pikkupurtava (2023)

napostelukuntoilu, naposteluliikunta (engl. *fitness snacking, exercise snacking*) kuntoilumuoto, jossa lyhyitä mutta tehokkaita liikuntatuokioita ripotellaan pitkin päivää. Tutkimusten mukaan jo parin minuutin kuntoilupyrähdyksistä voi olla hyötyä. (2019)

napsutupakka (ark.) = *kapselitupakka* (2016)

nastarengaskielto määräys, jolla kielletään nastarenkailla ajaminen tietyllä alueella. Ensimmäinen uuden tieliikennelain mahdollistama nastarengaskielto tuli voimaan syksyllä 2022 Helsingin Lönnrotinkadulla. (2022)

Nato-kynä hetkessä loppuunmyyty tietynmallinen kuulakärkikynä, jollaista ulkoministeri Pekka Haavisto käytti allekirjoittaessaan Suomen Nato-hakemusta (2022)

Nato-suksi uudenlainen umpihankisuksi, jollaisia Naton hankintavirasto on tilannut suomalaiselta suksiyritykseltä Suomen armeijalle (2023)

natsinmetsästäjä henkilöistä, jotka yrittävät saattaa holokaustiin osallisia oikeuden eteen. Työllä on kiire, koska viimeisetkin holokaustiin osallistuneet ovat kovin vanhoja. (2018)

natsitorttu (ark.) tähden muotoisista joulutortuista, jotka herättivät Ruotsissa joissain piireissä paheksuntaa ”hakaristin mieleen tuovan” muotonsa vuoksi (2013)

NEET (lyh., engl. *Not in Employment, Education or Training*) hallinnollisessa luokituksessa käytetty käsite koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevasta väestöosasta. Luokittelun piiriin kuuluva väestö vaihtelee maittain. (2018)

neljännesiän kriisi noin 25 vuoden ikään liittyvä murrosvaihe, aikaistunut ”kolmenkymppin kriisi” (2024)

nelma siikoihin kuuluva uusi, Suomessa viljeltävä vieraskalalaji (2014)

nepovauva (< *nepotismi*, engl. *nepo baby*) kuuluisan henkilön lapsi, joka menestyy vanhempansa maineen ansiosta (2023)

nettirasismi verkkokirjoittelussa esiintyvä rasismi (2010)

neulojamummo = *kutojamummo* (2012)

nielurajoitin katiskan nielun laajenemisen estävä laite; vrt. *turvakatiska* (2014)

niityttää, niittyistää muuttaa esim. nurmikkoalueita niityiksi, jotta luonnonkirjo lisääntyisi (2021)

nikotiinipussi pieni pussi, johon on pakattu kerta-annos nikotiinijauhetta. Nikotiinipussit eivät sisällä tupakkaa, mutta niitä käytetään pussinuuskan tapaan sujauttamalla pussi ylähuulen ja hampaiden väliin. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea vapautti nikotiinipussien myynnin keväällä 2023, jolloin niiden suosio kasvoi nopeasti. (2023)

nolari, nollakymmen, nolkytluku (ark.) 2000-luvun ensikymmen (2010)

nollapäästöpäivä (engl. *Zero Emission Day*) Kanadasta lähtöisin oleva, 21.9. vietettävä ”maapallon vapaapäivä”, jolloin kiinnitetään huomiota vähäpäästöisyyteen ja kestävään kulutukseen (2017)

nopeajuna erityisen nopeasti liikkuva huippumoderni juna, jollaisen käyttöönotto lyhensi huomattavasti matka-aikaa Helsingin ja Pietarin välillä (2010)

normipäivä (ark.) normaali päivä. *Normi-* on korvannut sanan *normaali* myös lukuisissa muissa yhteyksissä: *normiruoka, normiopiskelija, normiyhteiskunta*. (2010)

nostopöytä = *seisomapöytä* (2013)

nuivat, tosinuivat perussuomalaiset, jotka ovat allekirjoittaneet mm. maahanmuuttoa vastustavan ”Nuivan manifestin”; laajemmin: Jussi Halla-ahon puheenjohtajaksi valitsemisen jälkeen Perussuomalaisiin jääneet (2017)

numerosokkelo, menseki (jap.) Japanissa suosittu geometrinen pulmatehtävä, jossa tarvitaan matemaattis-loogista päättelykykyä. Ratkaisijan tehtävänä on annettuja mittoja hyödyntämällä päätellä tuntematon arvo eli suorakulmion sivun pituus tai pinta-ala. (2020)

nuorisotakuu, nuorten yhteiskuntatakuu takuu alle 30-vuotiaiden syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäävistä toimenpiteistä, esim. työ- tai opiskelupaikan järjestämisestä. Hallitusohjelman mukainen nuorisotakuu tuli voimaan 1.1.2013. (2012)

nuuka nelikko EU:n yhteiseen elpymispakettiin kriittisesti suhtautuneet maat (Hollanti, Itävalta, Ruotsi ja Tanska) (2020)

nyhtis (ark.) = *nyhtökaura* (2016)

nyhtökaura, ”nyhtis” (ruok.) kaurasta ja pavuista valmistettu proteiinipitoinen elintarvike. Nyhtökaura on rekisteröimätön tavaramerkki. (2016)

nyhtökirjolohi (ruok.) lohien fileointitähhteistä valmistettu suikalemainen elintarvike, joka sopii sellaisenaan käytettäväksi esim. salaatteihin tai keittoihin (2024)

nyhtöpossu (ruok., engl. *pulled pork* ’revitty sianliha’) porsaan kaslerista tai lavasta suolaliemessä liottamalla ja uunissa kypsytämällä valmistettava liharuoka (2013)

[Kuukauden sana, joulukuu 2013](#)

nykäismi helmikuussa 2019 kuolleen mäkipotkan Matti Nykäsen mietelauseista. Tunnettuja nykäismejä ovat esim. *elämä on laiffii* ja *jokainen tsäänssi on mahdollisuus*. (2019)

[Riina Klemettinen: Mäkimiehen mietelauseet \(Kielikello, 1/2019\)](#)

nyrkkitervehdys nyrkin törmäyttäminen kaverin nyrkkiä vasten voiman ja toveruuden merkiksi (2016)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2016](#)

näppäilytaidot tietotekniikan käyttöön liittyvät taidot, joihin panostetaan, kun käsiala- eli kaunokirjoitus jää pois peruskoulun opetussuunnitelmasta 2016 (2015)

O

ohjuslupa Yhdysvaltain presidentin Joe Bidenin Ukrainalle antama lupa iskeä Venäjän maaperälle amerikkalaisilla pitkän kantaman ATACMS-ohjuksilla (2024)

oikeushoitaja terveydenhuollon ammattilainen, joka hoitaa uhreja ja rikoksesta epäiltyjä sekä kerää lääketieteellisiä todisteita oikeudellista käyttöä varten. Suomen ensimmäinen oikeushoitajakoulutus järjestettiin keväällä 2024 Tampereen ammattikorkeakoulussa. (2024)

oleskeluyhteiskunta yhteiskunta, jossa voi eellä osallistumatta yhteisiin ponnistuksiin (2013)

[Kuukauden sana, tammikuu 2013](#)

olohuonetentti kodeissa järjestettävä pienimuotoinen vaalitentti (2015)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2015](#)

olokeittiö olohuoneen yhteydessä oleva avokeittiö (2023)

omatoimikirjasto kirjasto, jossa voi asioida, vaikka henkilökuntaa ei ole paikalla (2014)

omikron, omikronmuunnos, omikronvariantti koronaviruksen muunnos, joka havaittiin loppuvuodesta 2021; vrt. *delta* (2021)

one pot (ruok., engl. 'yksi pata') kokonainen ateria, jonka kaikki ainekset (esim. liha, perunat ja kasvikset) kypsyvät yhtä aikaa samassa padassa, ”yhden padan ateria” (2017)

onigiri (ruok., jap.) sushia muistuttava japanilainen välipala, jossa kolmioksi muotoiltu riisipallo täytteenä on kääritty merileväkuoreen (2023)

onnellisuusraportti YK:n vuosittain julkaisema World Happiness Report -tutkimusraportti, jonka mukaan Suomi oli vuonna 2018 maailman onnellisin maa (2018)

opastutka näkövammaisten avuksi kehitetty, rinnan ympärille kiinnitettävä laite, joka havainnoi esteitä ja varoittaa niistä (2017)

[Kuukauden sana, tammikuu 2017](#)

opetus- ja kulttuuriministeriö entinen opetusministeriö (2010)

oppimateriaalilisä opintorahan lisä, jota maksetaan pienituloisten perheiden ammatillista koulutusta tai lukiokoulutusta suorittavalle nuorelle (2019)

oranssi kortti Suomen Palloliiton käyttöön ottama oranssinvärinen varoituskortti, jota näyttämällä yritetään saada kuriin urheilukenttien laidoilla räyhäävät lasten vanhemmat (2011)

ortosomnia unen laadun ja määrän liiallinen, elämää häiritsevä tarkkailu ja kontrollointi (2018)

osaamispiste (lyh. *osp*) ammatillisessa perustutkinnossa opintosuoritusten laajuutta ilmaiseva yksikkö (2015)

osallistumistulo pitkäaikaistyöttömille suunniteltu ns. osallistava sosiaaliturva, jossa tuen saamisen ehtona on osallistuminen yhteisön toimintaan, kuten opiskeluun, työharjoitteluun tai vapaaehtoistyöhön. Osallistumistulo on osa työttömyysturvan *aktiivimallia*. (2017)

ovimato = *viimamakkara* (2023)

P

padel nelinpelinä pelattava mailapeli, jossa on tenniksen ja squashin piirteitä (2020)

paimenkyltti turisteja opastava kilpi. Kesällä 2024 puhuttivat Suomenlinnan uudet yksityisalueista kertovat kyltit, jotka osa vierailijoista koki tylyinä. (2024)

painohulavanne kuntoiluvälineenä käytettävä tavallista painavampi lannevanne (2019)

painovoima-aalto = *gravitaatioaalto* (2017)

pajupelto turvepohjainen maa-alue, jolle istutetaan biohiilen tuotantoon tarkoitettuja pajuja omavaraisen energiantuotannon vahvistamiseksi (2022)

pakkolaki hallituksen yksinään (työmarkkinaosapuolten kanssa neuvottelematta) esittämä työehtoja koskeva laki (2015)

pakohuonepeli = *pakopeli* (2015)

pakopeli, pakohuonepeli, huonepakopeli elämyspeli, jossa joukko ihmisiä suljetaan pieneen tilaan, josta he yrittävät päättelykyvyn ja yhteistyön avulla päästä määrääjassa ulos (2015)

pakotejuusto, Putin-juusto, Venäjä-juusto alun perin Venäjän markkinoille tarkoitettu suomalainen juusto, jota Venäjän asettamien *vastapakotteiden* vuoksi myytiin halvalla Suomessa (2014)

[Kuukauden sana, elokuu 2014](#)

paksupyörä, ”läskipyörä” erittäin leveärenkainen ja muutenkin tukeva polkupyörä (2016)

pakurikäpä kansanomaisessa lääkinnässä ja terveystuotteena käytetty koivun (ja muidenkin lehtipuiden) lahottajasieni. Pakurikäävän myynti elintarvikkeena oli välillä kiellettyä, mutta vuoden 2011 lopulla Evira antoi luvan käyttää sitä mm. teessä ja erilaisissa ravintolisissä. (2012)

palautuskeskus kielteisen päätöksen saaneille turvapaikanhakijoille tarkoitettu keskus, josta heidät palautetaan lähtö- tai kotimaahansa (2015)

palestiinalaishuivi, kuffiyya (arab.) neliönmuotoinen, yleensä puuvillasta valmistettu ja pohjaväriiltään valkoinen huivi. Huivia on perinteisesti käytetty Lähi-idässä päähineenä, ja sitä on tehnyt tunnetuksi mm. poliitikko Jasser Arafat. Asusteella on eri nimityksiä eri puolilla arabiankielistä maailmaa. Palestiinan ja Libanonin tilanteen kärjistymisen myötä huivin käyttö on jälleen yleistynyt myös Suomessa. (2024)

paljasjalkailu juokseminen ja muu liikkuminen avojaloin (2012)

paljasjalkakengät kevyet vaimentamattomat kengät, joilla käveleminen vaikuttaa kehoon samalla tavalla kuin paljain jaloin kävely (2012)

paljastussivusto, vuotosivusto salaisina pidettyjä tietoja julkistava Internet-sivusto, esim. Wikileaks (2010)

paljuilu kylpypaljussa rentoutuminen (2012)

pallerotee = *kuplatee* (2012)

palmutukka = *ananastukka* (2014)

palomuuri (kuv., tal.) kriisirahastoista, joiden avulla pyritään estämään talouskriisin leviäminen euromaasta toiseen (2012)

palvelinkeskus tila tai rakennus, jossa on suuri määrä palvelimia. Hakukoneyhtiö Googlen palvelinkeskus avattiin entisen paperitehtaan tiloissa Haminassa syksyllä 2011. (2011)

palvelualoite kuntaa velvoittava pyyntö vertailla omaa palveluaan yksityisen yrityksen tuottamaan palveluun. Tällaista on ehdotettu käyttöön mm. Helsingissä. (2012)

palveluhävikki hävikki, joka syntyy hankituista mutta käyttämättä jääneistä palveluista, kuten kuntosalijäsenyydestä tai erilaisista kausikorteista (2019)

palvelukylä kuntauudistuksissa suurkunnan reuna-alueille jäävä kylä, jossa kuitenkin on joitain palveluja (2011)

palvelumuotoilu palvelujen suunnittelu mahdollisimman käyttäjäystävällisiksi ja toimiviksi (2016)

Panama-paperit, Panaman paperit julkisuuteen vuodettuja luottamuksellisia asiakirjoja ns. offshore-yrityksistä ja niiden veroparatiiseihin sijoittamista varoista (2016)

pandadiplomatia Kiinan harjoittama valtioiden välisten suhteiden hoitaminen pandojen avulla (2018)

[Kuukauden sana, tammikuu 2018](#)

pandala pandoille tarkoitettu rakennus ja siihen liittyvä ulkoalue (Ähtärin) eläinpuistossa (2017)

paperiton siirtolaisista, jotka asuvat maassa vailla oleskelulupaa tai henkilöpapereita ja siten myös vailla oikeuksia (2011)

[Kuukauden sana, syyskuu 2011](#)

para-astronautti, parastronautti avaruuslentäjä, jolla on jokin fyysinen vamma. Maailman ensimmäinen para-astronautti on Isosta-Britanniasta kotoisin oleva John McFall, joka on myös tutkijaryhmässä selvittämässä liikkumisrajoitteisten mahdollisuuksia toimia astronautteina. (2022)

parhaus, parhautta (ark.) paras mahdollinen, parasta mahdollista, esim. myönteinen arviointi: ”esitys oli silkkaa parhautta” (2010)

parvekejumppa jumppa, johon voi osallistua turvavälejä noudattaen esim. parvekkeella tai pihapiirissä (2020)

passikoira rajavartiolaitoksen työhön avuksi koulutettu koira, joka tunnistaa passit niiden hajun perusteella (2017)

patteriradio paristoilla toimiva radio, josta voi kuulla viranomaisten kriisitiedotteet sähkökatkojenkin aikana (2022)

pd-raha (lyh.) positiiviseen diskriminaatioon eli erityiskohteluun perustuva lisäraha, jota myönnetään Helsingissä eräille kouluille ja jonka avulla saadaan mm. palkatuksi tavallista enemmän opettajia. Näin pyritään tukemaan kouluja ja ehkäisemään syrjäytymistä alueilla, joilla on paljon maahanmuuttajia. (2012)

pelastaja mm. palomiehen ja palomies-sairaankuljettajan virkoihin pätevöittävä pelastustutkinnon suorittanut henkilö (2017)

[Kuukauden sana, syyskuu 2017](#)

peliala tietokone- ym. pelejä tuottava teollisuudenala (2013)

peligraafikko ammattimainen pelisuunnittelija. Alalle voi nyt kouluttautua toisen asteen ammattitutkinnon suorittamalla. (2015)

peplum = *lannehelma* (2012)

perhekeskus perheille palveluja tarjoava organisaatio, jossa sekä kunnalliset toimijat että järjestöt voivat tehdä yhteistyötä; ks. myös *superneuvola* (2017)

perhesurma omien perheenjäsentensä surmaaminen (2011)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2012](#)

persu (ark., us. halv.) Perussuomalaisten jäsen tai kannattaja (2011)

peräkonttikohu, takakonttikohu kohu, joka sai nimensä Timo Soinin valtiosihteerin Samuli Virtasen poistumisesta pääministeri Juha Sipilän virka-asunnolta auton takakontissa perussuomalaisten puoluekokousviikonloppuna kesällä 2017. Asia tuli esiin marraskuussa eduskunnan kyselytunnilla, kun pääministeriltä tivattiin, oliko hänellä ollut ennakolta tietoa perussuomalaisten jakautumisesta kahtia. (2017)

pesusieniteknikka kaupunkien kuumuutta helpottamaan kehitetty menetelmä, jossa esim. maan alle rakennetun parkkihallin päälle lisätään kerros maa-ainesta ja kasvillisuutta. Sadevesi imeytyy maa-ainekseen, ja kasvit haihduttavat sen ilmaan. (2017)

peukku (ark.) *alfa-PVP*-niminen muuntohuume, jonka käyttö varsinkin polttamalla on lisääntynyt erittäin nopeasti (2024)

phablet (< engl. *phone + tablet*) älypuhelin, jossa on erityisen suurikokoinen kosketusnäyttö. Suomenkieliseksi vastineeksi on tarjottu mm. sanoja *taulupuhelin*, *isonäyttöpuhelin*, *jättikännykkä*, *jättipuhelin* ja *puhletti*. (2013)

pienjuominen vähäinen alkoholin käyttö humalahakuisen juomisen vastakohtana (tutkija Antti Maunun luoma termi) (2016)

pierukävely lyhyt kävely, jonka aikana piereskellään ruoansulatuksen edistämiseksi (2024)

piikityshuone, piikkihuone (ark.) = *huumeidenkäyttöhuone* (2019)

piilovesi tuotteen valmistukseen käytetty luonnonvaroja kuluttava vesimäärä, joka ei näy lopputuotteessa (2010)

pikaladata ladata erityisen nopeasti (esim. sähköautoa) (2018)

pikaratikka (ark.) lokakuussa 2023 käyttöön otettu raitiovaunu(linja) Helsingin Itäkeskuksen ja Espoon Keilaniemen välillä. Rakennusvaiheessa hankkeen nimi oli Raide-Jokeri. (2023)

pikasiirtopalvelu Euroopan yhteisen euromaksualueen Sepan palvelu, jossa tavalliset verkkopankkimaksut siirtyvät tililtä toiselle lähes reaaliaikaisesti ja johon kaikki suomalaispankit ovat liittymässä asteittain. Yhteiseen palveluun on vuonna 2019 siirtynyt noin puolet Suomessa toimivista pankeista. (2019)

pile-takki (engl. *pile* 'nukka') pörröisestä teddyfleeceestä valmistettu takki. Syksyllä on ihana kääriytyä muhkeaan ja lämpöiseen takkiin, mutta vaatetta on myös kritisoitu, koska siitä irtoaa ympäristöön melkoiset määrät mikromuovia. (2021)

pilvikato pilvien väheneminen pohjoisella pallonpuoliskolla luontokadon seurauksena. Pilvet ovat hyödyllisiä, koska ne rajoittavat maapallon kuumenemistä ja suojaavat kylmyydeltä estämällä lämpöä karkaamasta takaisin avaruuteen. (2024)

pilvipalvelu (tietotekn., engl. *cloud computing service*) hajautettu verkkopalvelu, jossa tietokoneita, ohjelmia ja tietoteknisiä palveluja käytetään verkon kautta. Tietotekniikan termitalkoot suosittaa käytettäväksi termiä tietotekniikan *resurssipalvelu* tai *etäresurssipalvelu*. (2012)

pinkkipesu = *sateenkaaripesu* (2021)

pinkkivero (leik., engl. *pink tax*) ilmiöstä, jossa tytöille ja naisille suunnatut tuotteet ovat kalliimpia kuin vastaavat poikien ja miesten tuotteet. Esim. naisten karvanpoistohöylät ovat kalliimpia kuin miesten partahöylät. (2019)

pinsa (ruok., ital.) käsin soikeaksi muotoiltu pitsan tapainen piirakka, jonka pohjassa käytetään vehnä jauhojen lisäksi riisi- ja soijajauhoja (2024)

piparoffee (ruok., < *pipari* + *toffee*) piparkakku-kinuskipiirakka, jossa pohja on tehty piparitaikinasta ja täyte toffeemaisesta kinuskista ja puolukoista. Nimitys on muodostettu samantapaisen englantilaisen jälkiruoan *banoffeen* (engl. *banana* + *toffee*) mallin mukaisesti. Piparoffee oli joulunajan 2024 leivontahitti. (2024)

pitokarvasukset = *karvasukset* (2016)

pitsaus (ark., < engl. *pitching*) idean esittely rahoittajille; Kielitoimiston ehdotus suomalaiseksi vastineeksi on *ideamyynti* (~ *ideanmyynti*) (2010)

planetaarinen puolustus(järjestelmä) järjestelmä, jolla estettäisiin suurten meteoriittien törmäys Maahan muuttamalla niiden kurssia. Syyskuussa 2022 avaruushallintovirasto Nasa kokeili järjestelmää ja onnistui ohjaamaan Dart-luotaimen päin pientä Dimorphos-asteroidia. (2022)

planetaarinen ruokavalio huippututkijoiden kehittämä ruokavalio, joka on sekä terveellinen ihmiselle että hyväksi maapallolle. Ruokavalion suositusten mukaan tulisi syödä aiempaa vähemmän lihaa, kalaa ja kananmunia ja enemmän kokojyväviljaa, pähkinöitä, kasviksia ja hedelmiä. (2019)

ploggailu (< ruotsin *plocka* 'poimia' + *jogging* 'hölkätä') = *roskajuoksu* (2018)

poke-kakku, pokekakku (< engl. *poke* 'tökkiä') kakku, jonka paistuneeseen pintaan tökitään reikiä, jotka täytetään hillolla tms. (2016)

poke-pysäkki, pokepysäkki Pokémon Go -peliin liittyvä paikka (usein jonkinlainen maamerkki tai nähtävyys), josta löytyy runsaasti peliin liittyvää sisältöä (2016)

pokettaa (ark.) pelata Pokémon Go -peliä (2016)

polaaripyörre = *napapyörre* (2018)

poliittinen lakko lakko, jolla pyritään vaikuttamaan poliittisiin päättäjiin (oman alan työehtojen sijaan). Syksyn 2023 aikana SAK jäsenjärjestöineen organisoi suuren määrän poliittisia lakkoja saadakseen hallituksen taipumaan neuvotteluihin ja perääntymään mm. poliittisiin lakkoihin suunnitelluista rajoituksista ja sosiaaliturvaan kohdistuvista leikkauksista. (2023)

polkupyöräambulanssi = *ensihoitopolkupyörä* (2017)

ponnistusalue (urh.) pituushypyssä ponnistuslankun tilalla kokeiltava laajempi alue, josta hyväksytyyn hypyn ponnistuksen on lähdettävä. Ponnistusaluetta on ehdotettu käyttöön yliastuttujen hyppyjen vähentämiseksi. (2024)

pop-up-ravintola, tilapäisravintola, väliaikaisravintola (< engl. *pop up* 'ponnahtaa') vain lyhyen määräraajan (esim. jonkin tapahtuman ajan) toimiva ravintola (2011)

[Kuukauden sana, elokuu 2011](#)

porkkala (ruok.) kylmäsavulohta muistuttava vegaaninen ruoka, joka valmistetaan porkkanoista kypsentämällä ne ensin suolakuoressa ja maustamalla sitten savuaroimisessa marinadissa (2016)

[Kuukauden sana, joulukuu 2016](#)

positiivinen luottorekisteri suunnitteilla oleva rekisteri, jossa näkyvät kaikki henkilön lainat, tulot, omistukset ja maksukäyttäytyminen. Oikeusministeriön selvitys luottorekisterin tarpeesta valmistui syyskuussa 2018. (2018)

positiivinen luottotietorekisteri Verohallinnon rekisteri yksityishenkilöiden luotoista ja tuloista. Rekisteri otettiin käyttöön 1.4.2024, ja sen on tarkoitus helpottaa taloudenhallintaa sekä estää ylivelkaantumista. (2024)

postata (ark.) lähettää *postaus* (2011)

postaus (ark.) verkkosivustolle lähetetty viesti tai juttu. Postaus voi olla esim. blogimerkintä tai keskustelupalstalle lähetetty viesti. (2011)

potilasasiavastaava sairaalapotilaan oikeusturvan asiantuntija, joka valvoo potilaan oikeuksia ja neuvoa esim. potilasvahinkoa koskevien korvausvaatimusten vireille panemisessa. Aiempi nimike *potilasasiamies* muuttui *potilasasiavastaavaksi* 1.1.2024 alkaen. (2024)

potilasturvallisuuslaki potilaiden henkeä ja terveyttä suojelemaan tarkoitettu laista, jonka valmistelut aloitettiin keväällä 2022 hoitajalakon aikana ja keskeytettiin lakon loputtua (2022)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2022](#)

prinsessapari prinsessa ja hänen puolisonsa (vrt. *presidenttipari*). Sanaa käytettiin prinsessa Victorian ja hänen puolisonsa Danielin häistä kertovissa uutisissa. (2010)

printti painettu julkaisu, paperiversio sähköisen vastakohtana. Ennestään sanalla on tarkoitettu tulostetta ja painokuvaa. (2012)

protaus (ark.) proteiinipitoisen ravinnon suosiminen (2012)

provider-kulttuuri, elättäjäkulttuuri (< engl. *provide* 'elättää') erityisesti Tiktokissa leviävä konservatiivinen ajattelutapa ja parisuhdemalli, jossa miehen velvollisuus on elättää nainen ja naisen tehtävä on näyttää edustavalta (2024)

pubistuminen, publiutuminen olutravintoloiden lisääntyminen ja muiden palveluiden väheneminen, minkä on sanottu leimaavan tiettyjä asuinalueita (2014)

pudota kaninkoloon (kuv.) uppoutua tutkimaan loputtomasti jotakin aihetta varsinkin internetissä. Sanontaa on käytetty esim. puhuttaessa salaliittoteorioiden syövereihin ajautumisesta. Taustalla on Lewis Carrollin klassikkoteos *Liisan seikkailut ihmemaassa*. (2024)

puettava teknologia vaatteeseen, rannekelloon, silmälaseihin tms. liitettävästä teknologiasta, jonka avulla esim. mitataan elintoimintoja. Mittaustietoja voidaan hyödyntää mm. urheiluvalmennuksessa, terveydenhoidossa tai kuntoutuksessa. (2013)

puhdas siirtymä yhteiskunnan kehittäminen ekologisesti kestäväksi mm. hiilineutraalin energiantuotannon keinoin. Uudessa hallitusohjelmassa nimetystä tavoitteesta on puhuttu jo aiemmin *vihreänä siirtymänä*. (2023)

puhelinparkki = kännykkäparkki (2013)

puheruno = *lavaruno* (2021)

pukukoppipuhe (engl. *locker-room talk*) rempseä, sovinistinenkin, miesten kesken harjoitettu puhe, jollaiseksi Donald Trump on selitelty naisia halventavia puheitaan (2016)

puna-aika kunkin yksilöllinen aika, jonka voi viettää auringossa ilman suojausta polttamatta ihoaan (2019)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2019](#)

puna-viherkupla (kuv.) ilmaus, jolla viitataan varsinkin vasemmistolaisia ja vihreitä arvoja kannattavan kulttuuriväen maailmankuvaan; vrt. *kupla* (2015)

pussilounas ks. *lounaspussi* (2019)

Putin-juusto = *pakotejuusto* (2014)

putkihuivi = *tuubihuivi* (2011)

putouskakku = *valumakakku* (2017)

puunhalausviikko elokuinen viikko, jonka aikana ihmisiä kannustettiin puita halaamalla osoittamaan arvostusta lähiympäristöään kohtaan (2016)

pyllyverkkarit (ark.) trendikkäät korkeavyötäröiset verkkarit, joiden tiukka yläosa paljastaa lantion ja pakaroiden muodot (2017)

pystykahvit esim. työpaikoilla seisten juotavat kahvit (2014)

pystyryöstö esim. kadulla tapahtuva ryöstö, jossa uhrilta viedään merkkivaatteita tai muuta omaisuutta suoraan hänen yltään (2023)

pyörähotelli Helsingin Pasilaan syksyllä 2019 perustettu palvelu, joka perustuu polkupyörien säilyttämiseen (2019)

[Kuukauden sana, syyskuu 2019](#)

pyörätasku polkupyörien ryhmittymistä varten risteykseen varattu alue (2011)

päikkärivälitunti, päikkärivälkkä (ark.) joissakin kouluissa välitunti, jonka aikana koululaiset saavat käydä päivälevolle (2023)

pärstäkerroinpotkut (ark.) työntekijän mielivaltainen irtisanominen hänen henkilökohtaisten ominaisuuksiensa, mielipiteidensä tms. vuoksi (2018)

pätkäpaasto, 5:2-dieetti ruokavalio, jonka mukaan syödään erittäin kevyesti kahtena ja normaalisti viitenä päivänä viikossa (2013)

[Kuukauden sana, syyskuu 2013](#)

pätkävaltuutettu (ark.) kesken toimikauden varavaltuutetun paikalta varsinaiseksi valtuutetuksi siirtynyt henkilö (kunnan)valtuustossa (2012)

päästöskandaali kohu, joka syntyi, kun autonvalmistaja Volkswagenin todettiin käyttäneen autoissaan pakokaasujen päästötuloksia väärentävää ohjelmaa (2015)

pöhinä kuhina, vilkas keskustelu, aktiivisuus etenkin sosiaalisessa mediassa. Ylen äänestyksessä *pöhinä* valittiin vuoden 2013 sanaksi; jotkut kritisivat valintaa sillä perusteella, että sanalla on slangissa viitattu amfetamiiniin. (2013)

pölytysvaje hyönteisten vähenemisen aiheuttama viljelykasvien puutteellinen pölytys, joka aiheuttaa sadonmenetyksiä (2018)

pörriäisteko pölyttävien hyönteisten elintilaa suojeleva teko, esim. kukkien istuttaminen ja hyönteishotellin perustaminen (2020)

pörssilähettiläs Pörssisäätiön kouluttama vapaaehtoinen lukiolaislähetti, joka kiertää yläasteella ja toisen asteen oppilaitoksissa puhumassa oman talouden hallinnasta, säästämisestä ja sijoittamisesta (2018)

pörssisähkö sähkö, jonka hinta määräytyy reaaliaikaisesti sähköpörssissä tuotannon ja kysynnän mukaan (2023)

[Kuukauden sana, tammikuu 2024](#)

pöydätä siirtää jonkin asian käsittely myöhemmäksi, jättää pöydälle. Syksyllä 2022 sanaa käytettiin erityisesti *saamelaiskäräjälain* uudistuksen yhteydessä, kun keskusta halusi lykätä asian käsittelyä. (2022)

Q

QAnon-liike Yhdysvalloista liikkeelle lähtenyt salaliittoteoriaa kannattava liike. Sen mukaan maailmaa pyrkii hallitsemaan paha, salainen valtaeliitti ja esim. koronapandemia olisi vain kansalaisten hallitsemiseksi sepitetty peitetarina. (2020)

QR-koodi (< engl. *QR = Quick Response*) yhdyntyyppinen ruudunmuotoinen kuviokoodi eli kaksiulotteinen kuviokoodi, joka sisältää tietoa siihen liittyvästä kohteesta. Koodin sisältämä tieto voidaan lukea esim. kamerakännyn avulla. QR-koodi on rekisteröity tavaramerkki. (2012)

R

raakku mm. Lapin joissa elävä helmisimpukka (2024)

[Kuukauden sana, elokuu 2024](#)

raamisopimus työehdoista ja palkoista sopiminen tiettyjen rajojen mukaisesti eri aloilla ja liitoissa (2011)

raaputuskirja rentoutumiseen tarkoitettu puuhakirja, jonka yksivärisen pinnan alta voi raaputtaa esiin monivärisen kuvan haluamallaan tavalla osa kerrallaan (2017)

rahakoira setelit haistamaan koulutettu koira, jota käytetään tullissa matkustajien laittomien rahakätköjen paljastamiseen (2013)

raide (kuv., pol.) *toisen raiteen neuvottelut* EU:n piirissä: diplomaatiasta, jossa tavoitteisiin pääsemiseksi käytetään epävirallisia keinoja ja kanavia (2014)

Raipa (< *Raipe + SaiPa*) sanaleikki, jossa yhdistyvät kiekkolegenda Raimo Helmisen lempinimi *Raipe* ja Saimaan Pallon lyhenn nimi *SaiPa*. Suomalainen jääkiekkoyhteisö on seurannut

ihastuksissaan, kun viime vuosina enimmäkseen sarjataulukon pohjalla majaillut SaiPa on päävalmentajansa Helmisen johdolla porskuttanut voitosta voittoon. (2024)

raivohuone (engl. esim. *rage room*) raivon ja stressin purkamiseen tarkoitettu, rikottavilla tavaroilla varustettu huone (2017)

rajahäirintä naapurivaltiota häiritsevä toiminta valtakunnanrajalla (2023)

[Kuukauden sana, marraskuu 2023](#)

rajakki (ark., halv.) oman valtion rajoja kiinni vaativa maahanmuuttovastainen henkilö (2016)

rakennepaketti hallituksen rakennepoliittinen ohjelma, joka tähtää yhteiskunnan palvelurakenteiden (käytännössä esim. vanhustenhoidon) muuttamiseen niin, että julkiset menot supistuvat (2013)

rakennusadoptio yksityisten henkilöiden tai yhteisöjen sitoumus huolehtia rapistumaan päässeistä vaatimattomilta vaikuttavista mutta historiallisesti arvokkaista julkisista rakennuksista (2014)

rakkausperäinen rakkaudesta johtuva, rakkauden aikaansaama, esim. *rakkausperäinen maahanmuutto* (*työperäisen* sijasta) (2017)

rakkohauru ruskoleviin kuuluva Itämeren avainlaji, jonka elinvoimaisuudesta koko eliöyhteisö on riippuvainen. Entiseltä nimeltään rakkohauru on *rakkolevä*. (2019)

[Kuukauden sana, elokuu 2019](#)

ramu (slangia, lyh. < *ragemutsi*) raivoava äiti (2017)

ramune (jap.) japanilainen limonadi, jota myydään marmorikuulalla suljetuissa pulloissa (2022)

rappiostriimaus ilmiö, jossa päihteitä käyttävät henkilöt tuottavat sosiaaliseen mediaan sisältöä elämästään päihteiden vaikutuksen alaisena (2024)

rasismitiedonanto (ark.) Petteri Orpon hallituksen *Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa* -julkaisusta käytetty nimitys (2023)

rautakupoli Israelin ohjuspuolustusjärjestelmästä käytetty nimitys (2023)

rautameteoriitti meteoriitti, joka on koostumukseltaan pääosin nikkelpitoista rautaa. Suomen ensimmäinen rautameteoriitiksi tunnistettu asteroidin kappale löytyi Lieksasta toukokuussa 2017. (2017)

reaktiovideo sosiaalisessa mediassa julkaistavia videoita, joissa näkyvät tekijän reaktiot ja kommentit esim. uuteen musiikkivideoon tai videopeliin (2023)

reformipöytä Petteri Orpon hallitusneuvotteluissa tiettyä asiakokonaisuutta pohtinut työryhmä; vrt. *ilmiöpöytä* (2023)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2023](#)

reiluuttaa tehdä (hinnoittelu) reilummaksi ja oikeudenmukaisemmaksi. Sanaa käytettiin maataloustuottajien kampanjassa vastaiskuna *halpuuttamiselle*. (2015)

rengashotelli autonrenkaille tarkoitettu säilytyspaikka (2014)

reserviläiskirje Puolustusvoimien toukokuussa 2015 reserviläisille lähettämä kirje, jossa kerrotaan, mihin joukkoon henkilö on sijoitettu ja mikä hänen tehtävänsä olisi mahdollisen sodan aikana (2015)

retronyymi uudissana, joka syntyy jo olemassa olevan käsitteen tarkennukseksi, esim. sana *lankapuhelin*, jota käytetään *puhelin*-sanan sijasta erotukseksi *matkapuhelimesta* (2014)

richsplaining (< engl. *rich* + *explaining*) ylenkatseellinen puhetapa, johon hyväosaisten väitetään syyllistyvän köyhiä neuvoessaan (2016)

riddari ks. *islantilaisneule* (2021)

riistaritilä tien pintaan asennettava ritilämäinen rakennelma, joka vaikeuttaa peurojen, hirvien ja metsäkauriiden kulkua tielle ajoneuvoliikennettä haittaamatta. Rakennelman rautaputkien välissä olevien kolojen takia sorkkaeläin ei mielellään astu ritilän päälle. (2021)

rikkidirektiivi laivojen rikkipäästöjä Itämerellä säätelevä EU-direktiivi, joka tuli voimaan vuoden 2015 alusta (2015)

rimaseinä puurimoista tehty sisustusseinä (2020)

roadman (engl.) katujengeihin kuuluvista, tummiin merkkivaatteisiin pukeutuvista ja rikollista elämäntapaa ihailevista nuorista miehistä käytetty nimitys (2023)

robottibussi automaattiohjauksella toimiva pieni bussi, jossa ei ole kuljettajaa. Bussit ovat olleet koekäytössä vuonna 2016 Helsingissä, Espoossa ja Tampereella. (2016)

robottisiivoaja siivousalan työvoimapulaa helpottamaan kehitetty robotti (2023)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2023](#)

rodullistaa arvioida ihmistä ihonvärin, etnisen taustan tai johonkin vähemmistöön kuulumisen kautta (2017)

rohingat, rohingyat pääasiassa Myanmarissa elävä kansanryhmä, joka on ollut kokemansa sorron vuoksi esillä mediassa vuonna 2017 (2017)

[Kielitoimiston ohjepankki: Rohingat vai rohingyat?](#)

rohtokoisio = *ashwagandha* (2024)

rokoteshoppailu koronarokotteen valikoiminen itselleen sen valmistaneen lääkeyrityksen perusteella (2021)

roll up (engl.) = *rullajuliste* (2012)

romantasia (engl. *romantasy* < *romance* + *fantasy*) romantiikkaa ja fantasiaa yhdistävä kirjallisuuden laji (2023)

romutuspalkkio palkkio, joka maksetaan uuden vähäpäästöisen auton ostavalle ja yli 10 vuotta vanhan autonsa romuttavalle kuluttajalle. 1.7.2015 alkaneella kokeilukaudella valtio ja autoala maksavat yhdessä kuluttajalle 1 500 euroa romutuspalkkiota. (2015)

roosiminen (viron *roosimine* < *roos* 'ruusu') neuleen kuvioimistekniikka, jossa kirjokuvio saadaan aikaan kiertämällä erillistä, pohjaväristä hyvin erottuvaa lankaa neulottavien silmukoiden eteen (2023)

roskajuoksu, ploggailu kuntojuokseminen samalla roskia poimien (2018)

rullajuliste, roll up (engl.) rullattava mainosjuliste (2012)

runousaamiainen (leik.; vrt. *rukousaamiainen*) aamiaistapaaminen, jossa kuunnellaan runoilijoiden esittämiä runoja (2017)

ruokakoira tullissa palveleva koira, joka etsii matkatavaroista eläinperäisiä elintarvikkeita (2018)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2018](#)

ruokarobotti pyörillä ja tekoälyllä varustettu pieni robotti, joka kuljettaa asiakkaan tilaamat ostokset ruokakaupasta kotiin. Espoossa toteutettiin puolivuotinen ruokarobottikokeilu huhti-lokakuussa 2022. (2022)

Ruotsidemokraatit (ruots. *Sverigedemokraterna*) maahanmuuttovastaisuudestaan tunnetuksi tullut ruotsalainen puolue (2010)

ruusukulta, ruusukultainen punaiseen vivahtava kullan väri, joka oli muotiväri mm. koruissa ja hiuksissa (2016)

ryvästymä tautitapausten kasauma (vrt. *ryvästyä* 'muodostua rypääksi, muodostaa rypäitä, kasautua') (2020)

räkäindeksi (leik.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) julkaisema taulukko, jossa on arvioitu erilaisiin tilaisuuksiin liittyvää koronaviruksen tarttumis- ja leviämiskäsiä asteikolla pieni – kohtuullinen – suuri. THL käyttää taulukosta nimitystä *riskipotentialin arviointitaulukko*. (2021)

S

saamelaiskäräjälaki saamelaiskäräjiä koskeva laki, jossa säädetään mm. siitä, mitkä ovat saamelaiskäräjien tehtävät, sekä määritellään, kenet katsotaan saamelaiseksi ja siten äänioikeutetuksi ja vaalikelpoiseksi saamelaiskäräjien vaaleissa (2022)

saattohoitopassi todistus saattohoidon koulutuskokonaisuuden suorittamisesta (2019)

saattokellot, surukellot kirkonkellojen soitto saatettaessa vainajaa kirkosta. Sadoissa kirkoissa ympäri maailman soitettiin lokakuussa 2016 päivittäin ns. *Aleppon kelloja* Syyrian sodan ja erityisesti Aleppon pommitusten uhrien muistoksi. (2016)

[Kuukauden sana, lokakuu 2016](#)

saavutettavuusdirektiivi direktiivi julkisen sektorin elinten verkkosivustojen ja mobiilisovellusten saavutettavuudesta. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi annettiin vuonna 2016, ja Suomessa se pantiin täytäntöön 1.4.2019 voimaan tulleella lailla digitaalisten palvelujen tarjoamisesta. (2019)

sadepuutarha hule- ja muiden valumavesien hallitsemiseksi rakennettu kasvien peittämä alue (2017)

sahasää ääripäästä toiseen nopeasti vaihteleva sää (2011)

[Kuukauden sana, tammikuu 2011](#)

sairaalahuvipuisto sairaalan yhteydessä oleva sisäleikkiapuisto, jossa lapsipotilaat voivat leikkiä ja pelaila ilmaiseksi. Maailman ensimmäinen sairaalahuvipuisto avattiin Tampereen yliopistollisessa sairaalassa toukokuussa 2022. (2022)

sairauskarensi hallituksen säästöpakettiin sisältyvä vaatimus, että ensimmäinen sairauspoissaolopäivä olisi nykyisestä poiketen palkaton (2015)

sairauslänänolo (ruots. *sjuknärvaro*) länänolo työpaikalla sairaana. *Sairaussakon* uhan pelätään aiheuttavan sairauslänänoloja. (2012)

sairaussakko yleisiin työehtoihin ehdotettu ensimmäisen sairauspoissaolopäivän palkattomuus (2012)

[Kuukauden sana, lokakuu 2012](#)

sakset (kuv.) hallituksen leikkauksista käytetty kielikuva. Vuonna 2024 mediassa kirjoiteltiin tiuhaan esim. *hallituksen saksien iskevän* tai *viuhuvan*. Kielikuvan runsas viljely sai alkunsa erään perussuomalaisen kansanedustajan Instagramissa julkaisemasta kuvasta, jossa valtiovarainministeri Riikka Purra poseeraa isot sakset kädessään. (2024)

salmiakki (kuv.) eräs suomalaiskissoilla esiintyvä värityyppi. Salmiakkiturkkisilla kissoilla on selkäpuolellaan karvaa, joka on tyvestä värillistä (yleensä mustaa) mutta kärjestä väritöntä (eli valkoista). (2024)

samppanjasosialisti (engl. *champagne socialist*) eliitin elämäntyylistä nauttiva, sosialismia kannattava henkilö. Sanaa käytettiin entisestä pääministeristä Sanna Marinista sen jälkeen, kun hän siirtyi rahakkaaksi väitetylle kansainväliselle uralle ja vieraili mm. Pariisin muotiviikoilla syksyllä 2023. (2023)

sanakartta näkövammaisille tarkoitetut sanalliset ohjeet tietyn reitin kulkemiseksi. Ohjeet voi ladata netistä äänitiedostoiksi omiin laitteisiinsa. (2011)

sapioseksuaali henkilö, joka pitää älyä sukupuolisesti erityisen viehättävänä ominaisuutena (2016)

saranakorkki virvoitusjuomapullon korkki, joka pysyy kiinni pullon kaulan renkaassa. EU:n kertakäyttömuoveja koskevan direktiivin mukaisia korkkeja alkoi ilmestyä juomapulloihin syksyn 2023 aikana. (2023)

sarjapalauttaja henkilö, joka harrastaa tuotteiden tilausta ja niiden palauttamista. Sanan muoto lienee saanut mallinsa sanasta *sarjamurhaaja* ja uudemmassa ilmauksesta *sarjahukuttaja*. (2017)

sarjavihkiminen = *joukkovihkiminen* (2012)

satapäkki = *100-pack* (2017)

sateenkaareva seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluva, liittyvä, sen huomioon ottava yms., esim. *sateenkaareva nuorisotyö* (2016)

sateenkaariboa boakäärme, jonka kiiltävä nahka taittaa valoa sateenkaaren väreissä. Sateenkaariboa Pedro karkasi Korkeasaaresta heinäkuussa 2023, mutta löytyi elossa kotirakennuksensa lattiakaivosta tammikuussa 2024. (2023)

sateenkaarikynnet sateenkaaren värein lakatuista kynsistä, joilla halutaan tukea suvaitsevaisuutta ja ihmisten välistä tasa-arvoa. Ruotsalainen Emma Green Tregaro osoitti sateenkaarikynsillään mieltään Venäjän uutta homolakia vastaan yleisurheilun MM-kisoissa Moskovassa. (2013)

sateenkaarinuori sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluva nuori (2015)

sateenkaaripappi pappi, joka vihkii samaa sukupuolta olevia pareja (2017)

sateenkaaripesu, pinkkipesu yritysten tai muiden tahojen näennäinen myönteisyys sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä kohtaan. Tarkoituksena on hyötyä esim. taloudellisesti edistyksellisestä ja suvaitsevaisesta julkisuuskuvasta ponnistelematta kuitenkaan tasa-arvon hyväksi. (2021)

savutorakka (engl. *smokybrown cockroach*) Suomessa ensi kertaa vuonna 2023 havaitusta suurikokoisesta, kiiltävän tummanruskeasta torakkalajista käytetty nimitys. *Periplaneta fuliginosa* -lajilla ei ole vielä suomenkielistä nimeä. (2023)

scooby, SCOBY (lyh., engl. *symbiotic culture of bacteria and yeast*) kombuchan valmistamisessa käytettävä hiiva-bakteerikasvusto. *Scooby* tunnetaan myös nimillä *volgansieni* ja *teesieni*. (2019)

seinäkyykky voimaa, liikkuvuutta ja kehonhallintaa vaativa liike, jossa kyykätään käsivarret suorina kämmenet seinää vasten (2021)

seisomapöytä, nostopöytä varsinkin toimiston työpöytä, jonka korkeutta voi säätää niin, että myös seisten työskentely on mahdollista (2013)

[Kuukauden sana, lokakuu 2013](#)

seksinukkebordelli bordelli, jossa on prostituoitujen sijaan ihmistä muistuttavia nukkeja. Suomen ensimmäinen seksinukkebordelli avattiin Helsingissä marraskuussa 2018. (2018)

selfie (ark., engl., lyhennetty sanasta *self portrait*) kuvaajan usein vain itsestään älypuhelimella tai nettikameralla ottama kuva, joka julkaistaan sosiaalisessa mediassa. Suomalaiseksi yleiskieliseksi vastineeksi *selfielle* on ehdotettu sanaa *omakuva* ja arkikielisiksi vastineiksi mm. sanoja *itsuli*, *omis*, *omsku* ja *meitsie*. (2013)

selfiekeppi, **selfiesauva**, **selfietikku** (engl. *selfie stick*) sauva, jonka toisessa päässä on paikka kännykän kiinnittämistä varten ja toisessa kädensija ja nappi, jota painamalla otetaan selfie (2014)

[Kuukauden sana, joulukuu 2014](#)

sensitiivisyyslukija jotakin vähemmistöä edustava koelukija, joka arvioi oman ryhmänsä käsittelyä kaunokirjallisuudessa, elokuvan käsikirjoituksessa tms. (2024)

shoutbox = *lähetysikkuna* (2013)

shrinkflaatio (tal., < engl. *shrink* 'kutistua' + *inflaatio*) inflaatio, joka johtuu tuotteiden hintojen vaivihkaisesta nostamisesta pakkauskojoja pienentämällä (2022)

sigma (engl.) nuorten käyttämä ilmaus, jolla viitataan varsinkin itsevarmoihin, suosittuihin poikiin tai miehiin (2024)

siltarahoitus väliaikainen laina, jonka avulla velallinen tai avustuksen saaja säilyttää maksuvalmiutensa lopullisen lainan tai avustuksen maksamiseen saakka. EU-maat myönsivät Kreikalle 7,16 miljardin suuruisen siltarahoituksen heinäkuussa 2015. (2015)

Sininen tulevaisuus Perussuomalaisista irtautunut eduskuntaryhmä, joka aluksi käytti nimeä *Uusi vaihtoehto* ja johon liittyi mm. entinen puoluejohtaja Timo Soini (2017)

sinkkujen päivä (engl. *Singles' Day*) 11.11. vietettävä, Kiinasta lähtöisin oleva sinkkujen juhlapäivä. Päivämäärän ykköset symboloivat yksin elävää ihmistä. Nykyään päivä on myös yksi maailman suosituimmista alennusmyyntipäivistä, ja vuonna 2019 sinkkujen päivän alennuskampanjoita oli myös Suomessa. (2019)

sinkkumuna keitetty ja kuorittu yksittäispakattu kananmuna (2017)

sipilöidä (ark.) sana, jolla viitataan pääministeri Juha Sipilän poukkoilevana pidettyyn hallituspolitiikkaan (2015)

sipsikaljavegaani, **sipsari** (leik.) epäterveellisistä ruoista ja juomista nautiskeleva, terveysintoilua välttävä vegaani. Sana oli alkujaan erään Facebook-ryhmän itseironinen nimitys. (2016)

sirkkala ruoaksi tarkoitettujen sirkkojen kasvattamo (2017)

Sirkkis jauhetuista kotisirkoista ja kasviproteiinista valmistettu elintarvike. Sirkkis on rekisteröity tavaramerkki. (2018)

sirupula pula elektroniikkateollisuudessa käytettävistä mikrosiruista (2021)

sissiviljely kaupungin joutomaiden valtaaminen ja käyttäminen pienimuotoiseen viljelyyn (2010)

sisäilmasairastunut tav. kosteusvaurioista johtuvan huonon sisäilman vuoksi hengityselinten sairauksia tms. potevasta henkilöstä (2013)

sisäänvetotuote = *vetotuote* (2014)

sitouttamisbonus, stay-bonus talousvaikeuksissa olevien yhtiöiden johtajille ja asiantuntijoille maksetuista palkkioista, joilla heitä houkutellaan jäämään yhtiöiden palvelukseen (2012)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2012](#)

siviilitiedustelulaki vakaviin, kansallisiin turvallisuusuhkiin liittyvä laki, joka laajensi 1.6.2019 alkaen suojelupoliisin toimivaltuuksia ja jonka tarkoituksena on parantaa kansallista turvallisuutta etenkin tietoverkoissa (2019)

sixpack (kuv.) pääministeri Jyrki Kataisen kuuden puolueen hallitus (2011)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2011](#)

skibidi toilet (engl.) lapset ja vähän vanhemmatkin hullaannuttanut somevillitys ja hokema. Ilmiö perustuu samannimiseen Youtube-videosarjaan, jossa WC-istuinhahmot ja niitä vastustavat kapinalliset taistelevat keskenään. (2024)

skinit (ark., < esim. tuotemerkeistä *Skintec* ja *SkinPro*) = *karvasukset* (2016)

slaavikyykky leveä kyykkyasento, jossa ollaan kantapäät maassa ja selkä suorana. Slaavikyykystä tuli hitti sosiaalisessa mediassa sen jälkeen, kun Vladimir Putin kuvattiin tässä asennossa ylävartalo paljaana. (2014)

slaimi (< engl. *slime* 'lima'), **leikkilima** liman kaltainen, muovailuvahaa löysempi aine, jonka sekoittamisesta ja jolla leikkimisestä on tullut lasten muotivillitys (2018)

slaktivismi (halv., < engl. *slacktivism*; *slack* 'veltto', *slacker* 'laiskuri') ks. *kliktivismi* (2014)

slopestyle (engl. 'rinnetyyli') lumilautailijoiden ja freestylehiihtäjien erilaisia temppuja sisältävä urheilulaji. Slopestyle tuli uutena olympialajina Sotšin talviolympialaisiin, jolloin käytiin keskustelua lajin mahdollisesta suomenkielisestä nimityksestä. (2014)

snow-how (engl.) = *lumiosaaminen* (2010)

snäppi Snapchat-pikaviestipalvelun välityksellä lähetetty kuva tai video (2015)

snäppäillä, snäpätä käyttää Snapchat-pikaviestipalvelua (2015)

sohvakatselu tv-lähetysten katselu kotona perinteisestä televisiosta eikä esim. taulutietokoneelta tai kännykstä (2014)

soinismi Perussuomalaisten puheenjohtajan Timo Soinin retoriikan mukainen ilmaus, usein sutkaus; Timo Soinin perussuomalainen politiikka (2011)

sointilatvus ääntä hajottava ja akustiikkaa parantava laite, jollainen on mm. Helsingin uuden Musiikkitalon konserttisalin katossa. Sana *sointilatvus* voitti *Helsingin Sanomien* järjestämän kilpailun, jossa etsittiin sanalle *kanooppi* suomenkielistä vastinetta. (2010)

sokerideittailu (engl. *sugar dating*) seurustelu, jossa esim. nuori nainen tapailee vanhempaa miestä rahaa tai muuta korvausta vastaan (2017)

some (lyh., ark.) sosiaalinen media (2011)

someilmiö sosiaalisessa mediassa paljon innostusta herättävä ilmiö, esim. ajankohtainen tapahtuma, asia tai Youtube-esiintyjä (2015)

some-katselu, sosiaalinen televisionkatselu televisio-ohjelman katselu siten, että katsoja on samanaikaisesti yhteydessä muihin katsojiin sosiaalisen median kautta. Katsoja voi esim. kommentoida katsomaansa televisio-ohjelmaa Facebookin tai Twitterin kautta tai lukea toisten katsojien kommentteja ohjelmasta. (2013)

somekupla samanmielisten ryhmä sosiaalisessa mediassa (2017)

someraivo sosiaalisessa mediassa leviävä raivokas viestintä, joka voi kohdistua esim. yksityishenkilöihin, poliitikkoihin tai viranomaispäätöksiin (2015)

somesota Venäjän Ukrainassa aloittamasta hyökkäyssodasta, jossa poliitikoiden somenäkyvyydellä, somen tiedonvälitystehtävillä sekä disinformaatiolla on ollut merkittävä rooli. Sanalla on ennestään viitattu laajemmin sosiaalisen median kanavissa käytäviin kiistoihin. (2022)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2022](#)

somesuomi sosiaalisen median viestinnässä käytettävä kielimuoto, joka saattaa poiketa suomen kirjakielen normeista (2014)

somettaa olla mukana sosiaalisessa mediassa, esim. Facebookissa (2011)

soolomatkailu matkustelu yksin joko omatoimisesti tai pakettimatkan yhteydessä (2015)

sopetustoimet valtion menojen leikkaukset ja verojen korotukset julkisen talouden vakauttamiskeinoina (2012)

sopimusshoppailu = *työehtosopimusshoppailu* (2019)

sormihyrrä = *spinneri* (2017)

sormitietokone (engl. *tablet computer*) litteä kannettava kosketusnäyttötietokone, joka soveltuu hyvin mm. verkkolehtien lukemiseen ja sähköpostin käyttöön. Sana valittiin voittajaksi *Helsingin Sanomien* järjestämässä nimikilpailussa. Sormitietokoneista tunnetuimpia on Applen tuotemerkki *iPad*. (2010)

[Minna Haapanen: Sormitietokone \(Sana sanasta, 24.1.2011\)](#)

sormitunniste sormitunnistuksessa käytettävä biometrinen tunniste (2011)

sormitunnistin tunnistuslaite, johon sormensa asettamalla henkilö pääsee esim. sisään johonkin tilaan tai käyttämään jotain konetta, jos hänelle on jo etukäteen myönnetty tähän lupa (2011)

sormitunnistus tunnistus, jossa käytetään sormitunnistinta (2011)

SOS-hallitus (leik.) Juha Sipilän hallituksen nimitys, joka perustuu nimien *Sipilä, Orpo* ja *Soini* alkukirjaimiin. *Ässähallituksesta* eli *kolmen ässän hallituksesta* tuli *SOS-hallitus* Alexander Stubbin väistyttyä kesäkuussa Petteri Orpon tieltä. (2016)

sosiaalinen kirjanmerkki (tietotekn.) kirjanmerkki, joka on tallennettu julkiselle verkkosivustolle ja jonka tallentaja voi halutessaan jakaa muiden sivuston käyttäjien kanssa. Tietotekniikan termitalkoot ja Sosiaalisen median sanasto suosittavat käytettäviksi termejä *verkostokirjanmerkki* tai *yhteisökirjanmerkki*. (2012)

sosiaalinen shoppailu sosiaalista mediaa hyödyntävä sähköinen kaupankäynti (2010)

[Minna Haapanen: Sosiaalinen shoppailu \(Sana sanasta, 4.10.2010\)](#)

sosteri (lyh., ark.) sosiaali- ja terveystoimen yhdistyessä syntyvä organisaatio. *Sosteri* on myös Itä-Savon sairaanhoitopiirin kuntayhtymän käytössä oleva nimi. (2012)

sotahirvi, taisteluhirvi (ven. *боевые лоси* 'taisteluhirvet') Neuvostoliiton armeijassa 1930-luvulla muka taistelutehtäviin koulutettuja hirviä, joista uutisoitiin Suomessa kesällä 2017. Venäläisessä sotamuseossa esillä olleet valokuvat sotahirvistä osoittautuivat manipuloiduiksi ja uutinen ankaaksi. Vale uutisen levittäjät saivat moitteet Julkisen sanan neuvostolta. (2017)

sote-ala (lyh.) sosiaali- ja terveysala (2011)

sote-alue (lyh.) alue, jolla on yhteiset sosiaali- ja terveyspalvelut (2012)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2013](#)

soteportaati kolmiportainen ohjelma, jolla sote-uudistus toteutetaan (2015)

spinneri (< engl. *fidget spinner*), **sormihyrrä** pieni kädessä pidettävä hyrrä, jolla temppuilu on noussut etenkin kouluikäisten lasten muotivillitykseksi (2017)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2017](#)

sriracha-kastike (ruok.) tulinen thaimaalainen chilikastike (2014)

stay-bonus = *sitouttamisbonus* (2012)

stevia *Stevia rebaudiana* -kasvista valmistettava makeutusaine, joka sai EU:n uuselintarvikeasetuksen mukaisen luvan joulukuussa 2011 (2011)

striimaus (ark.) = *suoratoisto* (2012)

striimikeikka (ark.) suoratoistettu *virtuaalikeikka* (2021)

stroke (engl.) aivohalvaus. Oikeusasiamiehen päätöksen mukaan Tampereen yliopistollisen sairaalan aivoverenkiertohäiriöpotilaita hoitavan yksikön englanninkielinen nimi *Stroke Unit* oli kieli- ja hallintolain vastainen ja se piti vaihtaa suomenkieliseen elokuun loppuun mennessä. Uusi nimi on *aivoverenkiertohäiriöyksikkö*. (2010)

suhdeanarkia = *ihmissuhdeanarkia* (2018)

sukkanilkkurit naisten kengät, joissa on ihoa sukan tapaan myötäilevä nilkkapituinen varsi (2017)

sukkanuttura nuttura, jonka tukena on sukka tai sukasta tai sukkahousuista leikattu kappale (2012)

suklaapommi = *kaakaopommi* (2021)

sukupuolenpaljastusjuhlat (engl. *gender reveal party*) juhlat, joissa syntyvän vauvan sukupuoli paljastetaan. Juhlat ovat lähtöisin Yhdysvalloista. (2019)

sukupuolineutraali avioliittolaki eräissä maissa jo voimassa oleva laki, joka mahdollistaa samaa sukupuolta olevien avioliiton (2010)

sulkutila keväällä 2021 asetettu poikkeustila, jolloin suljettiin mm. ravintoloita ja harrastuspaikkoja koronapandemian hillitsemiseksi (2021)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2021](#)

Suomi-teko Suomi 100 -juhlavuoteen liittyvä Ylen kampanja kansalaisten ideoista, joilla Suomesta voitaisiin tehdä parempi paikka elää (2016)

suoratoisto, virtaustoisto, ”striimaus” (engl. *streaming*) tiedon siirto ja käyttö yhtäaikaaisesti niin, että käyttö aloitetaan ennen kuin tieto on kokonaisuudessaan siirretty vastaanottajalle. Suoratoistoa voidaan hyödyntää mm. internetissä kuvaa ja ääntä siirrettäessä. Esim. useita Musiikkitalon konsertteja voi seurata internetistä suoratoistolähetystenä. (2012)

SUP (lyh., engl. *stand-up paddling*) melominen seisoen (2012)

supata meloa seisten lainelautaa muistuttavalla SUP-laudalla; vrt. SUP (2012)

superneuvola *perhekeskus*, johon yhdistetään entisiä lähineuvoloita ja muitakin perheiden tarvitsemia sosiaali- ja terveystalveluja (2017)

superruoka (engl. *superfood*) terveyttä edistävä ruoka, esim. mustikat ja ruisleipä (2010)

superverisusikuu tammikuun 2019 kuunpimennyksen aikana taivaalla suurena näkynyt ruskeanpunainen kuu. *Superkuusta* puhutaan, kun Kuu on täydenkuun aikaan siinä ratansa pisteessä, joka on lähimpänä Maata. *Verikuu* puolestaan tarkoittaa kuunpimennyksestä johtuvaa tilannetta, jossa Kuuta valaisee vain Maan ilmakehästä heijastuva valo. Kuu näyttää silloin punertavalta. *Susikuu* taas on varsinkin Yhdysvalloissa käytettävä nimitys tammikuun täysikuulle. (2019)

surukellot = *saattokellot* (2016)

surukirja paperinen tai sähköinen kirja, johon voi kirjoittaa surunvalittelunsa; surua ja kuolemaa käsittelevä kirja (2017)

[Kuukauden sana, toukokuu 2017](#)

sushiburrito merileväarkista kääritty kookas burritomainen rulla, jossa on riisin lisäksi erilaisia täytteitä (2016)

Susijengi Suomen miesten koripallomaajoukkueen lempinimi. Joukkueen menestys Slovenian EM-kisoissa aiheutti Suomessa koripallobuumin ja nosti Susijengin urheilua vain sivusilmällä seuraavienkin tietoisuuteen. (2013)

suurnopeusrata erittäin nopea junarata, jolla junat voivat liikennöidä yli 200 kilometrin tuntivauhtia. Suomen ensimmäistä suurnopeusrataa, Suomi-rataa, on suunniteltu Tampereen ja Helsingin välille. (2022)

[Kuukauden sana, lokakuu 2022](#)

suvakki (ark., halv.) ihmisestä, joka suhtautuu eri kulttuureihin, uskontoihin ja etnisiin ryhmiin (liian) suvaitsevaisesti (2016)

swiftie (engl.) laulaja Taylor Swiftin fani (2024)

sydäniskuri defibrillaattori. Lääkäriseura Duodecimin Lääketieteen sanastolautakunta on ehdottanut, että hankalana pidettyä *defibrillaattoria* voi kutsua kotoisammin *sydäniskuriksi*. (2016)

[Kuukauden sana, marraskuu 2016](#)

syلkinäytetesti, sylkipikatesti, sylkitesti koronapikatesti, johon tarvittavan näytteen voi ottaa kotona syljestä (2022)

synnytystalkoot (leik.) sosiaalidemokraattien puheenjohtajan Antti Rinteen ehdottama keino syntyvyyden lisäämiseksi; vrt. *vauvabonus* (2017)

syvävääreännös (engl. *deepfake*) olemassa olevaa videomateriaalia muokkaamalla tehty todentuntuinen vääreännös esim. jonkun julkisuuden henkilön esiintymisestä. *Syvävääreännös* on saanut nimensä tekoälyn syväoppimisen algoritmeista. (2019)

syöksyvirtaus kuuro- tai ukkospilvestä laskeva, äkillisiä myrskyjä aiheuttava voimakas kylmä ilmavirtaus (2010)

sähköpolttoaine, e-polttoaine synteettisistä hiilivedyistä jalostettu polttoaine. Sähköpolttoaineen hiilivety valmistetaan sähkön avulla tuotetusta, ns. vihreästä vedystä ja ilmakehästä talteen otetusta hiilidioksidista. (2023)

sähkötupakka savuketta tai muuta tupakointivälinettä muistuttava tekninen laite (2011)

sähkövähennys sähkön korkeiden hintojen vuoksi kotitalouksille verotuksessa myönnettävä väliaikainen vähennys. Sähkövähennyksen saa tietyin ehdoin alkuvuonna 2023. (2022)

säänmuokkaus säätilojen manipuloiminen. Sadetta aikaistetaan kylvämällä pilviin hopeajodidihiukkasia, ja tällä tavoin varmistetaan poutasää tietyksi ajankohdaksi. (2022)

[Kuukauden sana, helmikuu 2022](#)

sääviha epäsuotuisten säiden vuoksi meteorologeihin kohdistettu viha (2014)

T

taakanjako vastuun jakaminen tasapuolisesti eri osapuolille. Sanaa on käytetty varsinkin kansainvälisissä yhteyksissä puhuttaessa turvapaikanhakijoiden vastaanottoon ja ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyvistä toimista ja kustannuksista. (2015)

tablettiversio (tietotekn.) lehden, tietokoneohjelman tm. taulutietokoneella käytettäväksi suunniteltu versio (2012)

taideisku ilmastoaktivistien hyökkäyksiä Euroopan taidemuseoihin ja muihin taideinstituutioihin. Iskuissa on esim. heitetty keittoja tunnettujen taideteosten päälle, mutta vahingot ovat jääneet vähäisiksi, koska arvokkaat teokset ovat yleensä suojalasien takana. (2022)

taikapannari (ark.) = *taikapannukakku*

taikapannukakku, ”taikapannari” (ruok.) alun perin ranskalainen, pannukakkua muistuttava uunileivonnainen. ”Taikuus” piilee valkuaisvaahdossa, jonka ansiosta taikinasta erottuu pitkän kypsennyksen aikana kolme kerrosta. (2023)

taisteluhirvi = *sotahirvi* (2017)

takakonttikohu = *peräkonttikohu* (2017)

taksonomia, EU-taksonomia Euroopan unionin kestäväen rahoituksen luokitusjärjestelmä, jonka avulla pyritään ohjaamaan rahoitusta ilmaston ja ympäristön kannalta kestäviin kohteisiin. Yleensä *taksonomialla* tarkoitetaan luokittelua, ja sana on viitannut erityisesti eläin- ja kasvisystematiikkaan. (2021)

takuueläke lainmukainen vähimmäiseläke (2011)

talkoistus ideointi- tai asiantuntijatyön teettäminen palkkiotta ennalta määrittelemättömän joukon avulla verkon kautta. Talkoistusta käytetään esim. Wiki-sanakirjojen teossa. (2012)

[Kuukauden sana, toukokuu 2012](#)

talletusautomaatti laite, jolla voi tallettaa rahaa suoraan omalle tilille (2013)

talousjyrkänne (engl. *fiscal cliff*) veronkorotuksista, menoleikkauksista ja valtion maksukyvyttömyydestä johtunut kolmoisuhka, jonka pelättiin syöksevän Yhdysvaltain talouden taantumaan (2012)

talouslasku = *degrowth* (2010)

talouslukutaito kyvystä ymmärtää talouden lainalaisuuksia (2014)

tandem (kuv., pol.) valtakaksikko. Sanalla on viitattu toisaalta Venäjän politiikkaan (Putiniin ja Medvedeviin), toisaalta Euroopan unioniin (Ranskaan ja Saksaan). (2011)

tapaamiskontti hoivakodin tms. asukkaiden ja heidän läheistensä korona-ajan turvallisia tapaamisia varten varustettu (ikkunallisella väliseinällä kahteen osaan jaettu) kontti (2020)

tappioraja pelihaittojen ehkäisemiseksi tarkoitettu euromääräinen yläraja, joka Veikkauksen peliautomaateilla pelaavan on asetettava tappioilleen. Aiemmin tappioraja on koskenut vain nettipelejä. (2021)

tartuttavuusluku luku, joka ilmaisee, kuinka moneen henkilöön keskimäärin tauti todennäköisesti tarttuu yhdestä sairastuneesta (2020)

tasa-arvoinen avioliittolaki samaa sukupuolta olevien avioliiton mahdollistava laki (aiemmin käytettiin ilmausta *sukupuolineutraali avioliittolaki*) (2011)

tasapainoskootteri sähköllä toimiva rullalautamainen kulkuneuvo (2016)

[Kuukauden sana, toukokuu 2016](#)

taskuhirviö pokémon-hahmo (2016)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2016](#)

teekutsut, teekutsuliike (engl. *Tea Party*) Yhdysvalloissa toimiva äärikonservatiivinen liike, joka vastustaa etenkin Yhdysvaltain presidentti Barack Obaman uudistuspolitiikkaa (2010)

teinipeili, teinipeilikuva peilin kautta otettu tav. teini-ikäisen *selfie* (2013)

teknokaula = *kännykkäniska* (2015)

tekokinos = *apukinos* (2014)

tekoliha = *keinoliha* (2013)

tekoäly-ystävä tekoälyn avulla luotu virtuaalinen hahmo, jonka voi kouluttaa mieleisekseen keskustelukumppaniksi (2024)

tekstariniska = *kännykkäniska* (2015)

tekstiilipantti arvoseteli, vapaalippu tms. korvaus, joka annetaan poistotekstiilejä keräykseen luovuttaneelle. Lahden kaupunki kokeili tekstiilipantin käyttöä ensimmäisenä maailmassa kesällä 2023. (2023)

temuttaja (ark.) ihminen, joka tilaa säännöllisesti halpatavaraa kiinalaisesta Temu-verkkokaupasta (2024)

tenavatabletti lapsille tarkoitettu tabletti eli taulutietokone (2014)

terveysvero = *herkkuvero* (2023)

therian (engl.) ihminen, joka identifioituu eläimeksi. Monet therianit tuovat eläinminäänsä esiin askartelemalla esim. naamion ja hännän itselleen. Nimityksen taustalla on synnyttävien nisäkkäiden alaluokan latinankielinen nimi *Theria*. (2024)

[Kuukauden sana, syyskuu 2024](#)

tiedonharavointi (engl. *data scraping, data harvesting*) tietojen automaattinen kokoaminen ihmisen luettavassa muodossa olevasta aineistosta (2013)

tietojenpoistopyyntö, hakutulosten poistopyyntö pyyntö poistaa itseä koskeva tieto hakupalveluiden hakutuloksista, jos tieto ei enää pidä paikkaansa tms. (2014)

tietosuoja-asetus, GDPR (lyh.) henkilötietojen käsittelyä sääntelevä asetus (2018)

[Kuukauden sana, toukokuu 2018](#)

tietovuotaja salaisia tietoja julkisuuteen saattanut henkilö (2013)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2013](#)

tiktokkaaja henkilö, joka tekee ja jakaa videoita TikTok-videopalvelussa (2020)

TikTok-tukka TikTok-videopalvelun kautta trendiksi noussut muotitukka, jossa on hiusten etuosassa leveät värjätyt raidat jakauksen molemmin puolin (2020)

tilapäisravintola = *pop-up-ravintola* (2011)

timanttijuhla (engl. *Diamond Jubilee*) Britannian kuningattaren Elisabetin 60-vuotisvallassaolon juhla (2012)

tinderöidä (ark.) etsiä seuraa nettideittipalvelu Tinderissä (2015)

tirtsepatidi (lääk.) kokeellinen laihdutuslääke, joka jäljittelee kehon omia kylläisyshormoneja (2022)

todistusvalinta opiskelijan valinta oppilaitokseen pelkän todistuksen perusteella (2018)

[Kuukauden sana, toukokuu 2020](#)

toiminnantarkastaja pienissä asunto-osakeyhtiöissä ja yhdistyksissä tilintarkastajaa vastaava luottamushenkilö (2011)

toimistokävely Työterveyslaitoksen suosittelema lyhyt kävely istumatyön tauottamiseksi (2023)

toimistopakko yritysten ja muiden organisaatioiden siirtymisestä pakolliseen lähityöhön korona-aikana yleistyneen etätyöskentelyn jälkeen (2024)

toisenlainen = *muunlainen* (2019)

toivomusranneke ranteen ympärille kiedottu värikäs nauha, jollainen esim. prinsessa Madeleinella ja Chris O’Neillillä oli vihkiäisissään. Nauha sidotaan kolmella solmulla, jotka symboloivat kantajansa kolmea toivetta. (2013)

toksinen maskuliinisuus ”myrkyllinen miehisuus”, korosteinen miehisuus, joka asettaa miehenä olemiselle liian ahtaat rajat (2018)

tonttuovi lattianrajaan kiinnitetty pienen pieni koristeovi, josta tonttujen voidaan ajatella tulevan katsomaan kodin tapahtumia (2017)

[Kuukauden sana, joulukuu 2017](#)

torikokousliike kansainvälisen rahan valtaa vastustavan Occupy-liikkeen (”vallatkaa Wall Street”) liikehdinnästä Suomessa (2012)

torjantai (leik., < *torstai* + *perjantai*) perjantaivapaata ja pitkää viikonloppua edeltävä torstai (2024)

torttutuutti (ruok.) torttutaikinasuikaleista tuutiksi muotoiltu ja paistamisen jälkeen esim. luumumarmeladilla ja kermavaahdolla täytetty leivonnainen (2020)

tosinuivat = *nuivat* (2017)

totuudenjälkeinen (engl. *post-truth*) pikemminkin tunteisiin ja mielipiteisiin kuin tosiasioihin vetoava. Nykyaikaa on luonnehdittu totuudenjälkeiseksi, samoin esim. populistista politiikkaa. (2016)

totuus- ja sovintokomissio (engl. *truth and reconciliation commission*) asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on selvittää ja tehdä näkyväksi jonkin ryhmän aiemmin kohtaamia vääryyksiä. Suomessa toimiva saamelaiden totuus- ja sovintokomissio sai työlleen lisäaikaa vuoteen 2025 asti. Vastaavanlaisia komissioita on viime vuosina ollut myös esim. Ruotsissa ja Norjassa. (2023)

tradwife (lyh., engl. *traditional wife*) ’perinteinen vaimo’. Tradwife-ilmiössä on kyse vallitsevan tasa-arvonäkemyksen kyseenalaistamisesta ja paluusta perinteisiin sukupuolirooleihin. (2020)

tredata, threadsata, retsata (ark.) julkaista viestejä sosiaalisen median Threads-palvelussa (2024)

triggeröityä (slangia, engl. *trigger* ’laukaista’) menettää malttinsa, raivostua (2017)

translaki laki sukupuolen vahvistamisesta. Keväällä 2023 uudistetun lain mukaan lääketieteelliset syyt eivät enää ole edellytyksenä sukupuolen oikeudelliselle vahvistamiselle. (2023)

troikka euromaiden velkaohjelmia valvova kolmikko: Euroopan keskuspankki, Euroopan komissio ja Kansainvälinen valuuttarahasto (2015)

[Kuukauden sana, helmikuu 2015](#)

trolli internetissä käytävää keskustelua tahallisesti häiritsevä viesti; tällaisen viestin lähettäjä. Sana on otettu *Kielitoimiston sanakirjaan* vuonna 2012, ja sille etsittiin suomalaisperäistä vastinetta

Kotuksen Kielikuulumisia-uutiskirjeessä 5/2013. Ehdotusten joukossa olivat mm. *kiuso*, *härnäkkö* ja *yllykki* sekä monen suosikki *rölli*. (2013)

[Kielitoimiston sanakirja: trolli](#)

trumpismi Donald Trumpin populistinen tokaisu tai koko ideologia (2016)

Trumputin (leik.) nimistä *Trump* ja *Putin* muodostettu yhdistelmä, jota käytettiin monissa yhteyksissä Donald Trumpin ja Vladimir Putinin tavatessa toisensa Helsingissä heinäkuussa 2018 (2018)

trytky (leik., < *Trump* + *jytky*) Donald Trumpin yllätysvoitosta Yhdysvaltojen presidentinvaaleissa (2016)

tsempatia (leik., < *tsemppi* + *empatia*) myötätunnon ja kannustuksen ilmaus (2022)

tsundoku (jap.) kirjojen haalija (2019)

tuhkanjalostamo, tuhkankäsittelylaitos Porin Mäntyluodossa syksyllä 2019 käyttöön otettu laitos, jossa käsitellään koko maan jätteenkäsittelylaitosten tuhka erottamalla siitä suola ja sitomalla siihen raskasmetallit. EU-vaatimusten mukaan suolaa sisältävää jätettä ei saa enää viedä kaatopaikalle. (2019)

tuhkapilvi Islannin tulivuorenpurkauksesta syntynyt tuhkasta ja kaasuista muodostunut pilvi, joka lamautti Euroopan lentoliikenteen ja synnytti lukuisia uudissanoja: *tuhkajumi*, *tuhkakaaos*, *tuhkavahinko*, *tuhkauhka* (2010)

tukala helle Ilmatieteen laitoksen määritelmän mukaan yli 27 celsiusasteen lämpötila, josta varoitetaan sää tiedotuksissa (2014)

tulitornado liekehtivä pyörrepatsas, joka voi syntyä esim. maastopalon yhteydessä. Ilmiö saa alkunsa kylmän ja kuumen ilman sekoittumisesta. (2020)

tulorekisteri eri viranomaisten yhteinen kansallinen tietokanta, johon kootaan ansio-, eläke- ja etuustiedot. 1.1.2019 käyttöön otettavan tulorekisterin on tarkoitus helpottaa viranomaisasiointia. (2018)

tulppaanihieronta jo hiukan nuutuneiden tulppaanien virkistämiseen tarkoitettu niksi, jossa kukan terälehdet käännellään varovasti nurin päin (2021)

[Kuukauden sana, helmikuu 2021](#)

tulvaturismi tulva-alueille suuntautuva matkailu (2024)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2024](#)

tummajunkko sirkkuihin kuuluva varpuslintu, joka on uusi laji Suomessa (2024)

tunkkainen muodikkaaksi tullut määrite, jolla halutaan leimata jokin käsitys tai ilmiö ajastaan jälkeen jääneeksi ja nykyaikaan kelpaamattomaksi (2020)

tuoksukki pujolle sukua oleva, voimakkaasti allergisoiva kasvi, jonka siitepöly on levinnyt kaukokulkeumana Suomeen (2019)

[Ilona Paajanen & Minna Pyhälahti: Vieraat tuoksukit ja tutut sammarit \(Uudissanataulu-vlogi, 19.6.2019\)](#)

tuomioselailu (engl. *doomscrolling*) negatiivisten mediasisältöjen jatkuva ja pakonomainen selailu (2020)

tuoppikondomi venyvä suojakansi, joka estää tyrnäystippon lisäamisen juomalasiin (2023)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2023](#)

tuorekosmetiikka kosmetiikkatuotteita, joihin käyttäjä itse sekoittaa tehoaineet ennen ensimmäistä käyttökertaa (2010)

tuottavuushyppy, tuottavuusloikka hallituksen tavoittelema 5 %:n talouskasvu ja sen toteuttaminen lomarahoja leikkaamalla, työaikaa pidentämällä tai muilla toimin (2015)

tuplakättilijä Linnan juhlissa 2023 presidenttiparia kahdesti kätelty henkilö (2023)

tuplaraippavero (ark.) eläkkeiden verotuksen lisäkiristys, josta päätettiin kehysriihessä keväällä 2024 (2024)

turismiraivo liiallisen turismin ja sen lieveilmiöiden aiheuttama suuttumus paikallisissa asukkaissa. Vuoden 2024 aikana turisminvastaisia mielenosoituksia oli esim. Barcelonassa ja Kanariansaarilla. (2024)

turistivero matkailijoilta perittävä maksu, jolla katetaan turisteista esim. ympäristölle, jätehuollolle ja terveydenhoidolle syntyviä kustannuksia. Suomen lainsäädäntö ei toistaiseksi tunne turistiveroa, mutta jotkut suomalaiset alueet ja kaupungit haluaisivat veron käyttöön Suomessakin. (2023)

[Kuukauden sana, joulukuu 2023](#)

turripukuilu, fursuittaus (< engl.) harrastus, jossa pukeudutaan ”turriksi” eli pörröiseksi eläinhahmoksi (2021)

turvakatiska *nielurajoittimella* varustettu katiska, johon norppa ei jää loukkuun. Norppa-alueella kalastukseen suositellaan turvakatiskoita verkkojen sijasta. (2014)

turvakaukalo (urh.) = *joustokaukalo* (2012)

turvaneula verinäytteen ottoon tarkoitettu neula, jossa on erityinen suojuus pistotapaturmien estämiseksi ja uudelleenikäytön välttämiseksi (2016)

turvaväli virustartunnan välttämiseksi pidettävä etäisyys toisesta ihmisestä. Sanaa on aiemmin käytetty lähinnä liikenteessä ajoneuvojen välisestä turvallisesta etäisyydestä. (2020)

tuubihuivi, putkihuivi putkimainen (joustava) asuste, jota voi käyttää kaulaliinana, kaulurina tai huppuna (2011)

tuulipäivä maailman tuulipäivä järjestettiin 15. kesäkuuta tuulivoiman edistämiseksi (2012)

tuuliruuvi uudenmallinen tuulivoimala, jossa ei ole lapoja (2015)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2015](#)

tviitata, twiitata lähettää tviitti (2011)

tviitti, twiitti (< engl. *tweet*) sosiaalisen median Twitter-mikroblogipalveluun lähetetty blogimerkintä (2011)

twerkata (ark., < engl. *twerk*) liikuttaa takamustaan nopeasti edestakaisin tanssiliikkeenä (2013)

twiipsi, Twitter-tuttava (< engl. *tweep*) henkilö, jonka tuntee Twitterin kautta ja jonka kanssa on tekemisissä Twitterissä (2014)

tykkääjä (ark.) kannattaja, puoltaja. Tykkääjä on henkilö, joka esim. yhteisömedia Facebookissa on ilmaissut pitävänsä jostakin tai kannattavansa jotakin eli ”tykänneensä” kyseisestä asiasta. (2010)

työehtosopimusshoppailu, työsopimusshoppailu, sopimusshoppailu työnantajien pyrkimys siirtää työntekijöitä näille aikaisempaa epäedullisempien työehtosopimusten piiriin (2019)

työllisyysalue yhden tai useamman kunnan muodostama alue, joka vastaa työvoimapalvelujen järjestämisestä. Aiempien työ- ja elinkeinotoimistojen tehtävät siirretään valtiolta kunnille ja kuntayhtymille 1.1.2025 alkaen. (2024)

[Ulla Onkamo: Hyvinvointialueita, työllisyysalueita ja pelastusalueita \(Kielikello, 29.8.2024\)](#)

työntöharava tehokas harava, jolla lehtiä voi vetämisen lisäksi myös työnnellä (2022)

työsopimusshoppailu = *työehtosopimusshoppailu* (2019)

työssäkäyntialue alue, jonka piirissä tietyllä seudulla käydään työssä ja johon kuuluvia kuntia olisi mahdollista yhdistää tulevaisuudessa kuntaliitoksissa (2011)

työstävapaus virkavapautta vastaava, hakemuksesta myönnettävä vapaus varsinaisista työtehtävistä (2011)

työsulkupelaaja (urh.) NHL-liigasta työsulun aikana tilapäisesti muualle kiekkoilemaan siirtynyt pelaaja (2012)

tähtitanssija eräiden tanssijoiden ammattinimike Kansallisbaletissa. Sanaa on käytetty myös television tanssiohjelman Tanssii tähtien kanssa osallistujista. (2010)

täpätä (ark.) näpätää kosketusnäyttöä tietyistä kohdista jonkin toiminnon aikaansaamiseksi. Täppäämällä voidaan esim. tehdä jokin valinta tai avata jokin sovellus. Tietotekniikan termitalkoot suosittaa yleiskielessä käytettäväksi verbiä *napauttaa*. (2012)

täydennetty todellisuus, laajennettu todellisuus, lisätty todellisuus (engl. *augmented reality*) fyysisestä todellisuudesta, jota on täydennetty virtuaalisilla (esim. kännykkäkameran tai erityisten lasien avulla näkyvillä) elementeillä (2016)

U

ukkoskyökky kyökkyasento, joka saattaa ukkosella olla ulkona turvallisempi kuin pystyasento (2014)

[Kuukauden sana, heinäkuu 2014](#)

ulosteensiirto (lääk.) terveen henkilön ulosteesta valmistetun lietteen vieminen potilaan suolistoon normaalin bakteerikannan palauttamiseksi (2016)

ultrapikamuoti massamuoti, jonka mallistot vaihtuvat erittäin usein. Ultrapikamuotia myydään yleensä mobiilisovelluksen kautta, ja uusia tuotteita julkaistaan sadoittain päivässä. (2022)

[Kielitoimiston sanakirja: pikamuoti](#)

unimuna, unikapseli, unikupla, uniputki (engl. *sleep pod, sleeping pod*) lentokentille japanilaisen esikuvan pohjalta kehitetty kotelo, jossa voi levätä esim. jatkolentoa odottaessaan (2015)

[Kuukauden sana, lokakuu 2015](#)

unipussi vauvannutun ja makuupussin yhdistelmä, jollainen on vuoden 2017 uudessa äitiyspakkauksessa (2017)

urapolku = *vakinaistamispolku* (2010)

urheilupesu (engl. *sportswashing*) toiminnasta, jolla esim. jokin yritys tai maa yrittää parantaa mainettaan urheilun varjolla. Esim. suuren urheilutapatuman järjestämisellä voidaan yrittää ohjata huomiota pois maan ihmisoikeusrikkomuksista. (2022)

uudissukunimi uusi sukunimi, jota ei ole vielä kenelläkään muulla. Käsite mainitaan 1.1.2019 voimaan tullessa uudessa nimilaissa. (2019)

[Ehdotuksia uusiksi sukunimiksi -verkkajulkaisu](#)

uudisviittoma uusi viittoma. Sana nousi esille, kun rap-artisti Signmark eli Marko Vuoriheimo osallistui Tanssii tähtien kanssa -kilpailuun ensimmäisenä kuurona Suomessa. Ohjelmaa varten oli tarpeen luoda eri tanssilajeihin liittyviä uudisviittomia. (2022)

uusloft uudisrakennuksen loft-asunto (eli avara ja korkea asunto). Loft-asuntoja on alun perin rakennettu tehdas- ym. rakennuksiin. (2014)

uuvatti (ark.) lyhenne Perussuomalaisista irtautuneen eduskuntaryhmän alkuperäisestä nimestä *Uusi Vaihtoehto* (2017)

V

vaaratiedote viranomaisen antama tiedote, jolla varoitetaan kansalaisia uhkaavasta vaarasta, esim. petoeläimestä, ja tarvittaessa ohjeistetaan suojautumaan tms. Vaaratiedote korvaa mm. aiemman hätätiedotteen. (2013)

vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma, VATU (lyh.) valtionhallinnon tehostamiseen tähtäävä säästöohjelma (2012)

vakausmekanismi, vakausväline (tal.) euroalueen rahoituksen turvaamiseksi suunniteltuja järjestelmiä (2011)

vakinaistamispolku, urapolku yliopistossa kokeiltava tutkijan uralle pääsyä helpottava järjestelmä (2010)

vakoilupallo (engl. *spy balloon*) säähavaintopalloa muistuttava ilma-alus, joka kerää tiedusteluaineistoa vieraan valtion alueelta (2023)

[Kuukauden sana, helmikuu 2023](#)

valealennus alennus, joka vaikuttaa todellista suuremmalta, koska tuotteen hintaa on nostettu juuri ennen alennuskampanjaa. Vuoden 2023 alusta lähtien myyjän on kuluttajasuojalain mukaan ilmoitettava alin hinta, jolla tuote on ollut myynnissä 30:n alennusta edeltäneen päivän aikana. (2022)

valelääkäri lääkärinä ilman asianmukaista pätevyyttä esiintyvä henkilö (2011)

valemedia mielipiteisiin perustuvaa, vastoin hyvää journalistista tapaa toimiva viestintäkanava, jota voidaan käyttää informaatioidon välineenä. Tällaisten kanavien ylläpitäjät ja tukijat käyttävät niistä nimityksiä *vastamedia* ja *vaihtoehtomedia*. (2016)

valeuutinen *valemedian* tuottama ja välittämä uutiselta vaikuttava teksti tm. kuvaus (2016)

valevegaani henkilö, joka ei ole vegaani mutta esiintyy vegaanina (2019)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2019](#)

valevideo alkuperäisestä videosta muokattu valheellinen video; vrt. *syvävääreännös* (2019)

valkoinen kurittaja (leik.) pitkäkestoinen lumimyräkki (2019)

valmistelurikos (oik.) rikoksen suunnittelu ja valmistelu, joka voidaan tulkita rikokseksi ja josta voidaan rangaista (2014)

valmiuslaki poikkeusolojen varalle säädetty laki, joka pantiin tietyiltä osin toimeen keväällä 2020 (2020)

[Kuukauden sana, maaliskuu 2020](#)

valotaulu tunnelmaa luova kangastaulu, johon on kankaan taakse kiinnitetty pieniä lamppeja. Taulun kuvana voi olla esim. taloja, joiden ikkunoista näyttää kajastavan valoa. Sanalla on myös muunlaisia merkityksiä. (2018)

valoverho verhomainen koristevalosarja, joka koostuu ledvalonauhoista tai -verkosta. Valoverho tarkoittaa myös ohutta, valoa läpäisevää kangasverhoa. Loppuvuoden sisustushitti oli yhdistää ledvaloverho perinteiseen valoverhoon. (2022)

valtionepidemiologi (ruots. *statsepidemiolog*) Ruotsin johtava epidemiologi. Kun koronapandemia levisi vuoden 2020 keväällä, Ruotsissa toteutettiin valtionepidemiologi Anders Tegnellin suosittamaa laumasuojan tehoon luottavaa koronastrategiaa. (2020)

valumakakku, putouskakku (ruok., engl. *drip cake; drip 'valua, tippua'*) kakku, jossa on putousmaisesti valuva kuorrute (2017)

vanha käsi tilanne, jossa etäkokouksessa pyydetään puheenvuoroa käden muotoista kuvaketta klikkaamalla ja tuo kuvake unohtuu aktiiviseksi, vaikka asia on jo käsitelty tai ei ole enää ajankohtainen (2020)

vanhuspalvelulaki hallitusohjelmaan kirjattu vanhusten hoidon turvaava laki, josta käytetään epävirallisesti myös nimitystä *ikälaki* (2011)

vanhustenkeskus pitkäaikaissairaaloja korvaamaan perustettu vanhusten hoitoyksikkö (2010)

vanhuusloma Kokoomusnuorten puheenjohtajan Binga Tupamäen eläkekeskustelussa provokatiivisesti käyttämä sana. Tupamäen mukaan eläke tulisi nähdä sosiaaliturvana eikä työllä ansaittuna vanhuuslomana. (2024)

vanhuustalous ajattelu- ja toimintatapa, jossa vanhuksat osallistuvat sekä palvelujen käyttämiseen että tuottamiseen ja kehittämiseen (2013)

vape (ark., engl. *vape*) varsinkin nuorten käyttämä nimitys sähkö tupakasta (2022)

vappurutto (leik.) vapun juhlinnassa saadusta flunssasta varsinkin opiskelijoiden keskuudessa (2022)

varastorauta ks. *ferritiini* (2020)

varjoviisikko hallituksen sisäisiä lakiesityksiin liittyviä erimielisyyksiä ratkomaan koottu ryhmä syksyllä 2022. Varjoviisikossa ei ole hallituspuolueiden puheenjohtajia toisin kuin hallitusviisikoksi kutsutussa ryhmässä, joka koostuu puolueidensa puheenjohtajina toimivista ministereistä. (2022)

varsiparsakaali parsakaalia muistuttava vihannes, jolla on pienemmät kukannuput ja ohuemmat ja pitemmät varret kuin parsakaalilla (2016)

VAR-tuomari (lyh., engl. *video assistant referee*) jalkapallossa päätuomaria avustava kentän ulkopuolinen tuomari, joka seuraa ottelua videolta ja tarkistaa pelitilanteita eri kamerakulmien ja toistonopeuksien avulla (2024)

vastajytky, antijytky tammikuun presidentinvaalien tuloksesta. Etenkin Vihreiden ehdokkaan menestys tulkittiin vastareaktioksi Perussuomalaisten eduskuntavaaleissa saamalle suosiolle, ”jytkylle”. (2012)

[Kuukauden sana, tammikuu 2012](#)

vastapakote pakotetta vastaan asetettu toinen pakote. Sanaa on käytetty Venäjän asettamista Ukrainan kriisiin liittyvistä pakotteista, jotka olivat vastaisku EU:n ja Yhdysvaltojen asettamille pakotteille. (2014)

VATU (lyh.) = *vaikuttavuus- ja tuloksellisuusohjelma* (2012)

vatuloida vatvoa, jahkailla (2015)

vauvabonus lasten hankkimiseen rohkaiseva taloudellinen kannustin. Ehdotuksia vauvakadon torjuntaan ja syntyvyyden lisäämiseen esiteltiin sosiaali- ja terveysministeriön tilaamassa väestöpoliittisessa selvityksessä, joka julkaistiin lokakuussa 2024. Vrt. *synnytystalkoot*. (2024)

vauvalasku lapsen syntymän varsinkin työnantajalle aiheuttamista kuluista (2016)

vauvamaha raskaana olevan naisen vatsa. Sanaa on käytetty etenkin Ruotsin kruununprinsessa Victoriasta kertovissa uutisissa. (2011)

vebab (ruok.) rkebabin tapainen vegaaninen ruoka (2017)

velkalaiva pääministeri Petteri Orpon käyttämä vertauskuva vaarallisille vesille seilaavasta Suomen valtiontaloudesta, jonka kurssi on käännettävä (2024)

velkavaalit nimitys kevään 2023 eduskuntavaaleille, joissa yhtenä pääteemoista oli valtion velkaantuminen (2023)

venetsialaiset kesäkauden päättäjäisjuhla, jossa ulkotulilla ja iletulituksilla tuodaan valoa pimenevään syysiltaan (2016)

[Kuukauden sana, elokuu 2016](#)

Venäjä-juusto = *pakotejuusto* (2014)

veribensa (kuv.) Venäjältä ostettava halpa bensiini (2023)

verkkohyökkäys, kyberhyökkäys (tietotekn., engl. *cyber attack*) hyökkäys, jolla pyritään tietoverkon kautta vahingoittamaan tai tuhoamaan tietoverkkoja tai -järjestelmiä (2012)

verkkonäkyvyys, digitaalinen jalanjälki (esim. yrityksen tai poliitikon) näkyminen verkossa ja sen sosiaalisessa eli yhteisöllisessä mediassa (2010)

verkkoturvallisuus = *kyberturvallisuus* (2013)

veronumero palkansaajien verokorttiin merkittävä numero, jota tarvitaan harmaan talouden kitkemiseksi (2011)

vesipokeri pokeri, jossa häviöjää joutuu nostamaan kortin ja juomaan vettä niin monta lasillista kuin kortin numero osoittaa (2012)

vesipullotemppu (engl. *water bottle flip*) vesipullon heitto siten, että se putoaa pystyyn tai korkilleen. Alkuperäisessä tempussa pullo pyöri kerran pysty akselinsa ympäri. Video tempusta levisi verkkomeeminä Yhdysvalloista ympäri maailmaa. (2016)

vetotuote, sisäänvetotuote hinnaltaan niin edullinen tuote, että se houkuttelee liikkeeseen asiakkaita, jotka sitten ostavat muutakin (2014)

vetäytymishuone avokonttorin yhteydessä oleva huone, jota voi käyttää esim. puhelimesta puhumiseen tai erityistä keskittymistä vaativaan työhön (2014)

videoblogata, ”vlogata” pitää videoblogia (2013)

videoblogi, ”vlogi” (engl. *video blog*) pääasiassa videoita tai videoihin vieviä linkkejä sisältävä blogi (2013)

vieraanuttaja avioerossa osapuoli, joka pyrkii estämään lapsen suhteen toiseen vanhempaan (2013)

vierastaistelijä henkilö, joka matkustaa toiseen maahan osallistuakseen aseelliseen toimintaan olematta kyseisen maan kansalainen. Nimitystä on käytetty erityisesti Syyrian sodan yhteydessä. (2014)

vihapuhe varsinkin vähemmistöihin tai julkisuuden henkilöihin kohdistuva uhkailu ja mustamaalaus erityisesti verkossa, jossa on myös mm. maahanmuuttovastaisuutta lietsovia vihasivustoja (2010)

vihaseurata seurata sosiaalisessa mediassa ärsyttävänä pitämiään ihmisiä. *Vihaseuraaaja* saa nautintoa ajatuksesta, että on jossain mielessä parempi ihminen kuin seurattava. (2021)

vihis (ruok., ark.) kasvispiirakka, vegaaninen piirakka (vrt. *lihis* ’lihapiirakka’) (2016)

vihreä kuume (kuv.) kannabiksen laillistamiseen liittyvästä taloudellisesta nosteesta, johon liittyy teollisuutta ja sijoitustoimintaa. Kanada laillisti kannabiksen viihdekäytön syksyllä 2018. Useimmissa maissa – myös Suomessa – cannabis on edelleen laitonta lukuun ottamatta lääkinnällistä käyttöä. (2018)

vihreä siirtymä hiilidioksidipäästöjen vähentäminen kiertotalouden ja uusien energiaratkaisujen avulla. Ilmausta käytetään mm. hallituksen kestävä kasvun ohjelmassa, joka julkaistiin keväällä 2021. (2021)

viikkosanomalehti vain kerran viikossa ilmestyvä sanomalehti (2015)

viimamakkara, ovimato pitkulainen tyyny, jolla estetään vetoa esim. ovenraosta (2023)

[Kuukauden sana, tammikuu 2023](#)

viinitarhasali viinitarhan mallia mukaileva konserttisali, jossa esiintyjät ovat keskellä ja yleisö heidän ympärillään nousevissa katsomoissa. Tällainen sali on Helsingin uudessa Musiikkitalossa. (2011)

villiruoka luonnosta saatava ruoka (2012)

[Kuukauden sana, elokuu 2012](#)

villiuinti luonnonvesissä uiminen (2012)

vilttihuppari paksu, pehmeä ja lämmin jättihupparimainen oloasu, jonka huppua voi käyttää tyynynä (2024)

vilvoittelumatkailu lomailu viileämissä maissa etelän kuumien lomakohteiden sijaan (2024)

vinagekakku (ruok.) täytekakku, jonka röyhelöisissä pursotuksissa ja muissa koristeluissa on otettu vaikutteita rokokooajan kepeästä, rönsyilevästä tyylistä (2024)

virtaustoisto = *suoratoisto* (2012)

virtuaalihoito = *etähoito* (2016)

virtuaalikeikka etenkin korona-aikaan järjestetty virtuaalinen esitys kasvokkaisten massatapahtumien ollessa kiellettyjä (2021)

virtuaalivaluutta valuutan kaltainen keskuspankista riippumaton elektroninen vaihdantaväline (esim. *bitcoin*), jota käytetään lähinnä verkkokaupassa, nettipeleissä ja yhteisöpalveluissa (2013)

virtuaalivastaanotto terveydenhoitajan tms. vastaanotto tietokoneyhteyden välityksellä (2015)

virvoitusjuomakorkki = *hiilihappokorkki* (2016)

viululanteet (engl. *violin hips*) naisen lantion viulumaisesta muodosta. Ilmaus liittyy *kehoposiitiivisuuteen*. (2017)

vivutus (tal.) voittojen tavoitteleminen velkarahalla; velan ottaminen sijoituksen tuottoa lisäämään, merkitys laajentunut tarkoittamaan vauhdittamista, rohkaisemista esim. yrityskauppoihin (2011)

vlogata (ark.) = *videoblogata* (2013)

vlogi (ark., < engl. *vlog*) = *videoblogi* (2013)

voiblondi (engl. *butterblond*) kultaan tai ruusukultaan taivuttava hiusten lämmin vaalea värisävy (2021)

voimaliivi hoitotyöntekijöiden käyttöön suunniteltu liivi, jonka avulla helpotetaan potilaan siirtoa ja parannetaan ergonomiaa (2019)

vok, ”**vokki**” (lyh.) vastaanottokeskus (2016)

vuoristomerkki kitkarenkaassa oleva merkki, joka kertoo renkaan täyttävän talvikäytön vaatimukset. Merkissä on lumuhiutale vuorikuvion sisällä. (2024)

vuorovaikutuspäällikkö nimike Ylen ensimmäiselle viralliselle yleisön edunvalvojalle. Ehdolla oli myös mm. nimitys *yleisöasiamies*, mutta sitä pidettiin liian sukupuolittuneena. (2017)

vuoroviikkovanhempi vanhempi, joka asuu lapsensa kanssa vuoroviikoin (2018)

vuotosivusto = *paljastussivusto* (2010)

vyöryvaroitus = *lumivyöryvaroitus* (2012)

vähimmäisnopeus alin sallittu nopeus tietyillä tieosuuksilla (2020)

[Kuukauden sana, kesäkuu 2020](#)

väistökoulu koulu, johon muutetaan tilapäisesti oman koulun korjausten ajaksi; vrt. *evakko-päiväkoti* (2014)

väliaikaisravintola = *pop-up-ravintola* (2011)

välikel kesäkelin ja talvikelin välillä oleva keli, jolla on testattu kesä- ja talvirenkaiden lisäksi ns. välikelin renkaita. Tieliikennelakia ollaan uudistamassa siten, että talvirenkaiden käytöstä tulee keliperusteista. (2019)

väskisoosi (ruok.) vegaaninen läskisoosia muistuttava ruoka, jossa liha on korvattu kasviproteiinisuikeilla (2024)

W

wabi-sabi (jap.) aitouden tavoittelua sekä tilapäisyyden ja epätäydellisyiden sietämistä korostava sisustustyyli (2017)

wallah (arab. 'Jumalan nimeen') vahvistus- ja täytesana, joka on maahanmuuttajataustaisten nuorten puheesta levinnyt laajemmallekin ns. etnoslangiin. Sana on myös yleisen ilmauksen *mä vannon* taustalla. (2010)

warettaa (ark., < engl. *software*) levittää verkossa luvattomasti tekijänoikeuden piiriin kuuluvaa aineistoa, esim. musiikkia (2012)

whistleblowing-kanava (engl. *whistleblowing* 'pilliin puhaltaminen') organisaatioiden sisäinen, EU-direktiivin mukainen ilmoituskanava, jolla voi tehdä ilmiantoja epäillyistä laittomuuksista työpaikoilla. Suomessa direktiiviin pohjautuvaa lakia alettiin valmistella syksyllä 2022. (2022)

whoopie (ruok., engl.) pieni pyöreä leivonnainen (tai kakku), joka koostuu kahdesta pehmeästä leivospohjasta, joiden välissä on täytettä (2012)

wing-back (urh., engl.) jalkapallossa pelaaja, joka toimii laidassa sekä puolustuksen että hyökkäyksen tukena, hyökkäävä laitapuolustaja (2021)

woke (engl. 'hereillä; valpas, varuillaan') yhteiskunnallisen eriarvoisuuden tiedostava ja sellaista vastustava (2021)

Y

Y2K-muoti (lyh., engl. *year + 2 + kilo*) 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun muoti, joka on noussut uudelleen suosioon (2021)

YAMK-tutkinto ylempi ammattikorkeakoulututkinto (2017)

ydinasekortti (kuv.) uhkaus ydinaseen käyttämisestä (2022)

[Kuukauden sana, syyskuu 2022](#)

ydintoiminta-analyysi, ydintoimintoanalyysi yrityksen tai organisaation keskeisimpien tavoitteiden ja tehtävien määrittely (2012)

yhdenvertaisuusvaltuutettu yhdenvertaisuuslain noudattamista valvova viranomainen. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on korvannut aikaisemman vähemmistövaltuutetun. (2014)

yhdyslääkäri, hospitalisti erikoissairaanhoidossa työskentelevä lääkäri, joka mm. koordinoi ja suunnittelee osastopotilaiden hoitoa (2017)

[Kuukauden sana, marraskuu 2017](#)

yhteiskuntasopimus eri osapuolten (esim. päättäjien ja etujärjestöjen) sopimus menettelytavoista, joilla vaikutetaan yhteiskunnan oloihin; vuonna 2015 erityisesti hallituksen ajama työmarkkinasopimus (2015)

yhteiskuntatakuu ks. *nuorisotakuu* (2012)

yhteistupa varusmiesten ja -naisten yhteinen asuinhuone, jollaisia kokeiltiin Suomen puolustusvoimissa vuonna 2020 (2020)

yhteisvihkiminen = *joukkovihkiminen* (2012)

yhteisöjääkaappi (engl. *community fridge*) julkisessa tilassa oleva jääkaappi, johon kuka tahansa voi tuoda itselleen tarpeetonta ruokaa kenen tahansa haettavaksi (2018)

yksilöllistetty hoito (lääk.) tautien ehkäisy ja hoito, jossa otetaan huomioon potilaan tai potilasryhmän yksilölliset hoitoon vaikuttavat ominaisuudet (esim. ulottamalla tutkimus jopa yksilön perimään ja molekyyalitasolle). Ilmaus on Lääketieteen sanastolautakunnan suositus englanninkielisen termin *personalized medicine* vastineeksi. (2010)

yleistuki hallituksen valmisteleva uudenlainen sosiaaliturva, johon on tarkoitus yhdistää nykyisiä etuuksia (2024)

yleisöasiamies ks. *vuorovaikutuspäällikkö* (2017)

ylikulutuspäivä se laskennallinen päivä vuodesta, jolloin on kulutettu koko vuoden luonnonvarat (2017)

[Kuukauden sana, huhtikuu 2017](#)

yliopistovaltaus = *kampusvaltaus* (2023)

yläponnari = *Zoom-ponnari* (2021)

ympärilyöntivika ratavaurio, joka syntyy, kun veturin paikallaan sutiva pyörä kalvaa ratakiskoon loven. Helmikuussa 2024 ympärilyöntivika pysäytti koko Suomen kaukojunaliikenteen. (2024)

ympäristösuru maiseman, ekosysteemin, lajin tai elämäntavan muutoksesta tai sen uhasta aiheutuva menetyksen tunne, joka voi jopa rajoittaa toimintakykyä (2021)

[Henna Leskelä: Ilmassa muutoksen merkkejä \(Kielikello, 3/2021\)](#)

yritysliikunta yritysten henkilökunnalleen järjestämä tai maksama liikunta (2014)

Yt. (lyh.) ystävällisin terveisin (mm. sähköpostiviestien lopputervehdyksenä). Ennestään *yt.* = 'yhteistoiminta'. (2013)

Z

Z (lyh.) Ukrainassa sotivien venäläisjoukkojen tunnus, jonka myös Venäjän äärioikeisto on ottanut käyttöönsä. Z-kirjaimelle on annettu useita selityksiä, ja tavallisimmin sen kerrotaan viittaavan venäjän kielen ilmaukseen *za pobedu* 'voiton puolesta'. (2022)

zikavirus *Aedes*-sukuun kuuluvien hyttysten levittämä virus, jonka aiheuttama infektio voi johtaa sikiön kehityshäiriöihin (2016)

[Kuukauden sana, tammikuu 2016](#)

zoomer (leik.) tietotekniikan nousukaudella (noin vuosina 1995–2010) syntynyt ns. Z-sukupolven edustaja; vrt. suurten ikäluokkien *boomer* (2023)

Zoom-ponnari, yläponnari korkealle pääläelle koottu poninhäntä tai nuttura (matalampi niskaan kiedottu hiuslaite ei näy kamerassa Zoom-palaverin kanssaosallistujille) (2021)

Ä

äijähaara (ark.) joidenkin miesten tapa istua jalat harallaan, mikä voi ärsyttää muita matkustajia etenkin julkisissa liikennevälineissä (2017)

äksyillä, äksätä, äksättää (leik.) viestitellä X:ssä eli entisessä Twitterissä (2023)

älyhousut suomalaisen yrityksen kehittämät urheilijoille ja kuntoilijoille tarkoitetut lyhyet housut, joihin on kudottu lihasten toimintaa mittaavia antureita (2014)

älyhuulipuna huulten kuntoa mittaava ja kosteutustarpeeseen mukautuva huulipuikko (2024)

älykiekko (urh.) jääkiekko, jonka sisään on upotettu mikrosiru. Älykiekon ja pelaajien varusteisiin kiinnitettyjen lähettimien avulla pelistä voidaan kerätä monenlaista tietoa myöhempää analysointia varten. (2015)

[Kuukauden sana, joulukuu 2015](#)

älylasit silmälasit, joihin on kytketty pieni tietokone kameroineen, esim. *Google-lasit* (2013)

älylämmitys, älykäs lämmitys järjestelmä, joka säättää lämmitystä sähkön hinnan, sääennusteen sekä tilan käyttöasteen ja -tarkoituksen mukaan (2022)

älyneula (lääk.) Suomessa kehitetty neula, jonka toiminta perustuu ihmisen kudoksia tunnistavaan teknologiaan ja jolla on mahdollista ottaa erityisesti selkäydinnäytteitä turvallisemmin ja nopeammin (2018)

älypotkupuku Suomessa kehitetty potkupuku, jolla saadaan tarkkaa tietoa pienen lapsen spontaanista liikkumisesta. Puku auttaa havaitsemaan varhaisessa vaiheessa neurologisia poikkeamia, kuten autismikirjon häiriöitä ja CP-vammaa. (2020)

änkkäri (ark.) Angry Birds -tuote (2013)

ässähallitus yksi Sipilän hallituksen nimityksistä mediassa. Nimitys perustuu hallituksen muodostajien *s*-kirjaimella alkaviin sukunimiin *Sipilä*, *Soini* ja *Stubb*. (2015)

ääniblogi äänimuotoinen blogiteksti. Ääniblogien tuottamisessa on alettu hyödyntää tekoälyllä luotuja äänimalleja, joiden avulla blogeihin saadaan eri lukijääniä, tyylejä ja kieliä. (2024)

äänikloonaus puhe-, laulu- tm. äänen kloonaaminen tekoälyn avulla. Äänikloonausta on käytetty mm. viihteen ja asiakaspalvelun tarpeisiin, mutta toisaalta myös erilaisiin huijauksiin. (2023)

äärihelle poikkeuksellisen raju helle, jossa päivälämpötila voi ylittää 40 astetta. Kesällä 2024 Välimeren alueen äärihelteet vaativat kuolonuhreja. (2024)